

OPERATIVNA ZONA
SREDNJA BOSNA

* * *

ZBORNO PODRUČJE
VITEZ

23. III. 1992.

Postrojbe JA iz Šipova i Mrkonjić Grada izvršile su napad na rubna sela općine Jajce, Ljoljiće i Čerkezoviće, radi stavljanja pod nadzor prometnice Mrkonjić Grad-Jajce-Šipovo-Kupres.'

10. IV. 1992.

Nakon pada Donjeg Vakufa hrvatske snage u Jajcu preuzimaju nadzor nad općinom, policijskom postajom, radio postajom, hidroelektranama i bolnicom.²

Koncem travnja 1992. godine JA napustila je vojarnu "Draga" u Busovači, "Kaonik" kod Busovače, "Stojkoviće" pored N Travnika i "Petar Mećava" u Travniku. Sve ove vojarnje napuštene su dogovorom bez borbe, samo je oružanom akcijom HVO Viteza zauzeto skladište oružja u Slimenima kod Travnika.

U tim sukobima ukupno je poginulo 2 pripadnika HVO, 3 civila su poginula prigodom rakretiranja Busovače. ranjeno je 10 civila i pripadnika HVO,

Prilikom preuzimanja vojarnje u Kaoniku dolazi do prvih sukoba između Hrvata i Muslimana jer unatoč tome što nisu sudjelovali u preuzimanju vojarnje, Muslimani traže oružje.

Drugi sukob se dogodio početkom svibnja 1992. god. nakon što su pripadnici HVO i HOS iz Viteza zauzeli Slimena. Muslimani unatoč tome što nisu sudjelovali u borbama traže podjelu oružja po svojim kriterijima.

U N. Travniku muslimanske snage skidaju hrvatsku zastavu sa policijske postaje i pale je. Borbe traju 2 dana. Nekoliko muslimana je poginulo, nekoliko ranjeno, a bilo je i ranjenih pripadnika HVO, Muslimani su protjerani iz grada, međutim nakon pregovorom opet se vraćaju.³

Početkom svibnja glavne su srpske snage bile koncentrirane na Vlašić planini i prijevoju Komar.⁴ Dio snaga im je bio angažiran prema Turbetu gdje su nastojali da mjesto zauzmu i osnuju srpsku općinu Turbe. S tim bi presjeci za nas važnu prometnicu Novi Travnik-Pavlovica-Gomji Vakuf. Njihov pokušaj da snagama 30. pješачke divizije i 122. lake brigade zauzmu repetitor na Vlašiću uspjeli smo spriječiti. Repetitor je u borbama znatno stradao od topničke vatre.

Mi smo na početku svibnja imali razloga za zadovoljstvo. Osvojili smo četiri skladišta-vojarnje, obranili Turbe i repetitor na Vlašiću. Zarobili smo 25 četnika, dva oklopna transportera te veće količine oružja i streljiva.'

No, par dana kasnije (5. svibnja vjerovatno) zahvaljujući pomoći i boljoj organizaciji Srbi su uspjeli zauzeti repetitor na Vlašiću te ga odmah učvrstili za obranu i priključili za prihvata signala TV Beograd.

¹ Stožer, Bilten 55. domobranske pukovnije, br. 1., str. 7.

² Stožer, Bilten 55. domobranske pukovnije, br. 1., str. 7.

³ Kronologija hrvatsko-muslimanskih sukoba u Lašvanskoj dolini, Glavni sanitetski stožer HVO. Fascikl -Kronologija sukoba u Rf6.

⁴ Na području Bugojno-Doni Vakuf-Komar bile su snage 19. partizanske brigade 30. divizije. Prvije bataljun bio na području Bugojna, 2. u rajonu Donjeg Vakufa a 3. na Komaru. Brigada je pored tri pješачka batijuna imala po vod izvidnika, vezista i protuzrakoplovaca, te četnu MB 120 mm, pozadinsku četnu i desetinu LRL 129 mm. Imala je 1735 ljudi od čega 48 časnika i 53 dočasnika. Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 40/92 od 7. V. 1992. Rfl.

⁵ Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 37/92 od 5. V. 1992. Rfl.

Na području Travnika odnos je muslimani-Hrvati bio jako dobar. U Novom Travniku to na žalost nije bilo. *Prilikom osvajanja vojarne i postavljanja zastave došlo je do velikog raskola između Hrvata i Muslimana. čak je prijetila opasnost da dođe do potpunog raskola. Taj raskol još nije uklonjen*⁶

U ljeto 1992. HVO srednje Bosne sa stožerom u Vitezu organizirao se je u četiri operativne zone:

Prva je pokrivala općine Bugojno, Uskopije, Prozor, Jablanicu i Konjic,

U II. su zoni bile općine Ilvice, Dobretići, Travnik, Novi Travnik, Vitez Zenica,

Treća zona obuhvatala je općine Busovača, kakanj, Vareš, Kiseljak, Kreševo i Fojnica,

Područje odgovornosti IV. zone bila su područja općina Žepče, Zavidovići, Šeher, Maglaj i dijelovi općina Teslić (Usora) i Tešanj (Komušina).⁷

27. V. 1992.

Prvi topnički napadaj VRS po Jajcu.⁸

8. VI. 1992.

Postrojbe VRS probile su crtu obrane Jajca, te zauzele i popalile sela Liskovice, Vlasinje i Barevo⁹

13. VI. 1992.

U sela Katići i Podjele kod Busovače, nastanjene pretežno srpskim življem, upale su muslimanske snage te počele *pljačkati i paliti. S ohzirom da su Srbi u ovim selima još u ožujku izrazili lojalnost HVO Busovača i predali svo oružje koje su dohili od JA, HVO je poslao policiju da zaštiti te Srbe. Muslimanske snage su otvorile vatru na policijskom punktu HVO, Ubili su jednog policajca HVO i ranili trojicu. HVO je uzvratio i tom prilikom su poginula 3 pripadnika ABiH, a nekoliko ih je ranjeno.*¹⁰

Dana 09. 07. 1992. godine u Gornjem Vakufu održan je sastanak Zapovjedništva operativne zone HVO za Srednju Bosnu, na kojem su donešeni sljedeći zaključci:

- 1. Uvezati sve dijelove Srednje Bosne po svim pitanjima*
- 2. Pojačati borbenu gotovost postrojbi*
- 3. Prve horbene linije održati i ojačati a planirati širenje slobodne teritorije*
- 4. Intenzivirati prikupljanje i informacija o jačini neprijatelja i pratiti sve njegove pokrete*
- 5. Prema potrebi uvesti vojnu obvezu za sve sposobne od 18 do 60 god Princip dobrovoljnosti više ne vrijedi.*¹¹

Izvješće VOS od 22. VII. 1992. o stanju u srednjoj Bosni:

⁶ Obavještajno izvješće VOS SZ Hercegovina br 19/92 od 8. V. 1992. R12. Još pogledati ⁷

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 68/92 od 7. VII. 1992. Rit.

⁸ Stožer, Bilten 55. domobranske pukovnije, br. 1., str. 10.

⁹ Stožer, Bilten 55. domobranske pukovnije, br. 1., str. 10.

¹⁰ Kronologija hrvatsko-muslimanskih sukoba u Lašvanskoj dolini, Glavni sanitetski stožer HVO. Fascikl -Kronologija sukoba u R16.

¹¹ Izvješće OS HVO Gornji Vakuf od 9. VII. 1992. R12.

Na teritoriji Srednje Bosne došlo je do pogodanja političke situacije koja se ogleda u odnosima između HVO i TO, odnosno muslimanskih snaga, što se najviše očituje u rubnim općinama HB i to u: Kiseljaku, Busovači, Vitezu, Travniku, Novom Travniku, Gornjem Vakufu pa i Bugojnu. Isnovni problemi su što se na ovim prostorima imaju dvije komande, dok se HVO bori i drži linije, Ta bježi s položaja, vrši paradiranje po gradovima, pljačkaju i bacaju ljagu na HVO,

Glavni centar za sve radnje na regiji i organizirane kampanje protiv snaga HVO. dolazi iz Zenice, središta muslimanskog svijeta.

U Zenici fundamentalizam dolazi do izražaja što izravno pogoršava situaciju na vojnom planu. Na prostoru srednje Bosne svi zapovjednici TO su pripadnici bivše JNA i to:

U Novom Travniku major R. Lendo, Travniku H Ribo, Vitezu R. Dugalić u Busovači H Bajrić u Zenici Džemo Merdan koji je glavni u cijeloj toj mreži i koji diktira svom situacijom stvarajući netrpeljivost i sukobe između muslimana i Hrvata.

U Zenici se pripremaju i obučavaju jedinice za djelovanje protiv postrojbi HVO., iste se obučavaju u mudžahedinskom stilu (fanatizam) i trenutno broji oko 1.500 vojnika a komandant je Džemo Najetović.

Posjeduju 21 tenk T-34 i T-55 ali nemaju dovoljno municije. Ovu oklopnu jedinicu predvodi E. Burak, oficir kojije rušio Gospić.

Prema saznanju vas postoji osnovni plan koji se sastoji u tom da iz centra preko Visokog presjeku Kiseljak i Fojnicu te istovremenim udarom preko Gornjeg Vakufa, Novog Travnika i Travnika odsjeku sve dijelove HB i da zaokruže svoj naum o preuzimanju srednje Bosne u svoju muslimansku džamahiriju što otvoreno propagiraju kroz Tespih diviziju i Handžar diviziju.

Problem je i sa naoružanim i opremljenim muslimanima koji su došli iz Hrvatske njih oko 500 sa zadatkom da budu u funkciji obrane Jajca, Dobretići i Travnika još nije na položajima i sustavno pravi problem kao i jedinica od 250 vojnika u Dub-Mehurići koja se otvoreno stavlja u funkciju fundamentalizma a da ne idu u borbu protiv srbočetnika.

Na navedenim prostorima došlo je do naglog buđenja fundamentalizma. Borbena djelovanja na liniji fronte izvode se svakodnevno neprekidnim granatiranjem kao i pješničkim napadima četnika na Bugojno, Novi Travnik, Jajce i Dobretići sa ciljem zauzimanja Turbeta odsjecanjem Jajca i Dobretića radi učvršćivanja linije preko Komara, D. Vakufa i Kupresa.

Na teritoriji Kiseljaka i granice sa Rakovicom nema većih problema jer Srbi u rakovici napadani su od muslimana iz Visokog pa ne žele tražiti sukob sa Hrvatima, tako da tu stanje izgleda "odlično".

Pored ostalog poznato je i sljedeće: U sanitetu Bugojno HVO. i Ta dijele međusobno medicinske aparate a uskoro je očekivati da se u potpunosti odvoje jedni od drugih.

U Zapadnoj hercegovini djelovanje Ta vrši se preko HaS-a. Na prisegi satnija HaS-a u Čapljini ispred Ta bio je prisutan Armin Pohara-pukovnik sa svojom pratnjom. Svim pripadnicima Ta u Mostaru izvršenaje isplata od 5.000 HD a prema saznanjima isti iznos dobili su i pripadnici Ho.S_a.¹²

SINTEZA

događanja na području regije Zenica u vremenu od početka lipnja do početka kolovoza 1992.

godine

Izvori podataka:

- Službena izvješća Sekretarijata za informiranje Kriznog štaba općine Zenica,
- Službene zabilješke Centra službi sigurnosti općine Zenica
- Službena izvješća SDA Zenica,
- Izvješća Hrvatskog vijeća obrane Srednje Bosne,
- Press centra Zenica,
- Osobna pisma.

Osnovni problem: Odnos HVO i OS BiH (HDZ Srednja Bosna i SDA Zenica)

Muslimani žele na području Zenice postaviti čisti muslimanski kanton. Iz regije se potiskuju Srbi i Hrvati, što uzrokuje korifuznost i nesigurnost pučanstva koje je izloženo zlostavljanju, verbalnim uvredama, osobnoj nesigurnosti i slično. U sredstvima javnog priopćavanja o tome se ne govori. Nasuprot, iznosi se da tamošnji teritorijalei štite Srbe i Hrvate, te njihovu imovinu.

U razdoblju (do Sporazuma između država BiH i RH-23. srpnja) SDA Zenica provodi kampanju protiv Hrvatske zajednice HB i njenog predsjednika Bobana. U kampanju je uključen i MUP BiH, sredstva javnog priopćavanja BiH, te Press centar Zenica. U ovom razdoblju SDA podržava sve odluke Predsjedništva i Vlade BiH. Inzistira na jedinstvenim OS BiH i jedinstvenom zapovjedništvu. Predstavnici lokalnih vlasti Republike i općine, te OS i SDA (Zenica, Travnik, Bugojno, Konjic, Mostar, Jajce i Visoko) sastaju se 30. srpnja u Prozoru, gdje se utvrđuje organizacija obrane i života na oslobođenom području. Podržan je sporazum od 23. srpnja 1992. godine između država BiH i RH, te iznjet stav za jedinstvenom obranom i protokom roba, kapitala i ljudi između dviju država. Međutim, u praksi je drugačije. Tako, na primjer, Krizni štab općine Zenica donosi odluku kojom Skupština općine Zenica preuzima sva ovlaštenja u svezi poslovanja željezare Zenica i postavlja Muslimane na rukovodeća radna mjesta u tom poduzeću. Međutim, kada slično želi učiniti HVO u Kaknju, gdje pretežno žive Hrvati, SDA se protivi. Po ocjeni HVO, SDA se služi podvalama i lažima protiv HVO, čime želi prikriti svoje neuspjehe i nesposobnost. Tako, na primjer, SDA i CSS Zenica optužuju HVO da je razoružala pripadnike OS BiH i dio jedinica bivše TO koje su se borile u Bos. Posavini, a u kojim jedinicama je bilo 90 % Muslimana i 10 % Hrvata. Nasuprot tome, HVO se zalaže za pregovore sa SDA i za prevladavne nesporazuma, te ukazuje na nekorektni odnos TO Zenica naspram Hrvata, kako u vojnom tako i u svekolikom životu Hrvata.

HVO upozorava na neopravdano isticanje TO Zenica, a istovremeno se podcjenjuje HVO Zenica. Isto tako, HVO ukazuje na svakodnevnu pucnjavu iz vojarne TO Zenica na sela u kojima žive Hrvati, a da se pritom ništa ne poduzima, što je potvrda čišćenja područja Zenice nemuslimanskog stanovništva od strane SDA. Primjer formiranja OS isključivo od Muslimana, kao i isključivost kad je u pitanju funkcioniranje vlasti, to zagovara grupa Muslimana: fundamentalista, također, dovoljno govori o želji stvaranja čistog muslimanskog kantona. To potvrđuje i konstatacija, da je do 15. srpnja iz Zenice iseljeno oko 80 % srpskog pučanstva.

Sredstva javnog priopćavanja BiH nerado priopćava ju službena stajališta HVO, nedostupni je tisak iz Hrvatske, zanemaruje se hrvatski jezik, kultura i slično. HVO je glede toga u više navrata javno prosvjedovao, ukazivao na posljedice i tražio od TO Zenica skidanje emharga u sredstvima informiranja. 23. srpnja sastaju se hrvatski intelektualci Zenice i formiraju se kluhovi stručnjaka iz različitih djelatnosti

društvenog i gospodarstvenog života (politika, pravosuđe, informiranje, obrazovanje, gospodarstvo itd) i oformljuju se "savjetodavna tijela" spomenutih područja u cilju ostvarivanja interesa Hrvata u Zenici. Zahtjeva se prekid političke majorizacije od strane Muslimana sa jasnim stavom o budućem ustrojstvu BiH na principu jednakosti triju konstitutivnih naroda, bez obzira na ishod rata. Isto tako traži se od Hrvata svekoliko povezivanje sa RH.

HVO ukazuje i na nepotrebnu demonstraciju sile pojedinih postrojbi TO, posebno onih kojima zapovjedaju bivši oficiri JNA u Sloveniji i Hrvatskoj (Džemal Najatović), na prevelike ovlasti vojne policije, na poduzimanje određenih vojnih djelovanja postrojbi TO Zenice bez koordinacije sa HV i slično. Unatoč tome HVO održava kontakte sa Muslimanima i daje inicijativu za zajedničko cijelovanje. Stoga HVO opravdano sumnja u dobre namjere SDA koje u praksi odudaraju od proklamacija. Tu sumnju potvrđuje i dilema HVO glede kontrole Sefera Halilovića, načelnika OS BiH od strane Predsjedništva BiH

Po ocjeni HVO Srednje Bosne legalna vlast BiH tiskanjem banova bez pokrića svjesno obmanjuje državu i njeno pučanstvo, te na taj način sve više zatvara puteve nabavke robe iz Hrvatske. Stoga je HVO zaključio da je neophodno neka poduzeća u Zenici staviti pod kontrolu HVO zbog lakšeg plasmana hrvatske robe, koja bi se prodavala za HRD i devize.

Na sve primjedbe od strane HVO, Okružni štab obrane Zenice oglasio se jedino 2. rujna glede klevata i glasina protiv armije BiH i njenih predstavnika Muslimana, te ratnih zločinaca u zapovjedništvima armije BiH. Glede toga, rečeno je da će se javnost upoznati sa životopisom bivših oficira JNA, te da će se vojna policija, koja se stavila iznad armije i civilnih vlasti, staviti u ustroj vojnih postrojbi. Rečeno, ali ne vidi se daje učinjeno.

Na osnovu spomenutih izvora može se zaključiti da su nesuglasice između HVO i OS BiH nakon sporazuma o suradnji (23. 07.) između država BiH i RH znatno manje prisutne. 30. srpnja Okružni štab obrane Zenica javno je podržao sporazum, izjašnjava se o potrebi jedinstvene obrane i protoka roba, kapitala i ljudi između dvije države. Slično se izjasnio i Skup Muslimana, predstavnika kulturnih, javnih, gospodarstvenih predstavnika 32 općine slobodne BiH 5. kolovoza. Poduzimaju se druge konkretne aktivnosti od strane Okružnog štaba obrane Zenica i SDA, makar deklarativno, što potvrđuje konstatacija HVO, da nesporazumi vladajućih stranaka imaju politički karakter. Nakon Sporazuma HVO istupa otvorenije i smjelije, posebno što se tiče istupanja hrvatskih intelektualaca i gospodarstvenika, glede zaštite hrvatskog jezika, kulture, te povezivanja sa gospodarstvom RH i drugo. ¹³

3. VIII. 1992.

Prva jajačka bojna i interventni vod 4. bojne zauzimaju točku "Navis" s koje nadziru prometnicu M. Grad-Jezero-Šipovo-Kupres i drže je do 25. kolovoza. ¹⁴

Dnevno izvješće VOS od 8. VIII. 1992.:

Saznajem da su postrojbe HVO u Srednjoj Bosni stavljene u stanje pune borbene gotovosti i zapovijed da na svaki napad odgovore vatrom zbog planiranog i očekivanog napada postrojbi TO.

Na snage HVO u Kiseljaku postrojbe TO napadaju iz više pravaca, pa su snage HVO zauzele obrambene pozicije, kako bi se oduprijele napadima postrojbi TO.

¹³ Sinteza, fascikl Zenica.

¹⁴ Stožer, Bilten 55. domobranske pukovnije, br.!, str.] I.

Muslimani u BiH su navodno dobili interna upustva da ulaze isključivo u postrojbe TO ili HOS, kako bi se borili protiv legalnih civilnih vlasti HVO i pokušali držati što više teritorije pod svojom kontrolom. Navodno je u Čapljini u postrojbi HOS-a, koja broji oko 400 vojaka 80 % Muslimana. navodno im je cilj borba protiv civilnih vlasti HVO i omogućavanje izbjeglicama iz Trebinja, Bileće, Nevesinja i dr. mjesta (pretežno Muslimani) da se trajno nasele u ovoj općini. ¹⁵

Koncem kolovoza uspjeli su Srbi nakon dugotrajnih borbi uz potporu zrakoplovstava potisnuti naše snage i izbiti na crtu Skela-Bage-Rika, gdje su počeli s utvrđivanjem crte i grupiranjem ljudi i tehnike. Sela Mile i Rika su spaljena. Izbijanjem na spomenutu crtu ugrozio je Hum (tt 1162) s kojeg se može nadzirati prometnica Jajce-Travnik što je posljednja veza napadnutog grada s slobodnim područjem. ¹⁶

Dnevno izvješće VOS od 1. IX. 1992.:

Rajon Jajca

Linija obrane na Čaninu polju je pala, a sela Mile i Rika su spaljena. ¹⁷

Informacija VOS od 21. IX. 1992. o stanju u srednjoj Bosni:

Odnos sa muslimanima na prostoru Srednje Bosne postaje sve složeniji.

Veoma česte su provokacije prema Hrvatima, noćna ubistva, oružani napadi na snage HVO i optužbe za šurovanje sa četnicima, te objavljivanje informacije da vodstvo HVO Kiseljak i četnici održavaju zajedničku konferenciju za tisak u Kiseljaku što je čista izmišljotina.

Najnoviji događaj na Stupu¹⁸ u Sarajevu gdje su snage Armije BiH po smišljenom scenariju napale HVO položaje, ušle u Stup, ubijali Hrvate, pljačkali i palili hrvatske kuće, da bi nakon toga otvorili vatru prema (etničkim prostorima i iscenirali napad četnika na Stup zajedno sa Niškim specijalcima i oklopno mehaniziranim postrojbama i njihov prodor u širi rejon u naselje Stup. Četnici su nastavili maskr koji su započeli muslimani, pljačkali i palili sve kuće u naselju Bare /čisto hrvatskoj kroz većinu kuća prolazili su tenkovima i na taj način ostavljali za sobom leševe, zgarišta i ruševine. Na ovaj način je Armija BiH postigla cilj da u sadejstvu sa četnicima napravi pokolj na hrvatskom prostoru. Sva ova događanja popraćena su medijskom propagandom u kojoj se okrivljuju Hrvati i HVO da neće da brane Stup. Vjerovatno ovakav scenarij će primijeniti i na Kiseljaku pa i njega uvući u rat i izložiti velikim razaranjima kao i Stup.

U sarajevskim medijima neprekidno se propagira građanska Republika kao sveti cilj Armije BiH, ne ostavljajući prostora nikakvoj drugoj opciji i ne vodeći računa odredbama sporazuma o prijateljstvu i suradnji između Hrvatske i BiH što jasno kazuje da muslimanski BiH političari nisi ni mislili ozbiljno realizirati njegove odredbe.

Ukupna situacija upućuje na mogućnost eskalacije događaja te otvorenih oružanih sukoba s muslimanima na širem području Srednje Bosne, te Jablanici, Konjicu a dobrim dijelom i u Mostaru.

¹⁵ Obavještajno izvješće VOS SZ Hercegovina br. 83/92 od 8. VIII. 1992. R12. ¹⁶

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 72/92 od 9. IX. 1992. R11.

¹⁷ Obavještajno izvješće VOS SZ Hercegovina br. 98/92 od I. IX. 1992. R12.

¹⁸ O načinu ulaska ABiH na Stup u Informaciji VOS GS HVO. Str. dov. br. 07-26/92 od 8. X. 1992. R11.

Prema saznanjima vodeći političari BiH-muslimani koji imaju podršku od podobnih političara Hrvata "Ključić, Doko" ne prezaju od otvorenih sukoba između Hrvata i Muslimana, te otvoreno pripremaju muslimane na takav sukob.

Što se tiče stanja i rasporeda neprijateljskih postrojbi nema značajnijih promjena i pomaka sa dostignutih linija osim u rejonu Jajca, gdje je formirana 30. Krajiška divizija od pučanstva iz Mrkonjić-grada, Šipova, D. Vakufa, Kupresa, te srpskog pučanstva iz Bugojna, Jajca, N Travnika, Travnika a opremljena sa oružjem 30. Pješadijske divizije iz Slovenije /Mariborl

Iz svih do sada prikupljenih podataka da se zaključiti da 30. K. d u sadejstvu sa 1. K. k. izvrši osvajanje i čišćenje Jajca, osvajanje s. Turhe i planine Komar, te na taj način ostvari kontrolu nad Travnikom te daljnjim djelovanjem presječe komunikaciju G. Vakuf-Bugojno u području s. Humac te stvore uvjete za čišćenje Bugojna.¹⁹

27.128. IX. 1992.

Intenzivno djelovanje zrakoplovstva VRS po Jajcu.²⁰

31. IX. 1992.

Ustrojen I. korpus ABiH ISarajevski/. Zapovjednik Mustafa Hajrulahović Talijan, zamjenik Enver Hadžihasanović, načelnik stožera Asim Džambasović i pomoćnik zap. za ONP Alija Ismet. ²¹

HVO Jajca uspio je početkom listopada na sjeveru su uspjele pomaći crtu obrane oko 1 km a na zapadnom dijelu općine prema Ćusinama za oko 300 metara²²

6. X. 1992.

Postrojbe ABiH razoružale desetinu vojnika HVO-a Zenica na Zvečaju dok su pripremali zemljište za obranu u zimskim uvjetima²³

Izvešće VOS od 6. X. 1992.:

Saznaje se da je u rajonu Travnika, već duže vrijeme (preko mjesec dana), formirana posebna postrojba mudžahedina sastava oko 250 ljudi. Postrojha je nepopunjena sa naoružanjem oko 50 % i učestvuje u borbenim djelovanjima²⁴

8. X. 1992.

TV Sarajevo u emisiji "Dokumenti" objavljuje informaciju i prikazuje navodni masakr nad pripadnicima TO u selu Lješće a slike se stvarno odnose na pripadnike postrojbi HVO Travnika. Masakr se dogodio 15. 05. 1992. godine na Vlašiću kojom prilikom su zvjerski mučeni i ubijeni od strane četnika ... naši pripadnici.²⁵

11. X. 1992.

U selu Rastovci, općina N. Travnika izvršen je oružani napad od strane TO .. na časnika stožera Srednja Bosna gospodina Ivicu Čobavna i njegove suputnike.²⁶

¹⁹ Informacija VOS GS HVO, Str. pov. broj:07-09192 od 21. IX. 1992. R11. ²⁰

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 83/92 od 2. X. 1992. R/1.

" Izjava Marija Ababa od 16. IX. 1993. R16.

²² Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 84/92 od 5. X. 1992. R/I.

²³ Dopis Zapovjedništva aZ SB od 15. X. 1992. Vrhovnom zapovjedništvu ABiH-Zenica. R16. ²⁴

Dnevno izvješće VOS aZ SZH, Broj 117/92 od 6. X. 1992. R/2.

²⁵ Dopis Zapovjedništva aZ SB od 15. X. 1992. Vrhovnom zapovjedništvu ABiH-Zenica. R16. ²⁶

Dopis Zapovjedništva aZ SB od 15. X. 1992. Vrhovnom zapovjedništvu ABiH-Zenica. R/6.

13. X. 1992.

U selu Karauli pripadnici A BiH pucali su na vozilo Stjepana Blaževića zapovjednika HVO Jajce²⁷

14. X. 1992.

Travnička brigada HVO oslobodila sela Varošluk, Doruk i Vasići²⁸

20. X. 1992.

Na prometnici Travnik-Vitez pripadnici 7. muslimanske brigade ABiH ubili su Ivicu Stojaka zapovjednika Travničke brigade HVO.²⁹

25. X. 1992.

Zapovjednik OZ SB zapovjedio općinskim stožerima HVO u svojoj zlo da odmah deblokiraju sve ceste i omogući nesmetan promet streljiva, MTS i opreme kao i drugih sredstava uz neophodnu dokumentaciju.³⁰

Obavijest zapovjednika AZ SB od 26. X. 1992. zapovjedniku AZ SZH : i.

TRAVNiK-za sada nema napadnog djelovanja muslimanskih snaga, azap.

HVO brigade Travnik nakon mučkog ubojstva zap. opć. stožera i ujedno i zap. brigade pokojnog ivice Sto jaku, je bez mog odobrenja sklopilo primirje sa muslimanskim snagama i dalo zajednički proglas, da će sa TO deblokirati put prema N. Travniku. Do danas nisu izručene ubojice. Zap. je lometno smjenjeno i ustrojeno novo.

2. N. TRA VNJK-Sam grad je većim dijelom pod kontrolom HVO, a posebno centar grada, dok je put prema G. Vakufu dijelom pod kontrolom snaga TO sa na; jačim snagama u Opari, Oraiću i Kasapovićima. Pomoć muslimanskim snagama pristiže nepredvi-eno iz Bugojna i G. Vakufa. U G. Vakufu je ljud-tvo HVO napustilo dosadaiinji mjeiioviti punkt u Bistrici koji je sada muslimanski po mojim saznanjima. U Vitezu i Kiseljaku muslimanske snage se stavile pod zap. HVO a u Kiseljaku su to i potpisali i tuje situacija apsolutno pod kontrolom HVO,

3. Pomoć Jajcu upućujemo i činimo sve što možemo, a od Tebe tražim da izuzme. \: za mene TMS iz LOB Prozor i da mi sredstva dopremiš hitno i po svaku cijenu- Molim odgovor.

4. Glavnina snaga mi je na bojiitu Jajce.³¹

26. X. 1992.

Zapovjednik OZ SZH zapisao je u rokovnik da je Ilija Nakić javio da su naši vratili Vrbicu i da su stabilizirali crtu, a to je njemu javio predsjednik HVO Jajce.

U I sat krenuo je konvoj za Jajce. *Oko 7-8 kamiona + 70 do 80 ljudi.* Pravac kretanja: G. Vakuf-Sebešić-Fojnica- Vitez- Travnik.³²

²⁷ Dopis Zapovjedništva OZ SB od 15. X. 1992. Vrhovnom zapovjedništvu ABiH-Zenica. R/6. ²⁸ Glasnik HVO, br. 2, str. 13.

²⁹ **Ratni zločini muslimanskih vojnih postrojbi nad Hrvatima u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine**, Sarajevo, 1996., str. 13. Postoji i podatak daje ubojstvo izvršeno dan kasnije. Usp. Glasnik HVO, br. 2, str. 13.

³⁰ Zapovijed ZOZ SB od 25. X. 1992. u 21.45. R12.

³¹ Obavijest zapovjednika OZ SB od 26. X. 1992. u 22.] 0 zapovjedniku OZ SZH. R12. ³² Dnevnik Željka Šiljega od 26. X. 1992.

Izješće Ante Prkačina o pokušaju pružanja pomoći Jajcu bojom "Vitez Bosne Srebrenice" :

Iz Gruda smo krenuli oko 23 h pravcem: Imotski, Posušje, Tomislavgrad sve je teklo po planu do izlaska iz Tomislavgrada. Prvi problem ali ne krupan nastaje na kontroinoj točki 7-9 Km od Tomislavgrada prema Prozoru gdje vojna policija HVO. ne uvažava dokument - propusnicu odnosno naredbu potpisanu po Gos. Petkoviću Nač. Stožera HVO. Nego traži da izvršimo preb(r)ojavanje i popis vojnika uz put me jedan od policajaca pita "IMA LI BALIJA? JA ĆU IH SVE Po.BITI" obzirom na sastav ove postrojbe pitanje je bilo vrlo neprijatno. A bilo je i razlog da ne dozvolim popisivanje vojnika nego sam inzistirao da se zove Mostar, Grude ili bilo tko nadležan da potvrdi ispravnost i snagu naredbe (pismene) što je nakon čekanja oko 45 min. učinjeno. (Na sreću vodič iz Gruda imao je telefon dežurnog iz Mostara, pozvao ga, ovaj intervenirao i mi smo propušteni)

U Prozor zbog izuzetno teški uvjeta za vožnju stižemo oko 7.00 sati tu kontaktiram sa Gospodinom Glasnovićem koji me izvješćava da su ovdje još dvije grupe spremne krenuti za Jajce i da me čekaju 30 ljudi spec. ant. teroristički vod sa Širokog Brijega i 20 mladića obučenih u Splitu a rodnom iz Srednje Bosne. Čekamo oko 2 sata dok se ovi momci sprema, naime čekanje je bilo dugo zbog traženja pre voznog sredstva za ovu 20-oricu.

o.ko 9.00 sati predvo~eni policijom prema vakufu kontrolne točke vrši Vojna policija HVo.-a i Armija BiH. HVO. nas propušta ali Armija BiH traži pismeni zahtjev za propu.ftanje da bi oni isto tako pismeno na njega odgovorili. o.dgovaram da je to nemoguće i bezkorisno te molim da zbog hitnosti što brže propuste, no oni odbijaju nego me pozivaju da se vratim sa njima u grad, njihovom zapovjedniku na razgovor, što prihvaćam. Zapovjednik Go;p. Dautović me lijepo prima ali traži popis vojnika i časnika što odbijam upozorivši ga da kao vojnik mora znati da je nekorektno na ovakvom mjestu pregledavati popis vojnika. Na to on traži imena časnika koja ja nisam znao ja sam ljude tek prihvatio a neke i uz put, pa se vraćam u konvoj po ova imena da bi dostavio Gosp. Dautoviću a on prenio u Novi Travnik svom nadre~eno Gosp. "Lendi" na to mi predaje pismenu propusnicu čudnovata sadržaja, naime pored policijske pratnje prati nas i antiteroristička grupa čiji je zadatak da nas štiti a u slučaju sumnjiva prestrojavanja da nas unWi. Ja sam ovo gotovo bez pogovora prihvatio želeći što prije stići u Jajce a i spriječiti nervozu kod ljudi. Me~itim na ovo su vrlo oštro reagirali pripadnici policije HVo.-a ocjenjujući nedopustivim da nas pored obostrane vojne poilicije prati i div. Armije BiH. napominjem da je reakcija vojne policije HVO. uslijedila po mom povratku iz Bugojna a tad smo se nalazili na djelu Bugojno Travnik u kotlini izme~u dva brda. Temperatura raste do usijanja prilaze mi dvojica zapovjednika ,~uvalić i Biloš te me iY!formiraju da su za mog boravka u komandi u Bugojnu pripadnici vojne policije i div. Armije BiH prijeteći raskapali zolje prema Bugojnu . Uočavam da su div. grupe Armije BiH opkolili konvoj sa sve četiri strane rasporedivši se svakih 10 metara. Po od napočetku 'pomenutih antiterorističke 30-torke sa Širokog Brijega u mojoj postrojbi je bila jo.f jedna takva grupa čiji mi zapovjednik prilazi i traži dozvolu da napadne pripadnike Armije BiH koji su nas opkolili. To slično čini i Predrag Mandić (Lija) predvodnik grupe sa Širokog Brijega rekavši mi da je spreman pa kad osjetim d~ je trenutak da dam znak. Ja sam oba puta odgovorio da budu potpuno mirni ali 'premnii kad sam zapovjedio da se konvoj okrene na cesti i vrati u Bugojno dok HVO. i Armija BIH ne usaglase stavove oko propuštanja i pratnje. Po povratku u Bugojno dolaze zajednički predstavnik Armije BiH Go.\p. Dautović i predstavnik HVO. Živko sa usaglašenim stavovima i spremni da nas propuste napominjem da je to hilo nakon 5 sati čekanja.

Kod velikog broja ljudi uočljiva vidna nervoza, izražavaju sumnju u mogućnost prolaska prema Jajcu, željeli bi se vratiti. Zapovjednik sa Širokog Brijega Mandić je kategoričan kaže "JESAM ZA BORBU I NEBOJIM SE POGINUT!, ALI OVO JE SAMOUBILAČKA AKCIJA MENI JE TUTA (NJEGOVO ZAP. TUTA NALETILIĆ) naredio da dobro procenim kud idem, ja procjenjujem da je beskorisno i preopasno pa se vraćam a i u Hercegovini sam potreban.

Tad održavam kratak sastanak sa preostalim zapovjednicima naređujem da ljude motiviraju te da krenemo. Oni to brzo uspejaju i upravo kad ljudi sjedaju u autobuse stiže obavjest od Armija BiH da zabranjuje prolazak upravo odobrenom komunikacijom nego nam predlažu novu preko Vakufa-Pavlovice (u Vakuf se dakle treba vratiti) i ovo izaziva dodatnu veliku zbunjenost ali iapk polazimo, zbog topničkog napada na Bugojno koji je upravo usljedio pred naš polazak neke smo ljude pogubili jer im je zap. policije lokalne naredio da idu u sklonu pa smo izgubili više od sat vremena tražeći ih. Kad smo ih našli formirali smo konvoj i oko 20 sati krenuli, prvi nekoliko barikada smo prešli bez problema. Tada nailazimo na kontrolnu točku Sebešić gdje je zapovjednik Ivica Čobanac čiji ljudi izražavaju veliki otpor prema muslimanima što muslimane iz moje postrojbe dodatno opterećuje. Odlazim u službene prostorije gospodina Čobavca gdje mi on obećava da će unatoč toga "Turke" mrzi gore nego "Srbe" (Jer su mu oni pobili više ljudi nego četnici) konvoj propustiti ali tvrdi da to neće učiniti na naredne dvije muslimanske poluprivatne barikade jer su to kako reče ordinirano Hrvatima mrzci i kriminalci pa predlaže osama i zoljama prokrčiti put, dio ovog razgovora su čuli neki od mojih vojnika a i vidjeli kako su neki momci sa ove postaje sa oružjem kao rekoše zalegli sa strane što je neke od njih gotovo izbezumilo jer sada ne znaju ni za koga se bore niti protiv koga se bore. Ovo o čemu sada govorim događa se oko pola noći. Po glavi mi se roje mnoge misli: Dali da odem s pratnjom dvojice vojnika muslimana na muslimansku barikadu da im objasnim kakva smo postrojba i koje su nam namjere ali za to mi treba minimalno sat dva vremena, pa što ako me puste oni anepuste oni iza njih pa više takvih nepovoljnih kombinacija pa što se može dogoditi konvoju dok ja budem pregovarao, pa sve to skupa po vezavši sa činjenicom da mi je u Bugojnu obećan nesmetan prolaz uz zajedničku policijsku pratnju a nje nema odlučujem i zapovjedam povratak napominjem da se ovo događa u duboko u šumi na lošem šumskom putu uz pravu jesensku kišu, pokušavam preko policije naći smještaj u Bugojnu ili Vakufu za ljude ali mi ne dozvoljavaju ni parkiran je autobusa nego nas sprovode do Prozora gdje stizemo duboko poslije pola noći, tu također ne nalazimo smještaj za ljude nego ih ostavljam ostatak noći u autobusu. U jutro 29. 10. 1992. pozivam vojnike na jedno mjesto ulažem zadnje atome snage da ih motiviram da pokušamo. Jednom jer nam se sada priključuje i jedan vod pripadnika Armije BiH iz Mostara. Dobivamo ponovno čvrste garancije da ćemo u pratnji mješovite policije biti sprovedeni do Travnika gdje je velika vojarna da se ljudi nakon 60 sati odmora i okrijepe. Ovaj put smo zaista uz sitne probleme (malo čekanje na nekoliko mjesta i u selu Opare namjerno od muslimana popriječen kamion preko ceste koji je za 20-tak minuta uklonjen) stigli do Travnika i to je bilo u redu, međutim sada nastaju nove muke trebam smještaj za ljude i istinite informacije o stvarnom stanju u Jajcu. Odvoze me u Vitez zapovjedniku OZ SB Gosp. Tihomiru Blažiću tražim smještaj za ljude, razmišlja se o nekim prostorima gdje može stati od 20-50 ljudi i to međusobno udaljeni i 30 km. Tada predlažem (a budući su mi prethodno rekli da je vojarna iako velika "tijesna" jer je puna izbjeglica) da oslobodimo u vojarni potrebnih 260 mjesta za vojnike za samo jednu noć a neka izbjeglice ako treba smjeste u neki hodnik ili

autobus jer vojska koja 60 sati provede u autobusu treba odmor da bi ujutro mogla na položaj.

S tim se slažu Gospodin Blaškić određuje Gospodina Filipovića da ode sa mnom u Travnik ovako postupiti međutim Gospodin Filipović u tom ne uspijeva umjesto da energično zapovjedi on moljaka i predlaže, a od toga nema ništa. Polito u istoj vojarni ima i dio prostorija pod kontrolom A BiH to časnici A BiH obećavaju pomoći u smještanju ljudi bez ležaja ali sa slabim efektom. Uspijevaju osloboditi samo jednu prostoriju bez ležaja i pokrivača tako da većina ljudi ostaje u autobusu.

Ovo o smještaju sam saznao tek sutradan jer sam uvečer tog dana ostavivši ljude na brigu domaćinima sa dvojicom vođa (domaćih ljudi) i jednim mojim diverzantom krenuo prema Jajcu da osobno snimim stanje. Iako su mi u stožeru HVO odmah po dolasku rekli da je "Jajce" palo.

Nedugo po izlasku iz Travnika prema mjestu Turbe na naše vozilo izvršen je napad lakim pjdadijskim oružjem što je kod jednog vođa koji je i vozio automobil izazvalo veliku nervozu pa je nekontrolirano sletio sa ceste na sporedan put još bliže četničkim položajima. Uvjeran sam da pucnjevi nisu dolazili sa veće udaljenosti od 200 metara. Vozača sam zamjenio te smo se oprezno izvukli dajući tokom izvlačenja na nasjati dva puta otvarana vatra. Putem od mjesta gdje smo napadnuti do mjesta Karaula nami smo na veći broj automobila putničkih i teretnih koje su četnici vatrom uništili ili onesposobili. Također smo susretali veliki broj civila i vojnika kako pješake prema Travniku. Kod mjesta Karaula naišli smo na postavljene prepreke koje su sprečavale prolaz automobila prema Jajcu. Pa je iza prepreke krenuo niz automobila prvih 5 km. poredani, samo sa desne strane a kasnije sa obje strane tako da smo morali odustati od pokušaja dolaska do Jajca nego smo se vratili u Travnik sve višeno iznjeli komandi A BiH (jer pripadnike HVO nismo mogli pronaći) te im sugerirali da put rasčiste. Oni su obećali da hoće no u tom nisu uspjeliji smo oko 3,4 sata još jednom pokušali ali ponovno nismo uspjeli no uspjeli smo druga. Vidjevši sad veliki broj vojnika kako se bez reda kreću prema Travniku iz pravca Jajca a iz razgovora s nekima od njih saznali smo da naši (HVO i A BiH) potpuno napuštaju i bočne linije. Tad mi je postalo jasno da više nema govora o organiziranoj obrani što se do jutra potvrdilo. Tokom narednog dana petak proveo sam duže vrijeme u razgovoru sa regionalnim čelnicima.

Analizirajući događaje i tražeći najdjelotvorniji način pomoći čak smo planirali GO. op. Blaškić. Kordić, ja i još neki ugledniji borci uzeti sa sobom mojih 70-tak ljudi ijedno 40-tak domaćih boraca pa krenuti pješice prema Jajcu sa namjerom da uz put zaustavljamo naše borce i pokušamo ih vraćati na položaje. Da je to iluzija pokazalo je nekoliko inače dobrih boraca iz Jajca rekavši nam da se ostavimo čorava posla da se niti oni niti bilo tko drugi u ovom trenutku neće i ne može vraćati prema Jajcu stoga smo od pokušaja odustali.

Površan pogled na kartu na kojoj su ucrtane linije fronte i položaji naših i neprijateljskih snaga ukazuje na to da se Jajce nikakvom obranom nije moglo sačuvati osim vrlo agresivnom. Znači oštrim probojom neprijateljskih linija urejonu grada Jajca i ništa manje značajno na izlasku iz Travnika prema Turbetu gdje je jedno stravično suženje koje su Srbi mogli u svakom trenutku presjeći ali to po mojoj procjeni nisu namjerno činili da nas ne dovedu u potpuno okruženje i prisile da u očaju upotrijebimo svu snagu koju smo imali i koju Srbi očito nisu u potpunosti osjetili.

Mislim da nam Jajce treba biti zadnja pouka i upozorenje. Mi, ovako ratujući sa ovakvim neprijateljem rat ne možemo dobiti. Voditi obrambeni rat ne znači istodobno i isključivo se braniti. Moramo odustati od rovovske borbe, postati puno mobilniji i

elastičniji te vještije koristiti prednosti koje imamo a to su prvenstveno veći broj motiviranih ljudi koje treba vojničkom stegom učvrstiti i mudrije voditi.

IZVJEŠĆE PODNOSI

ANTE PRKAC'IN³³

Zapovijed generala Praljka od 6. XI. 1992. :

I. Na prometnim pravcima.

Konjic-Jablanica, Jablanica-Prozor, Prozor-Gornji Vaku/, Gornji Vaku/Bugojno, Bugojno-Noví Travnik, Novi Travnik-Gornji Vakuf, i Jablanica-Mostar.

Formirati stalne mješovite punktove pripadnika Vojne policije HVO i pripadnika Armije BiH Sastav patrola na punktovima određuje se na osnovu nacionalnog pariteta. Na pomenutim pravcima se ukidaju svi dosadašnji punktovi.

II Točan lokalitet punktova zajednički će ulvrđiti predstavnici HVO i Armije BiH u roku od 48 sati u kojem roku punktovi moraju početi funkcionirati,

III Transport naoružanja za potrebe vojnih postrojbi pratit će vojna policija HVO i pripadnici Armije BiH

IV U svim mjestima formirati mješovite zajedničke patrole za kontrolu kretanja i ponašanja pripadnika vojnih postrojbi.

V U svim selima formirati seoske straže od ljudi van vojnih postrojbi i zadužiti ih sa potrebnim naoružanjem

VI. Svi građani dužni su predati naoružanje pripadnicima mješovitih patrola uz izdavanje uredne dokumentacije.

VII Sve oružje koje nije okrenuto prema bojišnici i sve druge vojne aktivnosti moraju prestati.

VI/I. Zajedničke mješovite patrole u Prozoru i Novom Travniku obavezne su omogućiti siguran povratak osoba koje su napustile svoje domove kao i jamčiti za njihovu osobnu sigurnost.

IX Svim pripadnicima vojnih postrojbi najoštrije se zabranjuje nošenje dugog naoružanja van bojišnice.

X Uprava vojne policije i zapovjednici Armije BiH osigurati će 64 (šezdesetčetiri) pripadnika vojne policije i vojnika Armije BiH po nacionalnom , paritetu za potrebe rada na području općine Prozor.

XI. Na području općine Prozor uvesti policijski sat od 11, 00 sati do 06 sati, počev od 07. 11. 1992. godine.

Rok za izvršenje svih zadaća je 48 sati o čemu mi je potrebno dostaviti ... " 34 pismena izvješća.

Izvješće VOS od 10. XI. 1992.:

Pripreme za rušenje HVO i civilne vlasti u rajonu Srednje Bosne planirano je i organizovano više od mjesec dana. Napad na naše postrojbe u svim gradovima bio je neposredno po završenoj turneji Alije Izetbegovića.

U općinama N Travnik i Travnik na sastanku su bili prisutni isključivo Muslimani kao da on nije i naš Predsjednik. Na tim sastancima je izvješćivano da su oni spremni srušiti HVO i vojno i politički. U tom rajonu operiraju major Refik

in Izvješće u Rf I.

³⁴ Zapovijed generala Praljka, Broj: 01-2496/92 od 6. XI. 1992. svim postrojbama HVO i Armije BiH. R12.

Lendo, provjereni kosovac li sada ide nesmetano preko č'etniL'kih koridora u D. Vakuj!, veliki fundamentalista profesor Semir Terzić Izapovjednik mudžahedina i MOS-a u Travniku! i Emir Redžić "Tare" ubojica zapovjednika OS Travnik Ivica Sto jaka. U kontekstu ovih planova u Travniku je dobro pripremljena blokada Viteza i djelovanja snajperista u mjestu. Pošto su insceniranim sukobima doprinjeli padu jajca i doživjeli poraz u scenariju, u Travniku i Prozoru, uporno traže pomirenja da bi pregrupirali snage i krenuli u konačni obračun "Sveti rat". O ovom scenariju i planovima imamo i originalne dokumente i dokaze.

Rajon I OG I N. Travnik-Travnik-Vitez-Zenica!

Agresor vrši pregrupiranje snaga i dovođenje svježih na plato Vlašića. U okolini sela Kruščica na brdu Grabovac zarobljeno je mnogo civila 160 starijih mještana!, primoravaju ih da kažu gdje je skriveno oružje, a nakon toga ih likvidiraju. I postoje snimljeni dokazi! Mnoštvo zarobljenih civila dovode na Vlašić i odatle ih otpremaju za Banja Luku.

Rajon II OG I Kiseljak-Busovača-Vareš I

Agresor vrši intenzivno granatiranje područja u zoni odgovornosti Kiseljačke brigade. Na fronti između Ilijaša, Visokog i Breze neprijatelj zauzima pojedina sela. Misočl i povremeno granatira područje Visokog i Breze kao i putnog pravca Visoko-Kiseljak kod sela Buci.

Rajon III OG I Maglaj-Žepče-Usoral

Na Maglajskom i N. Šeherskom bojištu vode se teške borbe. Ima pojava povlačenja postrojbi Armije BiH sa crte Jonta, tako da se crta fronta polako pomjera na našu štetu.

ZAKUČAK

2. U zoni odgovornosti OG-II neprijatelj pokušava probiti crtu fronte Hadžići-Pazarić-Tarčin i presjeći komunikaciju Pazarić-Igman-Goražde-Tarčin i presjeći komunikaciju Pazarić-Igman-Goražde čime bi razdvojio snage Armije BiH u Goraždu na Igmanu i u Iližanskim naseljima, a zauzimanjem tarčina bila bi presječena komunikacija između srednje Bosne i Hercegovine. I Kiseljak-Kreševo-Tarčin-Konjic! Drugim dijelom snaga neprijatelj želi ovladati rajonom garda Olova, čime se dovodi pod vatru teritorij općine Vareš i presjeća komunikacija prema Istočnoj Bosni i Tuzlanska regija!

3. U zoni odgovornosti OG-III intenzivno se napada grad Maglaj i položaji 110. Usorske brigade, kao i objekt-Crni vrh. Cilj je presjecanja ceste Zenica-Žepče, presjecanje teritorija preko Poljica-s, Ošve-Crni vrh-Crna rijeka i spajanje sa cestom Teslić-Blatnica.

Neprijatelj traži od nas da im putem pregovora ustupimo prostore, za njih interesantne, koje su u zoni odgovornosti 110. Usorske brigade.

Namjere neprijatelja su slijedeće:

Uzeti Tdanj i usoru Ito smatraju svojom teritorijom preko Crnog vrha krenutu na maglaj, a po dubini uzeti martinski Vis lk 4951, zatim N. Šeher i sve do Žepačkog tunela, 35

Izješće VOS od 17. XI. 1992.:

³⁵ Obavještajno izješće VOS GS HVO br. 9/92 od 10. XI. 1992. Rf!

Po završenju pregrupiranja snaga sa jajačkog bojišta neprijatelj je stvorio preduvjete za žestok udar po liniji N Šeher-Tešanj-Doboj. Uporedo s tim veće ufazi napada na Lokve s ciljem prejecanja komunikacije pazarić-Igman. Uvertira osvajanja ovog cilja je uporedo granatiranje Konjica i prigradskih sela. U cilju zaokruženja Krajinine neprijatelj vrši genocid nad nesrpskim življem. Trenutni cilj neprijatelja je uz pomoć 5-te kolone i ovladati putnim komunikacijama Bugojno-D. Vakuf:jajce-Banja Luka i D. Vakuf-Komar-Turbe-Skender vakuf taktički položaj neprijatelja je veoma povoljan. Drži pod kontrolom komunikaciju D. Vakuf-Komar-Turbe dok komunikacija za Vlašić ISmet-Gostilj ugrožava putu za Jajce. Neprijatelj je zaposjeo dominantne kote uz komunikaciju i naseljena mjesta³⁶

U poslijepodnevnom i ranim večernjim satima linije obrane urajonu Karaule su popustile i Karaula je po navodima obavještajnih izvora pala oko 21.00 sati. napadna djelovanja su se nastavila prema Turbetu. 37

18. XI. 1992.

Postrojbe HVO Travnik povukle se nakon žestokih borbi s VRS iz Potkraja i Djaca. Istog dana je pod nerazjašnjenim okolnostima ubijen dozapovjednik Travničke brigade Nikola Grbeša.³⁸

Izvešće VOS od 18. XI. 1992.:

LOG 114-16. II. 1992. god. I

U toku dana 14. I I. 1992. g neprijatelj zauzeo crtu obrane Božikovac-Palež-Karaulska gora i ušao u selo Hamandžiće, a snage koje su tu crtu držale iz sastava Armije BiH Travnik su izvršile povlačenje, a pučanstvo iz naseljenih mjesta iz rajona Karaula se iselilo.

U toku dana 15. II. 1992. god. a nakon izvršene opće mobilizacije dio postrojbi Armije BiH Travnik jačine oko 400 ljudi vraćen je u sektor Karaule. Proglašena je opća mobilizacija za hrvatsko pučanstvo i ista je u toku. Također je neprijatelj 15. II. 1992. god. vršio intenzivan napad na crtu obrane KamenjašMravinjac. Tokom dana neprijatelj topnički djeluje po Turhetu i hližim selima. U napadu su djelovali LRL sa Sjenokosa i sela Kezije tenkom i BST-om sa voćnjaka ITurbe. Dolaskom novih postrojbi HVO u ~elilovac-Potkraj crta se učvršćuje. Širenjem raznih dezinformacija moral pripadnika naših postrojbi se ohara, te zbog toga treba hitno reagirati ...

Dana 16. II. 1992. god. četnici su krenuli sa 3 tenka, 2 prage i pješaci sa Smeta prema Še,fićima, a urajonu Vasića kuće-Varošluk vrše grupisanje snaga sa ciljem zauzeti crtu ~elilovac-Potkraj-Turbe. dana 16. 11. 1992. god. u 15,00 sati četnici su ušli u Begiče i Čosiće te nastavljaju sa djelovanjem.

III OG 13114. II. 1992. ŽEPČE

1. Četnici jačine jedne brigade ofanzivno djeluju duž crte ohrane N ,<;ehera od kote Crni vrh K-732 pa do kote K-674 ....

2. U zoni odgovornosti HVO Usora neprijatelj je pored snaga koje su ranije bile dobio jOof 10 tenkova koji su raspoređeni od Miljevaca na lijevoj strani obrane do Makljenovca na desnoj strani. Angažovano je oko 2 brigade pješadije iz Krajinine, kao i Rusa i Rumuna, vrši stalno granatiranje po crti i dubini teritorije najviše po Tešnju, Jelahu. Siv'šoj, Omanjskoj i Miljanovcima.

³⁶ Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 95/92 od 17. XI. 1992. Rf!. 37

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 96/92 od 17. XI. 1992. Rf!. 38
Glasnik HVO, br. 2, str. 13.

3. Na crti obrane Maglaja neprijatelj povremeno iz poznatih uporišta vrši granatiranje užeg gradskog dijela i prigradskih djelova ....

4. Diverzantske jedinice su imale akciju na Novošeherskom bojištu, točnije na Lipovu glavu, Križanee i Lazarevo brdo i ubile su 15 četnika i 10 ranjenih, zarobili su strojnicu M 84, više pušaka i minsko-eksplozivnih sredstava. 39

Izvešće VOS od 21. XI. 1992.:

Neprijatelj je izvršio spajanje snaga Vitovlje-Doruk-Devećani-Paljenik čime je oslobodio snagejednogp. b. kojije držao koridor Karaula-Hamandžići. 40

Izvešće VOS od 27. XI. 1992.:

Posljednji vremenski period karakterizira žestoka borbena djelovanja, pregrupiranje snaga i promjena lokaliteta crte agresora i branitelja.

Naime u zoni odgovornosti OG 1 /Travnik, N. Travnik, Vitez i Zenica/ neprijatelj je pomjerio crtu obrane i vrši dodatne inženjerske radove. Zaustavljen je na crti ~ijci-Škulji-sečevo i Gradina-Mešćema i Mravinjac gdje su branitelji učvrstili crtu obrane i izvršili ukopavanje ....

U zoni odgovornosti III OG /Zavidovići-Žepče-Usoral neprijatelj je koristio projektele zemlja-zemlja ispaljene iz prvaca Prnjavora. Informacije ukazuju na angažiranje jedne oklopne brigade iz Novosadskog korpusa⁴¹

Izvešće VOS od 30. XI. 1992.:

Karakteristika neprijateljskog djelovanja u ovom periodu je intenzivna priprema za dalju agresiju. U tom cilju na područje Donjeg Vakufa dovlači svježe snage ... Tako~er je primjećena veća koncentracija neprijateljskih snaga na prostoru Jajca, Karaule i D. Vakufa s ciljem napada na Bugojno, te na prostorima Teslića i Skender Vakufa s ciljem napada na područje Usore. 42

Pismo zamjenika načelnika ŠVK ABiH Stjepana Šibera od 2. XII. 1992.

/Mići/ Lasiću :

Gospodine Lasiću!

Dostavljam Vam dvije uznemirujuće informacije iz Lašvanske doline, te Vas molim, ukoliko ste u stanju da ih provjerite, i nadam se dematirate:

1. Od Fojnice smo dobili neprovjerenu informaciju koju ne možemo provjeriti, da je moguće da večeras 01. 12. 1992. godine budu ponovo od strane HVO-a napadnute snage Armije Opštine N Travnik. Dobili smo podatke da je u N Travnik stiglo oko 200 pripadnika Široko-Briješke kažnjeničke bojne (plaćenika).

2. Dana 01. 12. 1992. došli smo do saznanja da je, navodno, pokrenut tenkovski divizion hrvatske vojske iz Tomislavgrada u pravcu Travnika i Turbeta sa zadatkom pojačavanja linija odbrane prema položajima agresora na "platou Vlašić". U pratnji ovog divizona, kako smo obaviješteni, nalaze se I i II brigada "Tigrova". Me~u stanovništvom travničkog područja protura se glasina da pomenuti divizion i njegova pratnja imaju sasvim drugi cilj, a to je obezbje~ivanje vojnom prisilom uspostavljanja vlasti zajednice Herceg-Bosna na području Opštine Travnik. Prema

39 Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 97/92 od 18. XI. 1992. Rfl. 40

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 98/92 od 21. XI. 1992. Rfl. 41

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 99/92 od 27. XI. 1992. Rfl. 42

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 100/92 od 30. XI. 1992. RII.

*raspoloživim saznanjima. pripadnici postrojbi HVO-a koji su na prvim linijama odbrane Turbeta prekinuli su borbena dejstva po položajima agresora.*⁴³

Dnevno izvješće VOS od 2. XII. 1992.:

*Na Usorsko-Tešanjskom rajonu neprijatelj je angažirao oko 50 oklopnih sredstava (iz Novosadskog i Krajiškog korpusa). Nakon neuspjelog proboja na Križu. Bašićima (Kominu) i Omerbašićima sa preko 20 tenkova i oko 500 pješaka gdje je pretrpio znatne gubitke (zarobljen 1 tenk T-72. a M-84 i T-55 oštećeni, 10 četnika ubijeno i znatan broj ranjeno, neprijatelj je vraćen na prvobitne položaje. Operacijom rukovodio Slavko Lisica a među četnicima bilo je oko 30% muslimana*⁴⁴

Dnevno izvješće VOS od 3. XII. 1992.:

Na Maglajsko-N. Šeherskoj bojišnici neprijatelj vrši svakodnevna topnička djelovanja iz poznatih uporišta sa Ozrena. U akciji zapovjedanja Crnog vrha tt 507 ubijeno je 6 četnika, 4 ranjena i zarobljen 1 BsT i 3 AP. Zbog jake topničke vatre po zauzetoj koti naše snage su se morale povući na prvobitan položaj.

*Posljednji period karakteriše pojava intenzivnog ukopavanja u naseljenim mjestima i ojetno zahlađenje odnosa sa HVO, Ukopavanja su prisutna na Novotravničkoj općini uz sela Opra, Trenica, Šenkovići, Sinokos i kasapovići. Izraženi su zahtjevi za davanjem određenih objekata u gradu, u namjeri smještaja zapovjedništva Armije BiH općine Jajce. U Zenicu je smješteno zapovjedništvo OS Armije BiH iz sarajeva na čelu sa Seferom Halilovićem i Arminom Poharom. Ukopavanje radi "osiguranja zapovjedništva" se vrše u gradu. sa obje strane rijeke Bosne i na Športskom kompleksu kamberovića polje. Odnosi su prilično zahladili, što se osjeti i direktno među pripadnicima. Moguće je da dođe do pogoršanja odnosa što bi direktno ugrozilo Maglajsko bojWe. Na pojavu sukoba ni ostala. okolna mjesta ne bi "mirovala". Neophodno je prikupiti dodatne informacije i podatke i na razini vladinih zapovjedništava tražiti dodatne informacije i podatke i objasnjenja o svemu. U posljednja dva dana odbijaju svaku suradnju.*⁴⁵

5. XII. 1992.

*Ustrojena brigada "Stjepan Tomašević" od postrojba HVO Novi Travnik II. i 3. bojna i Vitez 12. bojna*⁴⁶

Dnevno izvješće VOS od 7. XII. 1992.:

Na novošeherskom bojWu već nekoliko dana četnici su vršili topničku pripremu po crti obrane Ira jon Lipova glava i Hatkine njive! iza čega je uslijedio pjd. napad prvacem Kokošinjak-Lipova glava gdje su zauzeli 8 bunkera od Armije BiH Angažiranjem interventnih vodova HVO četnici su vraćeni na polazne položaje. Tom prilikom su neprijatelju naneseni gubici u ljudstvu 14 četnika! i zarobljeno 710 četnika! i tehnike 11 tenk 551 Nakon povlačenja četničkih snaga iz rajona s. Ljeskoviće i Blatnica naše snage su zaposjele položaje na Orahovici, Teterači i Vozničkoj glavi. a dalje rade na čišćenju minskih polja. četnici su se povukli u pravcu Kamenice preko Priluka i Stojanovića. ..

Odnosi sa pripadnicima Armije BiH

⁴³ R16.

⁴⁴ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 103/92 od 2. XII. 1992. R11. ⁴⁵

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 104/92 od 3. XII. 1992. R11. ⁴⁶
Glasnik HVO, br. 2, str. 14.

Nema poboljšanja. Svoje crte ukopavaju paralelno s našim lali i iza nas/što je slučaj i u Travniku na padinama Vlašića. Bez dogovora posjedaju poslovne objekte po Travniku za zapovjednWva svojih postrojbi.⁴⁷

Dnevno izvješće VOS od 10. XII. 1992.:

Rajon Novog Šehera

Tijekom zadnjih borbi naše snage su povratile dio izgubljenih položaja ILipova Glava ff 6141 a neprijatelj je imao 18 mrtvih i 25 ranjenih, te je oštećeno ne~to tehnike II tenk! i zarobljen kontigent pjdackog naoružanja i opreme

U Zenicu je stigao znatan broj pripadnika Armije BiH iz Sarajeva. Ova pojava zbog situacije oko Sarajeva će se nastaviti i proširiti na sve opi'ine na području OZ SIB, što može biti i jedan od uzroka pojačanih tenzija i elektriziranja atmosfere na relaciji HVO i A. BiH Inicijatori podgrijavanja atmo~fere i izbijanja iskrica su u 99 % slučajeva pripadnici Armije BiH⁴⁸

Dnevno izvješće VOS od 11. XII. 1992.:

U zoni odgovornosti III OG nakon uspješnih akcija HVO i Armije BiH na položajima Dolac, Blizna neprijateljske snage i stanovništvo se i dalje povlače prema Boćini i Ozrenu ...

Odnosi sa TO:

Nema novih podataka koji bi ukazivali na poboljšanje ili pogoršanje situacije.

U N. Travniku veći dio ure~enih položaja zatrpan. U Busovači prema Zenici i dalje je 14 rovova i 10 zemunica.⁴⁹

Dnevno izvješće VOS od 12. XII. 1992.:

U zoni odgovornosti 11 OG a na crti obrane prema četnicima na Kokošici općine Kiseljak došlo je do otvaranja vatre na našu patrolu usljed čega su ranjena dva pripadnika postrojbi HVO iz Kiseljaka. Nakon toga naše snage us pos jele položaje na Kokošici i nastavljeno je sa utvr~ivanjem crte obrane prema četnicima.⁵⁰

Dnevno izvješće VOS od 13. XII. 1992.:

Travničko bojište

Nije uspio kombinirani napad Itenkovi i pje~adijal neprijatelja, koji je u tom pokušaju imao i gubitaka. Kao odmazda usljedilo je granatiranje crta obrane i naselja Bijelo Bučje gdje je poginuo 1 pripadnik HVO i 1 ranjen.⁵¹

Dnevno izvješće VOS od 8. I. 1993.:

Situacija u odnosu na saveznike-ABiH svakodnevno se sve vi~e komplicira.

Evidentan je rast tenzija, koje su u pojedinim mjestima IJablanical na rubu ekscesa. Postoji opasnost od izbijanja otvorenih sukoba sa na~im snagama posebno u G. Vakufu, Bugojnu i Travniku. Sve to kao očita posljedica nezadovoljstva Muslimana sa tokom me~unarodne konferencije u Genevi.⁵²

⁴⁷ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. J07/92 od 7. XII. 1992. Rf!. ⁴⁸

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 109/92 od 10. XII. 1992. Rf!. ⁴⁹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 110192 od 11. XII. 1992. Rf!. ⁵⁰

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. I J 1/92 od 12. XII. 1992. Rf!. ⁵¹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. I J2/92 od 13. XII. 1992. Rf!. ⁵²

Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 135/93 od 8. I. 1993. Rf3.

Dnevno izvješće VOS od 13. I. 1993.;

U N. Travniku saveznici postavljaju punkt ove us. Tresnica Ikod samoposluge/, s. Opara Ikod škole/, s. Vodovod Ikod restorana Kiksl. s. Šenkovići Ipočetak sela na putu za Ravno Rostovol Medenikl na putu za G. Vaku/, i skretanje za s. Rat, Has, Seonu!

Uz most kod Vatrogasnog doma su razmjestili grupu sa protivoklopnim sredstvima. Pojačani su pokreti postrojbi kao npr. iz Guča Gore u Travnik je prevezeno 20 vojnika, a iz Mehuriča prema Gluhoj Buhovici 60 pripadnika ABiH. Širi se fama o zaustavljanju smjene pripadnika ABiH na punktu Putičevo te da postrojbe HVO iz Prozora topnički napadaju G. Vakuf³

Dnevno izvješće VOS od 15. I. 1993.:

U ovom području očit je znak reagiranja Muslimana na pregovore u Genevi. Tenzije evidentno rastu, a Muslimani provociraju sukobe sa HVO. Na području N Travnika, Travnika, Viteza, Busovače i Zenice rade zajedničke komisije na smirivanju napetosti. Pripadnici A.BiH očito otežavaju rad ove komisije otezanjem, a dogovoreno ne os^{tv}uju na terenu.'

Dnevno izvješće VOS od 16. I. 1993.:

Reakcije na Ženevsku konferenciju su veoma žive. Vlada mišljenje da je "ostvaren dogovor Srba i Hrvata na štetu Muslimana". Muslimani naglašavaju da će nastaviti rat. Dio SDA ranije oformio MOS, a obuku novaka vrše u centrima Jablanica i Kardagalije. Jedan period obuku vr.šili mudžahedini liz inozemstva! U postrojbe tzv. MOS uključeno je oko 200 mladića. Ra,pore~eni su u postrojbe A.BiH iz Tešnja. Iskazuju nepovjerenje po pitanju ishrane i opreme. Emisari su česti i vrše vrbovanja mladića za MOS IKraševo, Lepenica. Matuzići i Planje! Nosiocci ovih aktivnosti su Šemsudin Mehmedović inžinjer strojarstva, nač. SJS Tešanj i Irfan Ljevaković član vrha SDA, koordinator u A.BiH za Doboju, Te,šanj, Maglaj, Žepče i Zenicu ....

Neprijatelj koristi "time out" nakon Geneve. Djeluje u pojedinim rajonima i crtama obrane. Razlozi su stvaranje pometnje me~u braniteljima i doprinos napetoj situaciji izme~u HVO i A.BiH. Primjenjuje sistem provokativnih djelovanja kako bi naše snage odgovorile i trošile streljivo. Ovakva djelovanja primjenjivat će sigurno i narednih dana, a maksimalno će raditi na psihološko-propagandnoj i agenturnoj djelatnosti .

Poznato .. je i to daje u kontekstu izgređa u G. Vakufu došlo i do sukoba HVO i A.BiH na Rostovu Ira jon Medenika! A, BiH vjerovatno namjerava snage za intervenciju uputiti čak iz Bijelog Bučija za obračun sa HVO Sebešić.⁵⁵

Dnevno izvješće VOS od 17. I.1993.:

O srpskom pogledu na naše borbe s ABiH u Uskopiju najbolje govori uhvaćena zapovjed iz štaba 2. krajiškog korpusa. zapovjedništvu 7. motorizirane brigade u Kupresu: "Onim kom!ijama dajete ravnomjerno tokom noći porciju konzervi jednako jednima i drugima, svakom isto da se ne ljute. A kad pro~e gozba uživajte, samo noću i jednakog obima. Znaš to su oni što do~u i ravno kad povučesh

⁵³ Obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 140/93 od 12. I. 1993. Rf3.

⁵⁴ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 142/93 od 15. I. 1993. Rf3. ⁵⁵

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 143/93 od 16. I. 1993. R/3.

liniju od mene preko vas .. Da li je isto kao i neku vder, pukovniku Grujiću su rekli dajeste i da treba svakom isto slati naizmjenično, a zna se svrha „56

Dnevno izvješće VOS od 19.1. 1993.:

Održanje sastanak A. BiH i Travničke brigade na kojem je A. BiH upoznata o odluci o stavljanju pripadnika A. BiH pod zapovjedništvo GS HVO Mostar. Odgovor je da oni to ne mogu prihvatiti bez zapovjedi od zapovjedništva A. BiH Dogovoreno je da se ne izazivaju incidentne situacije. primjećeno je veće kretanje naoružanih mudžahedina "trojkama" po gradu.

U N Travniku je prisutna velika napetost. Nema incidenata. Saznao sam da im je glavni posao dotur MTS u G. Vakuf i to pravcem Opara-Pavlovica-RadovanBojska. prijevoz vrše traktorima zbog lošeg puta, a pretpostavljam da je ovim putem iz N Travnika za G. Vakuf prebačena i postrojba od 250 pripadnika A. BiH, apostoji mogućnost da su to zelena legija i beretke iz Zenice⁵⁷

Dok je u Uskopiju, Armija polako ali sigurno gubila bitku, te je bilo za očekivati da se nastale prilike riješe pregovorima, njena su zapovjedništva i dalje držala da još mogu oružjem nešto postići. U tom smo kontekstu zamjetili pokret, doduše ne baš spretno zamaskiran, njihovih postrojbi i to prvenstveno iz Zenice i oba Travnika. U Zenici je 3. korpus vršio mobilizaciju ljudstva s kojim je potom ojačavao svoje snage u srednjoj Bosni. Mi smo držali da je riječ o pripremi za djelovanje na prometnicu Kiseljak-Busovača-Vitez-Travniku kako bi se omogućilo pojačanje njihovih snaga u Uskoplju.⁵⁸ U Travniku su pripadnici MUP-a postavili privremeni punkt na ulazu u grad, ali su ga povukli nakon pregovora. Stanje u Zenici je bilo mnogo teže. *Ima pojava hapšenja, razoružavanja i maltretiranja pripadnika postrojbi HVO. Prema razmještajima snaga HVO se posebno utvrđuju položaji i vrši demonstracija tehnike u cilju zastrašivanja i izгона postrojbi HVO. iz Zenice*⁵⁹

Noću 23./24. siječnja 1993. napadom na HVO Busovače počeo je plan Armije BiH za uništenje HVO srednje Bosne i proširenje "životnog prostora". Nakon primirja u Uskopiju, Muslimani su dio snaga ostavili da drži crtu, a glavninu su prestrojili i uputili na Busovaču.

Glavnim pravcem Zenica-Lašva-Dusina-Busovača, napadala je 301. i 302. brigada iz Zenice, dijelovi 7. muslimanske brigade-Zenica i 17. krajiške iz Travnika, te "domaće" snage iz 333. brigade-Busovača.

Na pravcu Visoko-Konj-ilo-Brezovik-Kaćuni-Busovača, snage brigade iz Visokog, dijelovima 333. brigade i dijelovima 17. krajiške iz Travnika.

Iz pravca Kakanj-Donja papratnica-Sebje-Podbare, napadale su najslabije snage, jačine do dva bataljuna 309. brigade-Kakanj, koja je imala zadaću pričuve i osiguravala logističku potporu.

Snage A. BiH Fojnica sa snagama jačine bataljuna bio je u rezervi i uglavnom osiguravao logističku podršku na pravcu G. Vakuf /Jablanica/-Fojnica-KaćuniZenica i bio u spremnosti za interveniranje urajonu Kaćuni. Glavne rezervne snage, stalno mobilne, držao je u Zenici, a ovaj je zadatak imala 314. brigada. Postrojbama 305. br. blokirao je prilaz od N Travnika preko Rostova-Busovačkih staja, i spojio se sa snagama 333. br. i Fojnicom na Borovnici-Turkovićima, i time ovladao teritorijom

⁵⁶ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 144/93 od 17. I. 1993. R/3. ⁵⁷

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 146/93 od 19. I. 1993. R13. ⁵⁸

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 149/93 od 22. I. 1993. R13. ⁵⁹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 151/93 od 24. I. 1993. R13.

dovodeći naše postrojbe u okruženje, čime je spriječio dotur i snabdjevanje. Snagama A. Fojnice, jačine jedne satnije /"Lovačke"/, izvršio je raspoređivanje i posijedanje:

- na Vlačkoj ravni oko 20 ljudi, ukopani i dobro naoružani, posjedaju položaje kombinovanim zasjedama i osmatračnicama: Prokoško jezero Ipovremeno se vrši posijedanje/, Travnička vrata-Busovačke staje-Zlatan vrelo-Runjevica 11117271

- zasjede postavljaju prema ~ehenemu III 15401- Vlačka ravan sa punktom od 6 ljudi.

- pravci: Ti.wvac-Kosa, II 1711-Javorača-Samari lk. 14621-Razdolje prema Lučevcu lk. 13341-Kamjenjača lk 1705/

Pomenuti položaji se drže' povremeno, snage se vraćaju u bazu, vjerovatno u rajonu Jezernice. Detaljnije podatke nemamo, a uglavnom posjedaju granice općine Fojnica. Snage HVO sa velikim naporom kontroliraju ove terene.

Na svim pravcima izvođenja napadnih djelovanja koristili su specijalne jedinice: IZelenu legiju, beretke, mudžahedine ... /Pripadnici ovih snaga prije polaska, svoj život daju Alahu i za njih nema prepreka, što se ne bi moglo reći.

Cilj je bio uzeti Busovaču i spojiti se sa snagama iz Visokog, te produžiti bid prema Kiseljaku-Kreiiievu. Zatim, sa 305. br ovladati Fojnicom, a N Travnik i Travnik predali bi se sami, kako su oni bili zamislili.

Zamjenik komandanta 3. K, po gubljenju velikog broja pripadnika, naredio je odsutnu obranu po svaku cijenu uz pripremu diverzantskih akcija i uzimanja objekta Ise Iai po objekta Ise Iai, a zagovarajući primirje da bi izvršio popunu gorivom i municijom.

Primirje ide na ruku muslimanima. Pokušavaju ubacivati jedinice, po mna jim grupama preko R. Rostova u N Travnik i Travnik, od G. Vakufa i Bugojna. Do sada su uhićene izvidnice koje su izvišale na crti Plani-Kamenjaš. Otkrivanjem ovih namjera, za očekivati je korištenje pravca G. Vakuf-Ščipe-Fojnica, kojim vrše dotur MTS i razmjenu informacija. U Kiseljaku, kao i ostalim mjestima, imaju svoje ljude li omladina i žene I koji svakodnevno daju informacije o radu HVO, namjerama, pokretima i ostalim bitnim podacima. U svoje redove mobiliziraju 16-godišnjake u što smo se uvjerali prilikom privođenja 5 vojnika A. BiH. Poduzimaju intenzivna izvManja prema postrojbama HVO, te po naređenju sve brigade dobile su zadaću da izvrše procjenu namjera i mogućnosti snaga HVO u nj. zonama odgovornosti i u odnosu na to da se uradi neophodni planovi upotrebe.

I pored dogovorenog prekida neprijateljstva, .. do većeg smirivanja stanja neće doći. Teritorijalne pretenzije A. BiH prema prostorima koje mi kontroliramo i dalje će biti prisutne. Od svojih planova uzimanja dijelova teritorije i stavljanja pod svoju kontrolu, neće odustati i koristit će svaki naš propust za ostvarenje cilja. Stoga je neophodno imati konkretne zadatke za angažiranje u Srednjoj Bosni⁶⁰

Urajonu Kaćuna izbili su 26. siječnja 1993. žestoki sukobi s Armijom. Očito se nije željelo prestati s pokušajem uništenja HVO u srednjoj Bosni. Centar tog posla bio je u Zenici odakle su po cijeloj Lašvanskoj dolini upućivane postrojbe za izazivanje nemira i otvaranje žarišta.⁶¹

Pregled situacije u Gornjem Vakufu Busovači sa stanjem do 26. 01. 1993.:

⁶⁰ Izvješće VOS GS HVO Str. pov. br. 03-185/93 od 3. II. 1993. Rf3.

⁶¹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 154/93 od 27. I. 1993. Rf3.

Materijali prikupljeni radom VOS o stanju na teritoriji SIB obrađivani su u dnevnim izvješćima, a sa ovim pregledom situacije čine jednu cjelinu i daju stvaranu sliku o "BIVŠIM SA VEZNICIMA".

Od početka sukoba u G. Vakufu glavnu ulogu ima Refik Lendro lučesnik "Stepa Hl koji je glavni koordinator svih aktivnosti.

Pomoć u MrS i ljudstvu u G. Vakuf kao i uskladištenje sredstava organizirao je Lendro.

Pomoć je upućivana iz Bugojna, Travnika, N. Travnika, Viteza, Busovače, Zenice, Kaknja, Visokog i Varda.

Najviše sredstava upućivano je preko Zenice i u početku N. Travnika.

Pomoć je upućivana pravcima:

1. Opora IŠenkovići-Ravno Rostovo-Rudina-G. Vakuf

2. Zenica-Lašva-Dusina-Mihaljevići-Kaćuni-Fojnica-Vranica-G. Vakuf

3. Kakanj-Visoko-Kondžilo-Mihaljevići-Kaćuni-Fojnica-Vranica-G. Vakuf

Počev od 20. 01. 1993. god ima dosta novih učesnika u vezi čiji rad je planski, discipliniran i kratak. Ijjerovatno su angažirali stručne kadrove iz Zenice!

Vrši se mobiliziranje ljudstva u Zenici i općinama Zeničke regije. Posjedaju se dominantne kote a dovode snage jačine bataljuna u rajon Han Bila.

I seljavaju stanovništvo iz Kaćuna i Busovača

Snage su upućivale u mjesto lašva a mobilizirala se brigada A. BiH Busovača urajonu Kaćuni.

Ponovna mobilizacija 23.01. 1993. slobodnog ljudstva.

Daje se izvješće o stanju ljudstva i spremnost za izvršenje zadatka.

25. 01. 1993. pozivaju na otvaranje vatre na HVO bez upozorenja i Busovača

Izražena djelovanja prema Kaćunima i prema Busovači.

ZAKLJUČAK:

Izražena je uloga Refika Lendre u sukobu u G. Vakufu i sada u Busovači.

Obradom smo došli do saznanja da je vrlo moguće da je isti načelnik, ~taba korpusa ili da ima posebni status u smislu rukovođenja sektorom G. Vakuf, Bugojno, N. Travnika, Vitez i Busovača. Sve glavne stvari idu preko njega. Potvrda ovom je i razgovor sa Fahrudinom Agić iz A. BiH G. Vakuf gdje navodi da će zapaliti i ostala mjesta.

U Zenici IŽeljezara i KPDI i kaknju i tvornica rudarske opreme! izrađuju se granate a punjenja dobijaju iz Viteza i Princip! Cijenim da je veći dio oružja izvučen u posljednjem periodu iz N. Travnika i Bratstvo upućen u magacin Zenica, a manji dio izmješten u muslimanska sela Kasapovići, Šenkovići, Sinokosi i Opora.

Prisutno je pored Zenice i angažiranje snaga i sredstava iz Kaknja i Visokog i njihovo razmještanje u šire rajone Han Bila, Lašve, Kaćuna i Gustog Graba.

Obzirom na činjenicu o upućivanju većeg broja pripadnika A. BiH u G. Vakuf 3 Kje izvršio raspoređivanje pripadnika iz Zenice, Kaknja i Visokog u gore navedene rajone. Razvoj događaja u G. Vakufu doveo ih je u vrlo nepovoljnu situaciju, pa su pristupili i isprovocirali sukob u Busovači. Dosta je činjenica koje ukazuju da imaju izrađen plan rušenja HVO u Srednjoj Bosni.

Cijenim da je osnovni zadatak A. BiH na području SIB rušenje HVO i preuzimanje kontrole nad njim. Realizaciju zadatka izvršili bi etapno primjenjujući četničku taktiku. Preuzimanje kontrole bilo bi mjesto po mjesto uz obavezno blokiranje pravca dotura pomoći HVO, Osnovicu bi napravili sa Busovačom, čime Kiseljak nije teško odraditi, a zatim uz potporu snaga iz Visokog i Kaknja produžili djelovanje prema Vitezu uz izraženo djelovanje iz pravca Han Bila i osiguravajući se

iz pravca Fojnice. nastojat će na sve načine spriječiti stavljanje prometnice preko G. VakuJa u junciju s ciljem spriječavanja logističke podrške HVO.

Poduzimanje radnji i mjera na kontroli ovog područja nastojat će izvršiti do 01. 02. 1993. god. s ciljem ometanja pregovora u Genevi te nastojanja promjene prijedloga o provincijama⁶²

Dnevno izvješće VOS od 28. I. 1993.:

Na cijelom području S/B na crtama razgramčenja izme~u četnika svakodnevno se vrši granatiranje, djelovanje PZM, PZT i pješačkog oružja po snagam obrane i naseljenim mjestima. najizraženije provokacije ,provode se na zavidovičkom i travničkom bojištu s ciljem provociranja radi utroška municije branitelja.

ZAKLIUČAK-/ČETNICI/

Svakodnevno provokativno djelovanje četnika bez jačeg intenziteta s s ciljem provociranja branitelja radi utroška municije znajućida su prometnice zatvorene i da nema logističke podrške. Četnici čekaju razvoj situacije u Srednjoj Bosni i vrše pripreme za napadna djelovanja.

o.pci zaključak: čekajući-spremaju se.

A. BiH TRA VNIK

Odnosi su za sada tolerantni. pojačani pokreti pripadnika A. BiH po gradu i okolici sa intenzivnim izvi~anjem i patroliranjem. U gradu ima oko 500 pripadnika A. BiH, 120 pripadnika civilne policije kao i oko 600 pripadnika u vojarni Travnik što ukupno čini oko 1200 naoružanih muslimana.

Broj naoružanih pripadnika HVO u gradu je oko 450. o.dnos snaga je nepovoljan, kao i raspored snaga u gradu. Naše snage u gradu su praktički u okruženju. Na otpor u gradu i pomoć našim snagama može se računati jedino dovodeći pomoć sa strane ili prve crte obrane.

ZENICA

Grupiranje snaga A. BiH i upućivanje prema Lašvi i Busovači. Upućivanje se vrši kamionima i autobusima. Veći broj hrvatskog živilja uhićen u rajonu Lašvanske petlje je mučen, streljan, žene silovane, a ima i djece i starijih. Gubi se svaki trag trojici VP i m/v u djelu Crkvice 26.01.1993. oko 21.30 sati.

VITEZ

Velika je opasnost u gradu. A. BiH oduzela oko 30 pu.faka od pripadnika HVO. dat je ultimatum za vraćanje. Nemamo saznanja o okončanju ovoga.

No.VI TRA VNIK

prisutna je manja napetost. o.snovni razlog je što je veliki broj pripadnika A. BiH nalazi u G. VakuJu. da nije tako, sigurno bi stanje složeno. o.čekivati pogoršanje stanja povratkom iz G. VakuJa.

BUSO.VAČA

Stalno djelovanje snaga A. BiH Zenice, Kaknja, Visokog, Busovače i Fojnice.

Najjači pokreti su iz pravca Zenice. Pored tenkova iz Zenice ima ih povučenih i sa visokog bojišta. Muslimanske snage na najbrutalniji način se obračunavaju sa pripadnicima HVO. i hrvatskim pučanstvom.

Cijenim da će nakon dogovorenog primirja sigurno ostati veći dio pristiglih snaga na prostorima koje smo kontrolirali, izvršit će ukopavanje i ure~enje položaa. uz to će dovući nova sredstva podr.fke jer neće odustati od namjere rušenja HVO i i preuzimanja kontrole nad Srednjom Bosnom.

⁶² GS HVO, VOS, Str. pov. br. 03-173/93 od 27. I.] 993.

ZAKLJUČAK

Više nikad im ni u što ne treba vjerovati. IFES kako god okreneš, on ostaje isti!

PRIJEDLOG

Dok god ne povuku sve svoje snage i sredstva u matične općine ne dozvoliti nikakav promet roba i sredstava iz SIB i u SIB osim UNPROFOR-a, UNICEF-a i 'C kr" 63 rvenog Iza.

Dnevno izvješće VOS od 30. I. 1993.:

Pored zapovjedništva A. BiH u Žeeču izvršenoje postrojavanje 63 pripadnika A.BiH s 2 BsT-a, 8 "ZOLJA" i 2 MBG-a 4 odakle su se uputili prema sredWu grada. Postrojeni su pjevali muslimanske pjesme i uzvikivali vjerske parole, tako~er su pucali u zrak, nakon čega je označena opasnost. Postrojbe HVO-a su u prizpravnostl.⁶⁵

A. BiH je topnički napadala iz sela Vranjska hrvatska sela Bare i Roške stijene, poslije čega je uslijedio i pješački napad koji je odbijen. Iz Dusine i Bešića topnički su ga~ane naše crte obrane u s. Kula, vojarna Draga, s. D. Polje i Prosje. Dvije MB mine pale su blizu vojarne UN-a kod hotela u gradu.

Front u duljini 45 km, uspostavljen je na crti Kuber-Putiš-Merdani-Dusine-Nezirevići-Kaćuni-Modri Kamen-pridoci-Luške staje-Busovačke staje-Rovna. U rajonu Dusine stacionirane su najjače snage koje djeluju na Busovaču i osiguravaju koridor uvo~enja snaga i sredstava iz Zenice za Kaćune. Na Humu imaju najjača sredstva podrške. Koncentracija muslimanskih snaga oko Busovača osjetila se je na drugim crtama koje su oni držali. Na crti Visoko-Breza zbog izvlačenja snaga, VRS je izvršila pritiska te se Armija povukla od Kamenice prema Mahmutovića Rijeci.⁶⁶

Sukob oko Busovače na koju su Muslimani bacili glavninu snaga 3. korpusa odrazili su se na sigurnost kompletne regije. Njih očito to nije previše brinulo. Vjerovatno se je išlo s namjerom da prvo riješe "problem" HVO-a, a tek onda VRS. U me~vremenu izgubljena područja, bila bi kompenzirana na račun Hrvata, a potom bi se riješavali i Srbi. Nakon što se je Armija povukla iz raj ona sela Kamenice, HVO Tarčin i brigada Bobovac su krajnjim naporom uspijevali da uspore napredovanje VRS. S time se je pojavila mogućnost da VRS ovlada prometnicom SemizovacL j ubina-Srednje- Kri vaj evići.⁶⁷

Dnevno izvješće VOS od 1. II. 1993.:

Neprijatelj na svim crtama fronta uporno drži dinamiku vatre. Nema izraženijih ofanzivnih djelovanja ....

Armija BiH

I dalje se nastavljaju djelovanja po Busovači i dijelu teritorije Kiseljaka. Snage A. BiH dovlače pojačanja i dodatno angažiraju sva moguća topnička sredstva upućujući ih u rajone odakle mogu djelovati prema Kiseljaku po Busovači i prema Vitezu. Snage A. BiH Fojnica zaposjele su područja urajonu Lu.iike staje i /;li/ III 17811 i postavljaju zasjedne snage uz put Sebešić-Fojnica .... Cijenim da bez uvo~enja

⁶³ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 155/93 od 28. I. 1993. Rf3. ⁶⁴ Vjerovatno RPG.

⁶⁵ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 157/93 od 30. I. 1993. R/3. ⁶⁶ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 157/93 od 30. I. 1993. Rf3.

⁶⁷ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 157 i 158/93 od 30. i 31. I. 1993. Rf3.

svježih snaga i jače logističke potpore postrojbe HVO. mogu imati problema jer brojčani omjer u cijeloj SIB ide u prilog Muslimana.⁶⁸

Dnevno izvješće VOS od 1. 11.1993.:

VRS uglavnom topnički djelovala po našim položajima uz povremeno provociranje pješачkim oružjem.

U odnosu s Armijom BiH stanje je podnošljivo. Ima pojava da civilna policija Muslimanil oduzimaju vozila pripadnicima HVO. Aktivnosti A. BiH se ogledaju u slijedećem:

1. Vrše ukopavanje angažiranjem mjesnog stanovništva i sredstava pod nadzorom inženjera.

2. Vrše postavljanje minskih polja u određenim rajonima i to uz angažiranje zarobljenih Hrvata.

3. Nesmetano vrše dotur MTS na pravcu Bugojno-G. Vakuf-Vranica-Fojnica. Kozice-s. Kačuni i dalje za Zenicu i Kakanj obrnuto.

4. I pored primirja, snajperisti A. BiH djeluju po postrojbama HVO. u Busovači i G. Vakufu, gdje ima i poginulih.⁶⁹

Dnevno izvješće VOS od 3. II. 1993.:

o.d agresije na HZ Usora 103. svibanji muslimanski ekstremisti su u Vlase navrata nastojali isprovocirati sukob sa pripadnicima HVO. na perfidan način plasirali su dezinformacije u cilju slabljenja postrojbi 109. brigade i HVO. Usora. Minimizirana je uloga 110. brigade HVO. Usora u organiziranju obrane. Pored smiljenog napada iz centra SDA na HVO. Usora bilo je i više pojedinačnih napada od muslimanskih ekstremista. nakon sukoba u Srednjoj Bosni ne isključuje se mogućnost da će muslimanski ekstremisti ofanzivnije djelovati na HVO. i njene postrojbe.

U rajonu HVO Usora egzistira ju postrojbe A. BiH, Tešanj. Doboj i Teslić⁷⁰

Dnevno izvješće VOS od 4. II. 1993.:

Travničko bojište

Po crtama branitelja i dubini slobodne teritorije otvarana je topnička vatra, tenkovska vatra i povremeno djelovanje pješadijskog naoružanja. U rajonu Potkraj četnici pale preostale hrvatske kuće.

A.BiH

U Travniku se održavaju neprekidni sastanci predstavnika HVO.-a i A. BiH.?

Dnevno izvješće VOS od 5. II. 1993.:

Na Zavidovičkoj bojišnici VRS djelovao intenzivno pješачkim naoružanjem a na maglajskoj bojišnici i tenkovskom vatrom.

A.BiH

Razmjena zarobljenih osoba iz sukoba u Busovači je odgođena iz razloga što postoji osnovana sumnja o presvlačenju muslimana u odore HVO.-a i zarobljavanje većeg broja muškaraca, žena i djece ujednom selu općine Kakanj.

⁶⁸ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 159/93 od 1. II. 1993. Rf3. ⁶⁹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 160/93 od 2. II. 1993. Rf3. ⁷⁰

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 161/93 od 3.11. 1993. Rf3. ⁷¹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 162/93 od 4. 11.1993. Rf3. ⁷²

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 163/93 od 5. II. 1993. Rf3.

Dnevno izvješće VOS od 8. II. 1993.:

*Još uvijek nisu povučene snage A. BiH u mjesta odakle su upućene na Busovaču. Prisutne su diverzantske akcije na položaje našeg topništva i važnije otporne točke. Nema pomaka u pogledu prestanka izvišanja naših položaja i ukopavanja prema hrvatskim selima te kontrole komunikacije u blizini.*⁷³

Dnevno izvješće VOS od 9. II. 1993.:

*Grupa militantnih pripadnika A. BiH je izvršila napad na postrojbu HVO Sebešić urajonu Pekula. Napad je odbijen, a komunikacije prema G. Vakufu pod kontrolom. I dalje su u svim općinama prisutne provokacije od strane A. BiH. Na crtama prema VRS manje provokacije.*⁷⁴

Dnevno izvješće VOS od 10. II. 1993.:

Pripadnici A. BiH iz N Travnika su na putu Sebešić-Fojnica urajonu Vlačka ravan zarušili put i izvršili zaprečavanje stablima. Aktivnost A. BiH u S/B se i dalje svodi na pregrupiranje snaga, dovlačenje sredstava, prijevoz istih u skladu i proizvodnja granata raznih kalibara u više pogona (naročito u Konjicu i Jablanici!

*VRS je intenzivnije djelovala po našim crtama na bojišnici oko Zavidovića.*⁷⁵

11. 11.1993.:

Jako topničko djelovanje VRS na maglajskoj, zavidovičkoj travničkoj bojišnici.⁷⁶

Zapovijed ŠVK ABiH i GS HVO od 11. 11.1993.:

Na osnovu zajedničkog dogovora načelnika GŠ ARBiH i Načelnika Glavnog stožera HVO-a sa ciljem sprečavanja daljih nesuglasica i sukoba između sastava ARBiH i HVO radi organizovanja zajedničke borbe protiv agresora

N A R E - U J E M - Z A P O V J J E D A M

I. Zapovjednik 3. K. ARBiH i zapovjednik operativne zone HVO Srednja Bosna (Hadžihasanović i Blaškić) formiraju zajednički koordinacijski tim od po tri člana, na čijem će čelu biti pomenuta gospoda. Zajednički tim ima zadatke i ovlaštenja:

- a) Da izdaje zajednička naređenja-zapovijedi.*
- b) Da izda zapovijed da jedinice-postrojbe, odmah napuste položaje između HVO i Armije, zatrpaju sve robove i bunkere urađene za tu svrhu i ljudstvo da povuku na položaje prema agresoru.*
- c) Da se uklone sve barikade i prepreke u zoni odgovornosti i da se hitno obezbjedi povratak stanovništva u domove, kao inesmetana komunikativnost svim drumovima (stvoriti uslove za povratak i legalnim organima vlasti).*
- d) Da izdaju zapovijed da se sve jedinice-postrojbe koje su dovedene sa drugih prostora hitno povuku na položaje prije izbijanja sukoba.*
- e) Da izvrše obilazak svih mjesta u kojima je došlo do sukoba, da utvrde stanje, razloge i stepen odgovornosti pojedinaca .*
- f) Da na licu mjesta, odmah, ličnim prisustvom, koordinacioni tim da rješava sve eventualne incidentne situacije do kojih može doći.*
- g) Odmah i bezuslovno otpustiti sve zarobljene, a posebno zatobljene civile.*

⁷³Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 166/93 od 8. II. 1993. RJ3.

⁷⁴Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 167/93 od 9. II. 1993. RJ3.

⁷⁵Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 168/93 od 10. II. 1993. RJ3.

⁷⁶Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 169/93 od 11. II. 1993. RJ3.

h) Rok za realizaciju je: početak o d mah, a zavr.~etak najkasnije 15. 02. 1993. godine do 12,00 časova do kada podnijeti pismeni izvještaj.

2. Postojeći koordinacioni tim Armije RBiH i HVO. u Gornjem Vakufu ima iste zadatke koji su regulirani u tački br. love zapovijedi, a svoju nadležnost će prenijeti i na grad Bugojno.

3. Koordinacioni tim, formiran u Mostaru, na čijem čelu se nalaze gospoda Lasić, zapovjednik o.Zjugoistočna Hercegovina i Pašalić, zapovjednik 4. K Zadatak iz tačke br. love zapovijedi, sprovodiće, u zoni odgovornosti . o.dmah će svoje angažovanje usmjeriti na prostor Konjic-Jablanica.

4. Svi koordinacioni timovi iz tačke 1., 2. i 3. ove zapovijedi, imaju i zadatak da pripreme prijedloge sastava zajedničkog zapovjedništva u zonama odgovornosti, na osnovu dogovora gospode Izetbegovića i Bobana.

5. Svi zapovjednici u svojim zonama odgovornosti moraju, što prije poduzeti mjere da komunikacije budu otvorene i osposobljene za normalnu komunikativnost i u slučaju bilo kakvog narušavanja slobodne i nesmetane komunikativnosti, odmah da se angažiraju i hitno izvjestite Glavni štab Armije RBiH i Glavni stožer HVO,

Sve zaustavljene transporte odmah propustiti, a zapljenjenu robu odmah vratiti vlasnicima. ⁷⁷

Dnevno izvješće VOS od 12. II. 1993.:

Usorsko bojište

U periodu između 20. siječnja i 10. v:ljače na ovom bojištu nije bilo značajnijih sukoba i pomjeranja crte fronte. Četnici iz svojih poznatih uporišta povremeno granatiraju civilne objekte. Bilo je pokušaja izvo~enja zajedničkih akcija HVO sa A. Dobjoj, Tešanj i Teslić. Ofanzivna djelovanja naših snaga pokazala su da su pojedine četničke crte napuštene zbog odlaska u pomoć četnicima ukrajinama ....

Armija BiH Zenica

Sveukupno stanje sa Armijom je još uvijek napeto. nemajo.~ uvijek rezultatata dogovora o povlačenju muslimanskih snaga iz Busovače. Preostale snage su većinom raspore~ene na crtama prema četnicima, a u gradu su samo snage za osiguranje objekata.

Rad HVo.-a u Zenici je u velikoj mjeri paraliziran zbog nedostatka goriva, hrane i prekida komunikacija. ⁷⁸

Dnevno izvješće VOS od 14. II. 1993.:

Kiseljak

Uočeno je grupiranje jačih snaga na graničnom području prema općini Kiseljak.

⁷⁹

Dnevno izvješće VOS od 16. II. 1993.:

U zoni odgovornosti ove o.Z tenzije između naših snaga i A. BiH stagniraju. nema znakova pogoršanja što više osjetno je postupno smirivanje. Jače topničkopješačko djelovanje VRS na maglajskoj, zavidovičkoj i travničkoj bojišnici. ⁸⁰

Dnevno izvješće VOS od 17. II. 1993.:

Busovača

⁷⁷ Zapovijed ŠVK ABiH i GS HVO, Pov. br.: 01-131 od 11.11. 1993. Rf6.

⁷⁸ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 170/93 od 12.11. 1993. Rf3. ⁷⁹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 172/93 od 14. 11. 1993. Rf3. ⁸⁰

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 174/93 od 16.11. 1993. Rf3.

Još uvijek je najsloženije stanje u Busovači. Dio postrojbi A. BiH je još uvijek na dominantnim kotama kako bi provokativno djelovao i ugrožavao komunikaciju Kiseljak-Busovača- Vitez.

Zaključak

Zbog snabdijevanja sa streljivom iz Konjica postrojbe A. BiH će nastojati po svaku cijenu zadržati kontrolu koridora preko Kaćuna-Fojnice sa Jablanicom - Prozorom-G. Vakufom i Konjicem. Dakle sotaje konstatacija da postrojbe A. BiH kontroliraju puteve i transporte roba za hrvatsko pučanstvo i HVO u S/B.

"Ugroženi i silovani" Muslimani i u ovim prilikama dobijaju pomoć iz Hercegovine i stalno kukaju da su na ivici gladi, a raspolažu sa dosta tajnih skladišta od kojih neka tek sad otvaraju. Nasuprot tome postrojbe HVO i hrvatsko pučanstvo hitno trebaju pomoć i nove zalihe jer su ovim neplaniranim sukobima iscrpljene.⁸¹

Dnevno izvješće VOS od 18. II. 1993.:

Rajon Vareš

U ovom području izraženaje četnička ofanziva, a ertaje pomaknuta u korist neprijatelja. zauzeto je brdo Čepiljače, tako da su se snage branitelja povukle na rezervne položaje u tarčin do. Cijenim da će slijedeći. korak neprijatelja biti ofanzivno djelovanje na crtu Srednje-Nabožić.

U Varešu je vidljivo smanjenje tenzija između snaga HVO i A. BiH

U Travniku pripadnici Armije posjeduju objekte od vitalnog značenja kao npr. Starački dom i bolnicu za plućne bolesti. U N. Travniku je također prisutna praksa zaposjedanja objekata i poslovnih prostora u gradu. Cilj armijskog zapovjedništva /Rejik Lendo/ je da preuzme ambulantu uz "Bratstvo" koje ionako kontroliraju 70 %.

Zaključak

Na ove pojave civilne vlasti uopće ne reagiraju a u praksi se nastavlja politika ekstremnog muslimanskog krila.⁸²

Izvješće VOS od 20. II. 1993. o stanju s A BiH na području OZ :

Travnik

Najavljeni sastanak predstavnika HVO i A. BiH nije održan. Razlog je useljenje dijela civilne policije u bolnicu za plućne bolesti /HVO dao uvjet da se isele/

U Travnik je iz Zenice preko Ovnaka 18. 02. u 13, 45 sati stiglo 7 autobusa i kamion s PZ strojnicom. radi se o "Krajišnjicima" /oko 4001 Tako-er, 19. 02. oko 03,00 sato pristiglo je novih 300 pripadnika A. BiH s osam autobusa. Svi su smješteni u vojarnu Travnik.

Raspolažemo saznanjima da se radi o dijelovima 7. Muslimanske brigade i "Krajiške" koja je bila locirana u Zenici, nazivali su je 14. brigada. Popunjene su ljudstvom izjajca, Kotor Varoši, prijedora, D. Vaku/u i drugih kraji. \:kih mjesta.

Napominjemo da oba pristigla transporta ljudi nisu bili najavljeni Travničkoj brigadi odnosno HVO Travnik. Iz Travnika smo dobili informaciju da prema izjavi pukovnika Sefera /član komande 3. K Zenica! pristigli pripadnici dolaze s bojWa Visoko. Cijenim da ovi navodi nisu točni, s obzirom na podatke kojima raspolažemo o angažiranju ovih postrojbi na busovačkom bojištu. Saznali smo /što nije još potvr-eno/ da su pojedini dijelovi ovih postrojbi do. \:li s boji/ita D. Vakufa /bolje rečeno G. Vakufal Svo ljudstvo je pristiglo preko Zenice i Ovnaka u Travnik, što je još jedna potvrda potpune pasivnosti najužeg dijela zapovjednWva brigade "Jure

⁸¹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 175/93 od 17. II. 1993. R/3. ⁸²

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 176/93 od 18. II. 1993. R/3.

Francetić "-Zenica, koje nije obavijestilo zapovjedništvo OZ S/B niti Travničku brigadu. Pravcem Travnik-Ovčak-Zenica upućivane su postrojbe za Busovaču, o čemu smo upozoravali i brigadu u Zenici i predložili mjere koje treba poduzeti, ali nije ništa po tome rađeno kao ni sada.

Cijenim da nije slučajno upućivanje Krajišnika za Travnik, a ranije je u Han Bilu pristiglo oko 400 pripadnika A. BiH i 150 muškaraca. Stanje u Travniku je takvo da Armija u Travniku kontrolira većinu objekata u gradu i izvan njega, te im nije nikakav problem preuzeti svu kontrolu, a dijelom ih sprječava front prema četnicima. Kao mogućnost ističem da je grupiranje snaga usmjereno za planiranje napada na HVO N Travnik sa vjerojatnim angažiranjem preko Bijelog Bučja i Vilenice, Vilenice i Slimena prema gradu i prigradskim mjestima uz snage za osiguranje / i pričuvu/ u Han Bilu.

Noću, 17. 02. 1993. god u zaseoku Šarići povremeno se obostrano pucalo /pripadnici A. BiH Han Bila i HVO Šarići/, bez posljedica.

Maglaj

Održan sastanak HVO i A. BiH u Maglaju po pitanju međusobnih odnosa i suradnje. Dogovoreno da se svi incidenti i pojedinačni ekscesi sasjedu u korijenu. Istaknuto je da je dosadašnja suradnja bila na zadovoljavajućoj razini i treba je nastaviti.

Zaključak

Pritisnuta od strane četnika A. BiH iz Maglaja je prinuđena na održavanje dobrih odnosa sa HVO, Međutim čim dođe do promjene stanja, cijenim da će se ti odnosi ohladiti i po instrukcijama iz Zenice kao centra /Armije BiH i ekstremnog dijela SDA, početi će sa djelovanjem protiv HVO/.⁸³

Dnevno izvješće VOS od 20. II. 1993.:

Usorska bojišnica

U periodu od 14. 02. do 18. 02. 1993. god. postrojbe HVO pomaknule su crtu obrane 2 km po frontu a 1 km po dubini i ovladale katom 329 koju su četnici držali od travnja 1992. god, kao dominantan objekt.

Na temelju pronađenih dokumenata vidljivo je da se radi o mobiliziranim četnicima iz sela oko Doboja. Raspoložemo saznanjima da su krajiški vojnici povučeni u tzv. "Kninsku krajinu" sa znatnim materijalno-tehničkim sredstvima. Prema nepotvrđenim podacima iz strojave izbačeno oko 50 četnika.⁸⁴

Dnevno izvješće VOS od 21. II. 1993.:

Usora

Nakon utvrđivanja novoosvojenih kata /Smajina voda i Šumareva kuća/ agresor nastoji na južnom i sjevernom dijelu bojišta izvršiti proboj. ...

Travnik

U Travniku je aktuelno rješavanje potpisanih dogovora o povlačenju snaga A. BiH iz G. Vakufa preko Travnika i N Travnika u Zenicu. Međutim pri realizaciji ovih zadataka iz potpisanih dogovora ima mnogo kalkulacija kao zaustavljanje kolona u s. Vilenica. Za razotkrivanje ovih namjera neophodno je pojačati mjere sigurnosti i kontrolu teritorije sa težištem na Vilenici.⁸⁵

Dnevno izvješće VOS od 23. II. 1993.:

⁸³ Izvješće VOS GS HVO, Str. pov. br. 03-228/93 od 20. II. 1993. R/3.

⁸⁴ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 178/93 od 20. II. 1993. Rf3. ⁸⁵

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 179/93 od 21. II. 1993. Rf3.

Novošehersko bojište

Neprijatelj je izvršio jak minobacački napad na Novi Šeher i er/u Kopice-Adže i Čobe. Pored toga duž cijele bojišnice je izvršeno povremeno djelovanje iz pješačkog naoružanja.

VRS je topnički jače djelovala i po našim crtama oko Maglaja, Zavidovića i Žepča. Travničko bojište

Stanje je relativno mirno. Sve je podređeno očekivanju razmjene zarobljenika i prelazu izbjeglica, ali to nije izvršeno, a razlog nam nije poznat.

Armija BiH-Stanje

Još uvijek /Zostoji veći broj postrojbi raspoređen po kotama i rajonima gdje nemaju svrhe biti. 6

24. II. 1993.:

Na zavidovičkoj bojišnici odbijen je pješački napad VRS na području Ružnice. Na usorskoj bojišnici VRS je intenzivno djelovao svim raspoloživim sredstvima. 7

Dnevno izvješće VOS od 25. II. 1993.:

Operativnim radom do, W smo do saznanja da A. BiH povlači prema dogovoru snage sa strane, ali u većini slučajeva to je procentualno samo 60 %. Ostali dio sastava krije se po selima i privatnim kućama kao neke specijalne grupe. grupe za kontrolu teritorije, a u nekim slučajevima i razbijačke grupe po putevima.

Cijenim da većinu prikrivenih snaga upućuju prema starom travniku odakle planiraju borbeni razvoj postrojbi u cilju kontrole provincije br. 10.⁸⁸

Dnevno izvješće VOS od 26. II. 1993.:

Na crtama prema VRS bit slabijeg intenziteta.

Armija BiH-stanje

Prema neprovjerenim podacima najvjerojatnije je da će A. BiH dati ultimatum HVO-u Zenica da predaju naoružanje do 01. 03. 1993. god. Trenutno se u samom gradu stanje normalizira, što potvrđuje povlačenje postrojbi A. u objekte gdje su ranije bili stacionirani. U pravcu Visokog je upućena veća formacija pripadnika MOS-a pod izgovorom da idu na izvršenje smjene postrojbi na Visočkom bojwu.

Prijedlog

Planove A. BiH o razoružanju i potčinjavanju postrojbi HVO-a potrebno je hitno provjeriti i objelodaniti te s tim upoznati UNPROFOR i poduzeti sve političke mjere na razini kako bi se izbjegli neželjeni sukobi i nove žrtve⁸⁹

Izvješće HVO Vareš od 26. 11.1993. zapovjedniku OZ SIB :

Kako se pregovori između Hrvata, Srba i Muslimana približavaju kraju sve više se ispoljava jedna politika koja dovodi u opasnost život naših građana u varešu. Vojne formacije koje su protagonisti muslimanske opcije u BiH. a pod nazivom ABiH intenzivirale su provokacije prema teritoriji i snagama koje su na pozicijama hrvatskog naroda, odnosno premajesticama i vlasti Hrvatskog vijeća obrane.

Napori HVO-a da se za sve građane na teritoriji kojom upravljaju osigura sloboda i miran zajednički život građana, a u čemu su postignuti evidentni rezultati,

⁸⁶ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 181/93 od 23. II. 1993. Rf3. ⁸⁷

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 182/93 od 24. II. 1993. Rf3. ⁸⁸

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 183/93 od 25. II. 1993. Rf3. ⁸⁹

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 184/93 od 26. II. 1993. R/3.

žestoko opstruiraju određeni krugovi u rukovodstvu A BiH i ratnog predsjedništva s teritorije koju ta Armija kontrolira. U svojim naporima da na na~oj teritoriji realizira ju muslimansku opciju koja je za naše gra~ane konzervativna i neprihvatljiva, rukovodioci A BiH ne prezaju ni od terora.

Poznato je da su u posljednje vrijeme pokušali opljačkati konvoj humanitarne pomoći u Dabrinama što je prevožen za gra~ane Vareša. Tako su u jednom piratskom nastupu oteli cistrenu sa 6,5 tona benzina. na provokacije HVO ne odgovora pošto je svjesno da su usmjerene izazivanju sukoba koji HVO ne želi.

Ne mireći se s miroljubivom politikom HVO-a A BiH se je konačno opredjelila na izravnu prijetnju napadom putem jednog ultimatumu čiji je rok istekoo još sinoć.

HVO ne želi sukob, a naročito ne želi da do~e do prolijevanja krvi svojih susjeda Muslimana. Me~utim, znaju to zavojevači pa su ultimatum uputili u vrijeme kada na svojoj teritoriji imaju zaraćene snage sastavljene od ljudi sa strane čija ruka neće zadrhtati da ubija Hrvate u Varešu.

HVO je potpuno spremno za obranu svoje teritorije. Nismo spremni da pucamo po svojim susjedima Muslimanima, ali stranci ovdje nemaju šta tražiti. Zato pozivamo sve gra~aneMuslimane da se pridruže naporima HVO-a da u Varešu sačuvamo mir, slogu i vjekovno prijateljstvo me~u ljudima. Sve gra~ane pozivamo da se agresiji od strane zavojevača koji prijete napadom u ime viših ciljeva, organiziramo i pod sigurnim rukovodstvom najenergičnije odupru sili i zločinu.

Vojska HVO-e je spremna za obranu, pridružite joj se svakako na svoj način da obranimo ovo što smo tako uspješno sačuvali od početka rata do danas.

HVO-e nisu potrebne parole ni priče. Nama je dovoljno da se svaki naš gra~anin okrene oko sebe i odmah će mu bitijasno da se HVO zalaže za ono što i sam uživo može da vidi.

Naravno rat je pa treba pogledati i stanje u Visokom. Zenici, Brezi, Ilijašu itd., pa nam odmah mora biti jasno šta hoćemo, a šta ne⁹⁰

Dnevno izvješće VOS od 27. 11.1993.:

Travničko bojWe

Bojnih djelovanja nema. Pažnju privlači pojava totalnog etničkog čišćenja koju na prostorima koje kontroliraju čine Srbi. U prilog tome navodim: dolazak u Travnik 250 izbjeglica iz Pougjarja koji su stigli iz pravca S. Vakufa. Uglavnom su žene, djeca i starci, svi muslimanske nacionalnisti i 8 Hrvata. U kasnim popodnevnim satima stiglo je 1.000 izbjeglica iz Šipova /žene, djeca i starci/ od kojih su 95 % Muslimani. Bit će smješteni u Travniku i Zenici, a prijevoz vrše kamioni UNPROFOR-a.⁹¹

ABiH ustrojila Operativnu grupu Bosanska krajina sastavljenu od 7. muslimanske 17. krajiške brigade.⁹²

Dnevno izvješće VOS od 28. II. 1993.:

Travničko bojište

... Uvjete života i rada kao i obrane u znatnoj mjeri otežale su novopristigle . b'

l' ⁹³
iz. leg lce.

⁹⁰ Dopis Predsjedništva HVO Vareš od 26. II. 1993. Zap. OZ S/B. Rf6. Ima de dojam da je dopis spojen od izvješća i proglasa.

⁹¹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 185/93 od 27. 11.1993. R/3.

⁹² Nedžad Latić-Zehrudin Isaković, Ratna sjećanja generala Alagića, Zenica, 1997., str. 14., 18. ⁹³

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 186/93 od 28. II. 1993. Rf3.

Dnevno izvješće VOS od 1. III. 1993.:

Žepačko bojWe

Na boji.fnici je relativno mirno, ali jo.f uvijek su na snazi na.fe procjene o mogućoj ofanzivi na pravcu ,~erići-Topčić polje i to preko Željeznog polja. Neprijatelj vjerojatno jo.f uvijek priprema postrojbe i sredstva za tu zadaću ....

Armija BiH-stanje u S/B

Stanje u postrojbama A. BiH u rajonu Željeznog polja nije zadovoljavajuće iz razloga nedostatka MTS te zbog neslagarija vojnika sa zapovjedni.ftvima. Zato ima pojava masovnog napu.vtanja crta. Vjerojatno će ovaj problem poku.fati riješiti slanjem streljiva iz Konjica u Žepče. Na.fa je procjena da četnici mogu vrlo lako iskoristiti ove negativne momente u Žepču i otpočeti ofanzivu na željezno polje~ U Travnik i dalje pristižu izbjeglice iz Banja Luke i ,~ipova tako da ih već ima oko 1.500.

Zaključak

Na.fa je procjena da se postrojbe A. BiH mogu primiriti i urazumiti ako mi maksimalno kontroliramo i stopiramo sve vrste dotura hrane i MTS⁹⁴

Procjena mogućih namjera Armije BiH s početka ožujka 1993.:

Vare.f koji je pod kontrolom HVO-a u posljednje vrijeme postaje moguće žarWe sukoba. Naime preko teritorije prolaze transporti za zonu odgovornosti 2. korpusa A. BiH, a HVO je tome ozbiljna smetnja. Uvezeni pripadnici Armije i časnici Vrhovne komande sigurno rade na izazivariju sukoba u namjeri ru.ferija HVO i stavljanja teritorije pod svoju kontrolu. Upućivanje pomoći Vardu je onemogućeno, a naredni zadatak bi bio stavljarije pod kontrolu Kiseljak, /već drže Kačune⁹⁵ i Bilalovac! i time bi ostvarili teritorijalnu povezanost sa Tarčinom i dalje. U ovoj varijanti bi Fojnica za kratko vrijeme bez većih sukoba bila pod kontrolom Armije.

Slijedećer postupne aktivnosti usnyerile bi se prema Busovači i Vitezu, a Travnik i N. Travnik bi na jedan od načina, vjerojatno vrlo napetom situacijom izazvanom incidentima, onemogućile HVO N. Travnik i Travnik pružanje pomoći Busovači i Vitezu. U svemu, nezaobilaznu, glavnu ulogu imala bi Zenica kao i Visoko.

Kao mogućeg i bitnog učesnika navodim i A. Bugojno, koja je aktivno učestvovala u sukobu u G. Vakufu. Nije slučajno da A. N. Travnik privodi kraju putnu trasu pravcem R. Rostovo-Risovac-Ledenica-Pečuj kojim je najkraće dovo~enje snaga iz Bugojna i raspore~ivanje na kosu uz Bratstvo i dalje prema Rankovićima čime se omogućuje stavljanje pod kontrolu Bratstva i grada, i ugrožavanje hrvatskih mjesta prema Travniku.

Pokreti snaga iz Travnika preko Vilenice u kombinaciji sa prethodnim, HVO i hrvatsko pučanstvo dovelo bi u izuzetno tdku, ako ne i bezizlaznu situaciju. Nakon odluke o selekciji transporeta namjenjenih Armiji, moguće da A. vr.fi pripreme za poduzimanje protumjera uglavnom usmjerenih prema Srednjoj Bosni, HVO i hrvatskom pučanstvu. Iste bi bile uglavnom usnyerene na Busovaču, Vitez, Travnik i N. Travnik. U posljednje vrijeme prisutna su česta upućivanja postrojbi A. BiH na

⁹⁴ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 187/93 od I. III. 1993. Rf3.

⁹⁵ U Kačunimaje bio zatvor "Silos" u kojem je Armija ispitivala zarobljene Hrvate nakon agresije na Busovaču. Osoba koja vrši ispitivanja raspolaže sa dosta informac(ja o pripadnicima HVO, a glavna pitanja su: 1. Tko ispituje i tuče mudiahedine? 2. Da li posjedujemo bojne otrove? 3. Ima li Hercegovaca u Kiseljaku? 4. Tko je oduzeo 300 njihovih radio-stanica? 5. Koliko poštuemo puk. BlaškiL'a? 6. Kojije krajnji cilj Hrvata u BiH? Saznanja o A BiH u srednjoj Bosni, VOS GS HVO, Str. pov. br. 03-282/93, od 12. 11.1993. Rf3.

druge općine i bojišta, pod izgovorom o smjenama na crtama obrane. Mišljenja smo da se radi o provođenju planskog pregrupiranja snaga i pri vraćanju sa smjena, dovođenju većeg broja od upućenog i ujedno dotura nedostajućih MTS. Nije ni slučajno što se iz Travnika i Viteza upućuje ljudstvo koje raspolaže, za sada dovoljnim količinama streljiva, na druga područja. 6

Dnevno izvješće VOS od 4. III. 1993.:

Iako su napetosti između naših postrojbi i A. BiH u opadanju, te iako su postignuti na toj relaciji sporazumi oni se očito još dosljedno ne provode. Tako se nije povukla policija sa Baš bunara i iz kruga bolnice.⁹⁷

Izvješće zapovjednika brigade "Kralj Tvrtko" Slavko Zelići od 4. III. 1993. pukovniku Dariu Kordiću o stanju u postrojbi i položaju Hrvata u Sarajevu:

Uvažavajući gospodine,

Želim Vam u što kraćim crtama iznijeti situaciju Hrvata i HVO u Sarajevu u svijetlu najnovijih događaja.

Konačno su izbjeglice i beskućnici sa područja Otesa i Stupa uspješno napustili Sarajevo gdje su dosada, osim u stalnoj pogibelji, živjeli u nemogućim uvjetima, bez dovoljno higijenskih uvjeta. Njegov odlazak je za sve nas veliko olakšanje.

Prema podacima "CARITAS-a" u Sarajevu živi u sadašnjem trenutku oko 25.000 Hrvata iz dana u dan pod sve težim uvjetima u odnosu na Muslimane.

Pritisaka na HVO-Sarajevo se, s vremenom na vrijeme, u intenzitetu mijenja, ali je konstantan i izravno se reflektira na cjelokupno pučanstvo, jer je jedina organizirana snaga Hrvata u Sarajevu HVO, odnosno Brigada "Kralj Tvrtko".

Izjava gosp. Sefera Halilovića da HVO Brigada od 1400 ljudi učestvuje u obrani grada sa 50-60 ljudi ("Oslobođenje" od 07. 02. 1993. god.), i da na taj način perfidno izbjegavamo borbu, dodatno je izazvala netrpeljivost građana prema HVO i Hrvatima općenito. To se reflektira u svakodnevnom životu kroz socijalnu, stambenu i svaku drugu potrebu Hrvata u gradu gdje polagano postajemo građani drugog reda.

Pravo stanje našeg učesća u obrani je sljedeće:

HVO-Brigada "Kralj Tvrtko" je organizirana u četiri bojne od 1650 ljudi. U našoj zoni odgovornosti (desne obale r. Miljacke prema Grbavici) ima na liniji 190 ljudi, koju drže Bojna 3. i 4. Na Dobrinji uz 5. brdsku brigadu Armije BiH, čija je zona odgovornosti, imamo 27 ljudi na položaju i na Stupu 24 čovjeka u zoni odgovornosti 3. motorizovane brigade.

Ove brojke, prema uobičajenim normativima se množe se faktorom 3, pa se dobija ukupan broj angažiranih ljudi.

Uz vojnu policiju i stražu, bez zapovjedništva i pratećih službi, imamo angažiranih 800 ljudi, što znači da je informacija gosp. Halilovića krajnje netočna, ali zato vrlo efikasna kao jedan u nizu napada na Hrvate.

Mojim istupom na TV i demantijem samo su ublažene posljedice. Uz mnogobrojne probleme napredak u radu je evidentan, osobito na polju organiziranja naših postrojbi.

Preuzimanjem zone odgovornosti u obrani Sarajeva, svakako je jedan od bitnih faktora za buduće političke pregovore o položaju Hrvata u gradu. Za kvalitetno držanje ovih linija obrane neophodna su nam MTS, jer od Armije BiH dostava

⁹⁶ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 188/93 od 2. III. 1993. Rf3. ⁹⁷

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 190/93 od 4. III. 1993. R/3.

određenih borbenih sredstava je ravna nuli. Prinudeni smo da na različite načine dođemo do oružja i streljiva a sredstva veze su doista na niskom nivou,

Štovani gospodine Kordiću, snovni cilj, što Vam se obraćam je Vaša pozicija dopredsjednika HDZ-RBiH i mogući uticaj na HDZ-Sarajevo, Rad stranke, osobito gradskog odbora tijekom cijelog rata je zanemariv izuzev pojedinaca, članova Gradskog odbora, koji su učesćem u radu HVO i strukturama vlasti doprinjeli interesima Hrvata u gradu,

Osnovni uzrok neefikasnosti stranke leži u potpunoj dezorganizaciji i nepostojanju čelništva, čiji se izbor iz različitih razloga. a najčešće osobnih. odugovlači.

Velike su posljedice za Hrvate u gradu zbog nerada HDZ, iUo se osjeća u svakodnevnom životu, Zato apeliram na Vas da pomognete u što hitnijem konstituiranju čelništva Gradskog odbora, Potrebno je potom odmah popuniti što više mjesta sa kojih se delegiraju kadrovi iz reda Hrvata na nivou gradskih i općinskih vlasti,

Iako je HVO iz dana u dan sve jači i trenutno predstavlja jedinu organiziranu snagu koja okuplja Hrvate, takvo stanje je nepotrebno, jer je HDZ legalni predstavnik Hrvata dužan da organizira i bude predvodnik svih vidova političkog života, a obzirom da je rat, i vojnog ustrojstva, Bez rada HDZ dosadašnje organiziranje HVO je sigurno višestruko otežano a dovodi u pitanje buduće funkcioniranje, jer HVO bez HDZ u gradu jednostavno neće imati smisla, Pšojedinačni interesi, ambicije nekih ljudi da zauzimaju više ključnih mjesta odjednom. a pripadaju Hrvatima, ne može imati opravdanih razloga, osobito ako je time dovedeno u pitanje uopće funkcioniranje stranke,

Ovo pitanje doista smatramo krucialnim i zato Vas molim da upotrijebite Vaš položaj i utičete na članove gradskog odbora HDZ-Sarajevo. da se što prije organiziraju, a na to ih obvezuje i narod od kojeg su izabrani da budu njegov zastupnik i zaštitnik vitalnih interesa.⁹⁸

Dnevno izvješće VOS od 8. III. 1993.:

U Kiseljaku A. BiH još uvijek radi na formiranju odreda jačine 300 ljudi. proglašava MUP isključivo muslimanske nacionalnosti i ustrojava civilnu vlast. Svakodnevno se održavaju kontakti sa A. BiH iz Visokog i organima civilne vlasti.

Za vezu Visoko-Bilalovac-koriste put šehit/uci-Mikoševići-Brezovik-Kondžilo-Moštre- Visoko. U drugom okupiranom dijelu općine Kiseljak ti- u naselju Gomionica drže punkt i postrojbu jačine satnije. vezu za Visoko imaju preko Moštra⁹⁹

Dnevno izvješće VOS od 10. III. 1993.:

Rajon Travnika

VRS je u više navrata izvršio napadna djelovanja po širem gradskom području i to naizmjenično slabijeg i jačeg intenziteta, s ciljem odbacivanja branitelja izaposjedanja dominantnih objekata s kojih bi vršio kontrolu prometnice TurbeTravnik ..

"

U Travniku su odnosi nepromijenjeni. Zabrinjava to !ito se u muslimanskim selima vr.vi stražarska služba noću kao i patroliranje komunikacijama prema Turbetu i Travniku. 100

⁹⁸ Izvješće Broj: CRO-O 1-502/1 993. od 4. III. 1993. R16.

⁹⁹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 194/93 od 8. III. 1993. R13, 100

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 196/93 od 10. III. 1993. R/3.

Izvješće zapovjednika 111. XP brigade od 10. III. 1993. predsjedniku HZ

H-B:

Na prostoru općina Žepče, Zavidovići, Maglaj politička situacija se usložnjava.

Kompliciraju se odnosi između muslimana i Hrvata. Dodatno odnose opterećuje stalni pritisak Zenice na Hrvate ovih prostora, pa uvođenje carine 30 % za sve što je Hrvatsko pešakom prolaska kroz prostor općine Zenica.

Oružani sukob se bliži, on postaje neizbježan.

Mi smo u mogućnosti suprostaviti se ravnopravno Muslimanima ali dolazimo u blokadu od strane Zenice.

Molimo vas da hitno razgovarate na najvišoj nivou o našoj poziciji. Potrebno je otvoriti razgovore sa trećom stranom kao mogućnost rješenja za nas i Usoru, s tim štoja imam određene kontakte s odgovornim iz OG Doboj-major Stanković i izaslanik Lisice. Potrebne su mi ovlasti za dalje pregovore. Hitno uvesti carinu za muslimane iz Žepča, Zavidovića, Maglaja, Tešnja i Zenice u visini koju mi plaćamo ili im zabraniti

*... i
svakom transportu.*

Dnevno izvješće VOS od 11. III. 1993.:

Na Žepčkom bojištu nema jačih bitki. U samom gradu ima incidenata između A. BiH i HVO-a što je česta pojava po kafanama, kao što su međusobne tuče, optužbe, prepućavanja i podizanje tenzija u periodu kad nema ožanjivnih djelovanja .. I' 102

Dnevno izvješće VOS od 12. III. 1993.:

A. BiH Novi Travnik

Na crti Repetitor-Mitava (tl 869) Pećuj otkriveno je 15 zamaskiranih rovova. Za s. Pećuj prebačen je PAT 2013, ali /očno mjesto postavljanja još nije utvrđeno. 103

Dnevno izvješće VOS od 15. III. 1993.:

Komanda A. BiH izdala je 14. ožujka zapovijed za opću mobilizaciju. Ova je provedena. Pripadnici A. BiH su u Travniku zaposjeli sve ključne objekte i rasporedili snajperiste po zgradama i krovovima. Po gradu i prometnicama postavili su prometne puntove. 104

16. III. 1993.

Postrojbe HVO Travnik oslobodile od VRS okupirano selo Potkraj. 105

Dnevno izvješće VOS od 18. III. 1993.:

ZAVIDOVIĆI.OSVRT NA DJELATNOST A. BiH

Po zapovijedi 3. korpusa A. BiH Zenica u zavidovićima je poslan Rejik Lendo i menovan za zapovjednika OG Žepče, Zavidovići, Maglaj i tešanj. zadaća muje slična kao i u Travniku i Zenici pred izbijanje sukoba HVO i A. BiH u G. Vakufu i Busovači. Najprioritetniji zadatak mu je uspostava komande nad brigadama A. BiH, odnosno koordiniranja njihovog djelovanja na ovim prostorima. Zapovjedništvo mu je u

¹⁰¹ Izvješće 111. XP br. Broj: 02/3-20/93 od 10. III. 1993. R16.

¹⁰² Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 197/93 od 11. III. 1993. R13. 103

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 198/93 od 12. III. 1993. R/3. 104

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 202/93 od 15. III. 1993. R/3. 105

Glasnik HVO, br. 2, str. 13.

Zavidovićima u "Krivajinoj maloj vili", a najbliži suradnici su mu Ahmed Odžebić /zamjenik/ Aziz Ćorić /logističar/, jedan operativac iz Žepča, te tajnik /ime nepoznato/ zapovjedništvo OG trenutno radi na ustroju operativne evidencije, provjeri stanja MTS-a, analizi bojišnice i procjeni namjera četnika na tom prostoru kako bi se mogao dozirati plan rušenja HVO u rajonu Usore.

ZAKUUČAK

Ranije planiran /15-16. 03. 1993./ datum napada muslimanskih snaga na postrojbe HVO-a preduhtrili su četnici napadom na Travnik /Turbel i Visoko. Zbog izuzetno jakog intenziteta napada A. BiH je tražila pomoć od zapovjedništva OZ S/B za pomoć na crtama gdje su ugroženi. Traženu pomoć su dobili što je trenutno izbilo iz ruk zapovjedni.štva 3. korpusa A. BiH sve druge planove i zamisli napada na postrojhe HVO-a pred kraj Ramazana. ¹⁰⁶

1. IV. 1993.

Ustrojena brigada "Frankopan", kao druga brigada travničkog HVO_a. ¹⁰⁷

9. IV. 1993.

U Travniku je došlo do pucnjave sa A BiH zbog pucanja po našim zastavama i njihovog skidanja. Imali smo jednog ranjenog, a Muslimani dvojicu mrtvih. Na samom ulazu u grad A. BiH kopa rovove i zaklone, to isto čini i u samom gradu oko Sanatorijuma gdje im je smje.štena VP. Situacija u Travniku je jeka složena i cijenim da će doći do eskalacije jer A. BiH vr,ši ukopavanje i zauzimanje dominantnih uZV¹⁰⁸šén}a.

Dnevno izvješće VOS od 14. IV. 1993.:

Mješovite komisije donekle će sniziti napetosti u Travniku radeći na uklanjanju punktova Armije po Travniku. U Novom su Travniku oteta četiri pripadnika HVO iz brigade "Stjepan Tomašević" dok su išli na prvu crtu. Na području Kiseljaka Armija je prikupljala podatke i snimala stanje na našem području. Urajonu Bilalovca kopali su rovove prema Brestovskom. U Zavidovićima je po zapovjedi Refika Lende prestrojena 318. brigada tako da je narasla na pet bataljuna. Postrojbama iz Travnika i Turbeta dao jenalog da idu na prostor Konj ica. ¹⁰⁹

Informacija VOS od 15. IV. 1993.:

Dana 15. 04. 1993. u ranim jutarnjim satima muslimanske snage lojaine Se/eru Haliloviću napale su vojarnu HVO-a u Podbrežju kod Zenice, te tom prilikom uhile tri hrvatska vojnika i kidnapirale zapovjednika HVO-a za Zenicu gosp. Živka Totića.

Tako~er su prije nekoliko dana oteta tri vojnika HVO-a s položaja kod N Travnika.

Dana 14.04.1993. u večernjim satima u selu Kruščica, općina Vitez izvršenje prepad na zapovjednika specijalnih postrojbi HVO i njegovu pratnju. ¹¹⁰

Dnevno izvješće VOS od 16. IV. 1993.:

Rajon Zenice

¹⁰⁶ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 205/93 od 18.11.1993. R/3. ¹⁰⁷ Glasnik HVO, br. 2, str. 13.

¹⁰⁸ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 227/93 od 10. IV. 1993. Rf3. ¹⁰⁹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 230/93 od 14. IV. 1993. Rf3. ¹¹⁰ Informacija VOS GS HVO od 15. IV. 1993. Rf3.

3. korpus je organizator, koordinator i nalogodavac svih incidentnih situacija i eskalacije sukoba HVO-a i A. BiH u SIB. U tom kontekstu je i hapšenje zap. br. "Jure Francetić" Zenica, Živka Totića i brutalna likvidacija njegova 4 pratioca, a vjerovatno i njega samog.

Rajon N Travnika

Po ustaljenoj praksi dok se vrše dogovori A. BiH, HVO i UN-a postrojbe muslimana vrše pregrupiranje i razmještaj sred-tava PZO i podrške na važne strateške točke. Pješačke postrojbe A. BiH noću posjeduju važne položaje tako da pod okriljem mraka ostvare što više povoljnih pozicija za provođenje u dijelu KOS-ovske politike, koja od muslimana i Hrvata pravi gladijatorske arene i na najlakši mogući način pravi granice velike Srbije. U cjelini gledano na prostorima OZ SIB gornji navodi se mogu predvidjeti za sva mjesta. Najekstremniji će dio nastaviti sa "tihom" likvidacijom važnih osoba i terorom civila u najeri izazivanja pokreta pučanstva. Neposredni izvršiocu su pripadnici 7. mudžahedinske brigade po nalogu 3. korpusa preko Džeme Merdana, poslušnih zapovjednika muslimanskih brigada i svih ekstrema koji ne biraju sredstva da Bosnu bace na koljena, a u njoj ubiju svaki tračak nade za suživot. ■■■

Dnevno izvješće VOS od 17. IV. 1993.:

Urajonu N. Travnika Armija je posjela sve položaje prema HVO i sve pripremne radnje ta početak sukoba su završene. Još nema bid ali se stalno vrši pregrupiranje snaga, premještanje oru-a za podr.5ku za koje cijenimo da će biti usmjerena ka VP našeg topništva ili prema Vitezu.

RAJON VITEZA I BUSOVAČE

Napadi muslimanskih snaga su sve žešći i bestijalniji. Najjače su tučeni objekti hotela pošte i zapovjedništva OZ, najčešće iz MB svih kalibara, i H-122 mm iz s. Preočica po .5koli u Dubravici i po gradu. Broj poginulih se povećava, aranjenih je mnogo.

RAJON ZENICE

A. BiH je posjela objekat Plan INegraj/ sa kojega imaju kontrolu širih prostora. Vrše pokrete snaga i uvezu ju se sa Han Bilom čime stvaraju osnovicu za djelovanje prema Lašvanskoj kotlini. Kao mogućnost navodimo i angažiranje snaga iz Bugojna preko Ravnog Rostova koje bi sigurno izvr.5ile zaposjedanje "Bratstva" i izvukli gotove proizvode kojih imamo na skladWu.¹¹²

Izvanredno izvješće VOS od 17. IV. 1993.:

Na prostoru SIB i SIZ H IJablanica, Konje, Vitez, Busovača, Zenica, Varešl u tijeku je velika ofanziva muslimanskih snaga na hrvatskom prostoru, hrvatski narod i HVO,

ZENICA

Hrvati u Gornjoj Zenici su u kritičnoj situaciji. Muslimani su iseljeni iz tog djela Zenice. A. BiH na ulice Zenice izvela tenkove i vrši pripremu napada na hrvatski živalj. Masovno hapse i maltretira ju Hrvate. Muslimanske snage su preuzele kontrolu nad svim značajnim pozicijama, a snajperima i topni.5tvom ubijaju civile i pripadnike HVO, Na ovom prostoru provodi se klasični teror.

SREDNJA BOSNA

Neprestani napadi na Vitez i Busovaču. Iz pravca Zenice i Visokog upućene dodatne snage od 1.500 mudžahedina. Hrvate iz sela Kubora odveli u rudnike na

■■■ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 232/93 od 16. IV. 1993. R/3. 112
Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 233/93 od 17. IV. 1993. Rf3.

prostoru Zenice. Danas pri izlasku iz transportera snajperom ranjena delegacija HVO Idva časnika! koja je bila na razgovorima sa muslimanima uz prisustvo UNPROFOR-a. Iz rajona Breze prema Varešu ISlivilnol A. BiH uputila jednu brigadu za napad na HVO i Hrvate.

KRK<;EVO-P AZARIĆ'

Snage A. BiH napustile objekt Koščan koji su posjeli Srbi i time stvaili pod kontrolu prometnicu TARCIN-TOPLICA-BUKOVICA-LEPENICA-HAN PLOCE. Ovim su ugrožene snage HVO Kiseljaka i Kreševa. 113

Dnevno izvješće VOS od 18. IV. 1993.:

RAJON VITEZA

Nakon nekoliko napada na zapovjedništvo OZ Vitez i postrojbe HVO-a u gradu i prigradskim naseljima ofanziva se stišala. Muslimanske snage iz Zenice preko Bukava pristižu u većim formacijama i koncentriraju snage u muslimanskim naseljima. Iz sela u zahvatu komunikacije prema zenici iseljavaju muslimansko pučanstvo što govori o namjeri presjecanja komunikacija od Viteza prema drugim općinama i uspostaviti crtu Bukve-Divjak-Večerska. Kao dalje namjere A. BiH cijenimo da će angažiranjem snaga iz zenice i domaćih postrojbi izraziti djelovanje iz šireg rajona Kuber-Kaonik i povazati se sa Rovnom. Raelizacijom ovih ciljeva novopečeni agresor bi odsjekao Busovaču od Viteza i Vitez od Travnika. Angažiranim snagama iz Zenice 17. mudžah. br. i 305. Jajačke br.! bi bilo omogućeno uvo~enje u napadna djelovanja izravno na odsječene gradove. najofanzivnija djelovanja agresor izražava iz rajona Ahmića, Pezića, Vranjske i Kruščice. Na svaki pokušaj HVO-a za odbacivanje napadača umješa se UNPROFOR i spriječi naše obramhene akcije.

Tako~er su angažirane snage iz Kaknja i Visokog i razmještene od Kubera preko Lašve u pravcu Sokolovića. Pripadnici ovih postrojbi su većinom u .lormacijama MOS-a ili mudžahedina.

Postrojbe koje su angažirane sa strane u agresiju su uključene sa tendencijom brojčanog porasta. Iz Zenice se uključuje veliki broj izhjeglica, a režija je kao u sukobu u Busovači, tj. zauzimanje hrvatskih kuća, useljavanje i pljačka imovine. Tako~er je počelo i ubacivanje snaga iz Opare preko Krstaca i s. Duboko u pravcu Večerske.

Ove prostore potpuno kontroliraju muslimanske snage, a potvr~ena je i pretpostavka da se dovode i snage iz Bugojna preko Rostava do Opare. I u ostalim gradovima je veoma napeto i složeno stanje. Karakteristično je to da oru~ima za podr!iku djeluju iz sela, anakon uzvrćanja vatre naših postrojbi sklanjaju ista i vojsku da hi UNPROFOR-u pokazali kako smo djelovali po civilnim objektima. Inače većinu ranjenih presvlače u civilnu odjeću i UNPROFOR-u i novinarima pokazuju ao nevmē zrtve. 114

k

Izvanredno izvješće VOS od 18. IV. 1993.:

Stanje je sve teže, izveli su napad sa svih pravaca:

Iz Bugojna im stiže pomoć u streljivu i ljudstvu, a uputili su 1 hat iz Zavidovića i Žepča.

Stanje u Zenici (Cajdraš) veoma kritično, muslimanske snage vrše teror nad civilima veze su nam ukinute, dio postrojbi se izvukao prema čajdrašu i Kuberu a više od 112 brigade je blokirano ili zarohljeno.

113 Izvanredno izvješće VOS GS HVO br. 03-359193 od 17. IV. 1993. R/3.

114 Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 234/93 od 18. IV. 1993. R/3.

Pošto je čišćenje Zenice pri kraju preostalo ljudstvo će uputiti na Busovaču i Vitez.

Tek sad vidimo čime sve raspolažu. Tuku nas tenkovima i VBR-om. Kroz saobraćaj sres. veze plan je razra~en do tančina (šifhrana mjesta, ... kti¹¹⁵). Travnikje blokiran ne dozvoljava ju ulaz i izlaz. Na N. Travnik izmjestila topnWvo usmjeravajući ga prema Vitezu. Imamo veliki broj poginulih i ranjeni u Zenici više ih i nesakupljaju.

Sa streljivom i osta/. MTS smo pri kraju. Ovo je za sada, nema više vremena jer upravo je otpočeo pješ. napad na Kuber i Vitez.

*Mi se možemo držati još koji dan. Reci te nam možemo li računati na pomoć, ako ne mi ćemo se boriti do posljednjeg i više ne vrijedi pisati, ja mislim da vam je jasna situacija.*¹¹⁶

Dnevno izvješće VOS od 19. IV. 1993.:

RAJON ZENICE

U Zenici je stanje katastrofalno, a za preostale Hrvate i dijelove postrojbi kritično i bezizlazno. Muslimanske snage sa četiri br. i bataljunam iz Zavidovića potpuno su razbile obe zeničke br. HVO-a, razoružali postrojbe i uhitili sve časnike sa kojima sada manipuliraju i tjeraju ih u propagandne istupe protiv hrvatskog vodstva i naroda. U prigradskim naseljima koja nisu u potpunosti očišćena što god živo na~u ubijaju i kolju. Mnošzvo leševa plovi r. Bosnom. Sami kažu .. Ustaše, naoružali ste nas, a mi vam sada samo vraćamo ". Civilno pučanstvo zatvaraju u novoformirane koncentracione logore, školu i KPD, a muslimanima koji pristižu iz Tuzle dijele kuće i stanove Hrvata. Napadi na preostala sela u okolici grada izvode se iz tri pravca:

- Kuber-Kratine-Dubravica*
- Han Bila-Kljaci-Zabilje-s. Bila*
- Dusine-Kula-Busovača.*

Radio-Zenica vrlo snažno propagandna djeluje u negativnom smislu što se odražava na ponašanje muslimanskih postrojbi prema pripadnicima HVO-a i hrvatskom pučanstvu.

Nakon izvršenog čišćenja Čajdraša, cijenimo da će zapovjedništvo 3. korpusa veći dio snaga uputiti ka Vitezu i Busovači.

RAJON VITEZA

Vitez se napada iz nekoliko pravaca, ali obrambene pozicije oko grada još uvijek drže postrojbe HVO. Muslimanska DG je pokušala auto-bombu /cisterna sa 3 t. eksploziva/ uputiti na zapovjedništvo OZ koja se aktivirala ranije u naselju i izazvala veći broj žrtava-civila /većinom muslimana! Vitez se granatira topništvom i tenkovima sa svih strana, a putevi prema Travniku i Busovači su već blokirani.

RAJON KISELJAKA

Početni udar muslimanskih postrojbi je odbijen. Trenutno grad granatiraju topništvom iz Visokog. Naše snage pokušavaju konsolidirati redove i uspostaviti koridor Kiseljak-Višnjica-bakoviča-Citonja-Fojnica i Kreševo-Lužine-Fojnica. Najugroženiji pravacje od G. Vakufa prema Kiseljakuje rje postrojba HVO-a jačine 60 ljudi na Sebešiću u okruženju.

RAJON BUSOVAČE

Nakon uspostavljanja okupacionog sistema vlasti u Zenici agresor je uputio snage prema Vitezu i Busovači. Trenutno je Busovača najugroženije područje i nalazi se pod udarom nekoliko muslimanskih brigada iz više pravaca, a uvode se i svježe snage iz pravca Visokog, Kaknja i Fojnice.

¹¹⁵ Nečitko.

¹¹⁶ Izvješće pisano rukom, upućeno GS Mostar. R/6.

RAJON TRA VNIKA

Muslimanske snage od jučer Travnik drže zatvoren za ulazak. U N. Travniku je dosta napeto jer ekstremne muslim. grupe iniciraju incidente i provociraju pučanstvo, a pojačanja im pristižu iz pravca R. Rostova.

RAJON ŽEPČA

U Žepču muslim. snage uz sela kopaju rovove i patroliraju komunikacijama.

Tenzije ubrzano rastu.

RAJON USORE

U tijeku najždčih obračuna Hrvata i muslimana na prostorima S/B srpska je vojska otpočela sa ofanzivom na Svjetleću kod Doboja što govori o nastavku realizacije plana ovladavanja prostorom Umre. napadna djelovanja izražena su pješačkom formacijom jačine 2 pješačke satnije sa jakim tenkovskim snagama /8- 10 tenkova!

Cijenimo da će srpske postrojbe izraziti ofanzivna djelovanja i pokušati proboje u rajonima gdje crtu drže zajedno hrvatske i muslimanske postrojbe. Srbi će težiti da u trenutku povišenih tenzija između Hrvata i muslimana te izbijanja oružanih sukoba iskoriste za svoje ciljeve i osvoje teritorij koji im je bio nedokučiv dok je moral postrojbi na crtama bio na visini, a zadaća nedjeljiva. Cijenimo da još jedno vrijeme u usori neće doći do sukoba HVO-a i A. BiH, ali će se ubrzo i tu proširiti činjenica da se muslimani bole četnika a mrze Hrvate.

ZAKLJUČAK

Sagledavajući situaciju na terenu i žestinu udara na cijeloj teritoriji HZ H-B, vidljivo je da je muslimanska ofanziva dobro planirana, sinhronizirana i vođena sa najvišeg vrha. kao i do sada muslimanska strana će to negirati, a radnje koje poduzima prikazivati kao incidente ili djelo pojedinačnih ekstremista i grupa koje su se otrgle kontroli.

Osnovna namjera agresora je potpuno preuzimanje vojne i civilne vlasti nad mjestima u S/B i potiskivanje Hrvata sa tih prostora. U toku bit će cilj im je primiti što više izbjeglica iz istočne Bosne i naseliti ih na imanja Hrvata. Trenutačni taktički ciljevi su im pres jecanje komunikacije Vitez-Busovača i travnik-Vitez čime razbijaju jedinstvenost sustava obrane S/B, a sam Vitez dovode u okruženje. Daljnja namjera muslim. postrojbi je razoružati sve pripadnike HVO-a, a naoružanje podijeliti izbjeglicama muslimanima, koji iz više pravaca nadiru u prostore S/B. I u narednom periodu će bit nastavljati sve dok ne postignu svoje ciljeve, a u kritičnim situacijama će tražiti primirja i zaštitu UN-a. ideja vodila za rat protiv Hrvata jeste Kuransko poglavlje o hadžu i svetom ratu "Džihad", a muslim. propaganda putem medija čini sve da motivira pripadnike postrojbi moralom za osvajanje teritorija i perspektivi muslimana na ovim prostorima ne birajući sredstva kako će doći do cilja.¹¹⁷

Dnevno izvješće VOS od 20. IV. 1993.:

RAJON USORE

Nakon jučerašnje ofanzive Srba na rajon Svjetlice crte branitelja su ozbiljno ugrožene naročito u rajonima gdje ih drže postrojbe A. BiH i HVO-a skupa. Vjerojatno je na pomolu preformiranje brigada zbog mješovitog nacionalnog sastava. postoji mogućnost povlačenja nekih postrojbi iz rajona Usore što će zavisiti od stupnja eskalacije sukoba A. BiH i HVO-a na prostorima S/B.

RAJON TRA VNIKA

¹¹⁷Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 235/93 od 19. IV. 1993. Rf3.

Dugo vremena umjetno održavane tenzije su prerasle u incidente i sukobe. Pucnjava u gradu je sve intenzivnija. Cijenimo da je namjera postrojbi A. BiH da posjedne preostale objekte oko grada da bi do kraja izvršile započetu blokadu i otpočeti obračune unutar grada.

RAJON KISELJAKA

Postrojbe HVO-a su u ofanzivi na svim crtama. Muslimanske snage pružaju otpor, ali su ipak oslobođena naselja Rotilj, Višnjica, Svinjarevo i Koščata. A. BiH je povukla prema Kiseljaku dio postrojbi MOS-a iz Konjica, a sa Igmana kreću se prema Tarčinu i dalje za Konjic ili Koščan.

RAJON KAKNJA

U Kaknju je nakon višesatnih dogovora postignut dogovor onenapadanju, a mješovitoj komisiji je dat mandat da to i kontrolira. Pripadnici A. BiH prijete sa naoružanom formacijom od 20.000 vojnika smještenih u Brnjcu. Cijenimo da je dogovor labilan, a sukob neizbježan.

RAJON N. TRAVNIKA

Stanje u N. Travniku je napeto, a aktivnosti A. N. Travnik su pri završetku. Ne isključujemo mogućnost da sa napadnim djelovanjima počne tijekom dana ili noći uz širu akciju na Lašvanskoj regiji. ...

RAJON BUSOVAČE

A. BiH Busovače napadajakim snagama iz više pravaca. namjere agresora su jasne, a trenutni cilj im je presjecanje komunikacije kod Kaonika i djelovanjem na više pravaca razvlačiti naše snage kako bi napadačima omogućili odsjecanje Busovače od Viteza.

RAJON ZENICE

Muslimanske snage drže grad pod potpunom kontrolom, a sela nastavljaju sa čišćenjem prigradskih naselja. Tako je najžečći pohod nastavljen od Vjetrenice prema Čajdrašu. Pučanstvo se skupilo kod crkve u Čajdrašu, tražeći zaštitu od UNPROFOR-a dok militantni muslimani pale i pljačkaju njihove kuće. Očekivati je veliki egzodus Hrvata iz cijele Zeničke regije, a već ih je 2.000 stiglo u Vitez.

RAJON VITEZA

Agresor priprema dosad najjači pješачki napad na Vitez i Busovaču. Glavnim snagama će napasti iz pravca Počukice i Preočice. Već od 19 sati proteklog dana sa Vjetrenica djeluje tenk na sami grad vitez. Izravno je pogodio poštu-centar veze OZ S/B. Iz Novog Travnika upućene su dodatne snage za ofanzivu na pravcu Zaobr-eZaselje-G. Večerska u namjeri spajanja sa snagama iz pravca Preočice i time odsjecanja Viteza od Travnika. Inače se naizmjenično izvode tenkovsko-topnički i

Plešćak i napađ¹¹⁸

Dnevno izvješće VOS od 21. travnja 1993.:

Postrojbe A. BiH izvode koordinirani napad na Vitez. U prvim redovima su pripadnici MOS potpomognuti sa Zeničkom i Kakanjskom br. Nastavlja se tenkovsko, topničko i pješачko djelovanje nesmanjenom žestinom i vrše ubacivanja DG u pliću dubinu branitelja. Tenkovska i topnička djelovanja su sa poznatih uporišta sa svih dominantnih visova oko grada, a pješadija nadire iz svih pravaca. U N. Biloj imamo preko 100 ranjenih, a u Vitezu preko 20 od čega ih ima ukupno 35 teže i to bi trebalo evakuirati i to uz pomoć UNPROFOR-a. Cijenimo da agresor napada iz svih pravaca i u valovima, kako bi razvukli i do kraja iscrpili naše snage te ubacivanjem DG u

¹¹⁸ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 236/93 od 20. IV. 1993. R/3.

dubinu rasporeda branitelja žele razbiti čvrstinu obrane i ulaskom u grad započeti brutalno čišćenje grada i prigradskih naselja.

Pregovore i kratkotrajno primirje vjerojatno će muslimani iskoristiti samo kao predah ili pregrupiranje snaga. sa padom mraka očekuju se intenzivniji napadi na Busovaču, Travnik i N. Travnik. Najžešći napad bi mogao biti na tvornicu "Bratstvo" te nakon ovladavanja tvornicom uspjeli bi preko repe tit ora uvesti snage čineći novu crtu: Čekići- Trenica-Bratstvo-kalinska-Isakovići. Zbog razvlačenja na.vih snaga od Fojnice preko Busovače do travnika teško će biti obraniti rajon tvornice u kojoj već ima gotovih haubica, a nišanske sprave su proizveli u Bugojnu. Dalje namjere sUJasne.¹¹⁹

Dnevno izvješće VOS od 22. IV. 1993.:

U svim općinama SIB je krajnje napeto stanje, a kretanje osoba, roba i postrojbi je ograničeno. Bid su najizrazitija u rajonima Kiseljaka i busovače, dok je u travniku najgore u gornjem dijelu grada, a djelovanje snajpera u svim naseljima. Me~u pučanstvom i postrojbama vlada me~usobno nepovjerenje. sporazumi se vrlo brzo pre krše, a svaka sigurnost je već davno nestala. Naše snage su na crtama spram oba neprijatelja, a moral za borbu je neuobičajeno visok. 120

Dnevno izvješće VOS od 24. IV. 1993.:

RAJON TRA VNIKA

Postrojbe HVO-a izvučene su na objekte van grada. Sve objekte u gradu su okupirali pripadnici A. BiH Vojsa nema kontakta pa stoga nisu evidentirani ni sukobi.

RAJON N. TRA VNIKA

U tijeku sukoba iz sastava 308. bbr. stalno su angažirani i upućivani vojnici u pravcu Viteza i kruščice iz rajona Opara, Trenica i Čakići. Najčešće su upućivani dijelovi postrojbi kao diverzantske grupe. Ova brigada je tako~er prihvatila naoružane muslimane iz večerske, gačice i KruNice te ih sa svojim pripadnicima slala na Vitez.

Postrojbe A. N. Travnik su na slijedećim pozicijama:

1. Pos jeli su crte prema Repetitoru i Bratstvu od pravca Pečuja i ukopali se.
2. Pos jeli su crte prema s. Margetići.
3. Povezali crtu Torine-Sinokos-Muholjići- Vežovići.
4. Utvrdili rovove na Isakovićima prema StrelWu.

Daljnja namjera postrojbi A. N. Travnik je skupa sa postrojbama iz Bugojna zaposjesti tvornicu "Bratstvo" i uvezati crtu s. Lazine IČakićil -Tranica-Pečujrepetitor-Kalinska-Isakovići. Iza toga uslijedila bi bid na s. Margetiće i zatim pljačka gotovih proizvoda iz Bratstva koje bi izvukli na Ravno Rostovo. Na ostalim dijelovima teritorije plan je raditi povremena djelovanja sa ciljem zadržavanja ratne dinamike.

RAJON KISELJAKA

Objekat "Zavrtaljka" je u rukama muslimana zbog neaktivnosti postrojbi HVO-a iz Fojnice, a objekat "Kasarnu" su zauzeli muslimanske snage iz Konjica. U rajonu Bilalovca muslimani su uhitili 50 civila Hrvata i drže ih kao zatočenike u Plinari.

RAJON BUSOVAČE

¹¹⁹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 237/93 od 21. IV. 1993. Rf3. 120
Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 238/93 od 22. IV. 1993. Rf3.

A. BiH drži crtu: Vrana strana-Jelinak-Puti.š-Grablje. Agresor djeluje tenkom sa Kubera i drugim vatrenim sredstvima po položajima koje drže postrojbe HVO-a. Namjere agresora su pres jecanje komunikacija i .\pajanje sa snagama na Kuberu i Kru.šćici. Za ostvarenje ovog cilja angažirat će snage iz Zenice. 305. Jajačke br .. 7. mubr. i dijelove 309. kakanjske br. i snage iz Fojnice.

RAJON ZA VIDO VIČI-MA GLAJ-ŽEPČE I NOVI, ~EHER

Bid spram srpske vojske nema. Stanje sa muslimanima je složeno i napeto. Postrojbe A. BiH se ukopavaju uz muslimanska naselja ili se koncentriraju u gradovima. Srpsko stanovništvo je djelovalo sa Vlačića po Zenici i Travniku zašto radio BiH optužuje HVO.¹²¹

Dnevno izvješće VOS od 25. IV. 1993.:

Agresorska muslimanska Armija krenulal²² je svim raspoloživim snagama u ofanzivna djelovanja na Busovaču. Uz već angažirane snage neprijatelj uvodi i svježe iz sastava 309. bbr. Kakanj i 303. bbr. Zenica sa težištem bid na odsjecanju Busovače od Kaonika. a pomoćni pravac napada na Busovač'u je usmjeren preko Kaonika, a pomoćni pravac napada na Busovaču je usmjeren preko Lugova. Namjere postrojbi A. BiH je da odsječe Busovaču od Viteza i ovladavanje ovim rajonom sa potpunom kontrolom i uspostavom vojne i civilne vlasti. Ovo se sve savršeno uklapa u potpuni koncept rušenja HVO-a u SIB, a radio Zenica i Sarajevo ne biraju riječi da plasiraju dezinformacije i podgrijavanju tenzija za nastavak sukoba. Srbi koriste ove sukobe tako da sa Vlačića povremeno djeluju topništvom po Zenici. a muslimanski mediji izvje.šćuju da to rade postrojbe HVO-a.¹²³

Izvanredno izvješće VOS od 28. IV. 1993.:

Agresor je izvršio proboj crte i zauzeo Jelinak i Gradinu, prenio je art. vatru po crti Hrasno-Gr ...¹²⁴ a sa Kubera djeluje po samom gradu Busovači, pokušavamo zadržati ovu crtu ali neprestano dobija svježe snage.¹²⁵

Izvanredno izvješće VOS od 28. IV. 1993. u 9,30 sati:

U vremenu od 04,00 nastavljena su napadna djelovanja na Busovaču. Teži.šte napada agresor je usmjerio na Kaonik. Napadno djeluje na Hrasno, Bakije i Gradinu, uz jaku topničku podršku iz rejona Mer~ani, Šudine i sa Kubera. Vršu granatiranje najužeg gradskog središta uništavajući civilne objekte. Djelujući na svim crtama onemogućava braniteljima pregrupiranje snaga, a i njih nema dovoljno. Potvrda i ovog planiranog napada je i granatiranje naših topničkih položaja-NORA. U širem rejonu Kaonika napad nije odbijen, borbe se jo.š vode.¹²⁰

Dnevno izvješće VOS od 30. IV. 1993.:

RAJON BUSOVAC:E

Najjače napade muslimana pretrjela su sela: Kula. Bakoja, Gradina i Prosje. Ostala područja općine su trpjela topničku vatru. Intenzitet napada se smanjio dolaskom mješovite komisije i posredstvom europskih promatrača.

¹²¹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 240/93 od 24. IV. 1993. R/3. ¹²²

U izvješću piše riječ **kanila**, što je očita greška.

¹²³ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 241/93 od 25. IV. 1993. R13. ¹²⁴

Nečitko.

¹²⁵ Izvanredno izvješće VOS OZ SB od 28. IV. 1993. VOS-u GS HVO. R16.

¹⁰⁶ Izvanredno izvješće VOS OZ SB od 28. IV. 1993. u 9,30 sati VOS-u GS HVO. R16.

RAJON VITEZA

Intenzitet bitke je oslabio, ali je prisutna jaka topnička vatra što onemogućuje kretanje ljudi i transport roba. Iz rajona N. Travnika još uvijek pristižu postrojbe kao redovne smjene urajonu Kruščice. Budno prateći događanja i razvoj situacije u S/B uz davanje svog doprinosa srpske snage su mjetile povoljan trenutak za ofanzivna djelovanja urajonu Vlašića.

ZAKLJUČAK

Muslimanske snage su angažirale glavninu postrojbi prema HVO-u i iscrpile veće količine streljiva što daje srpskim snagama veliku šansu da ovlada ju prostorom S/B, a u prvoj fazi vjerojatno je najugroženiji Travnik i Bugojno. 127

Dnevno izvješće VOS od 3. svibnja 1993.:

Rajon Viteza

Urajonu s. Kruščica muslim. ekstremne snage pale hrvatske kuće, a iz pravca Preočice granatiraju grad sa MB 82 mm. U rajonima koje posjeduju postrojbe A. BiH i dalje utvrđuju položaje i kopaju nove rovove i zemunice. 128

Dnevno izvješće VOS od 4. svibnja 1993.:

Rajon Travnika

.. Muslimanske snage vde ukopavanja urajonu s. Skok-Ilovača. Uočeni su pokreti većih formacija u nekoliko navrata, a smjertaj nalaze u muslimanskim kućama na Kalbunaru. U širem rajonu Han Bile razmještena je 306. bbr. i dijelovi 7. mu. br. koji posjeduju crtu prema srpskim položajima od Vlaške gomile preko Meokrnja prema Žerićima.

Rajon N. Travnika

Muslimanske postrojbe su probijanjem puta ostvarile povezanost na pravcu Bugojno-Opara-Mirkovići-Kruščica tako da ovom komunikacijom nesmetano vrše transport MTS i ljudi. Sa pristiglim ljudstvom od Viteza sada je velika koncentracija snaga na pravcu Tranica-Opara-Pavlovica kao i u selima Rat i Has. Muslimanske snage nastavljaju sa demonstracijama sile u selima Rat i Has, a hrvatsko pučanstvo se u toku noći sklanja kod katoličke crkve u s. Rat.

Iz pravca Bugojna preko Opare prebacuju eksploziv za Kruščici i dalje za Zenicu /punjenje mina igranatal

Rajon Kiseljaka

Snage MOS-a vrše stalna provociranja po crtama, a ima pokušaja pješćakih napada na crte HVO-a iz pravca Badnji. Po odbijanju napada agresor je palio hrvatske kuće u s. Kasagići i Hrastovi. Dogovorena razmjena organizirana preko UN-a i zajedničkih zapovjedništava je uspjela po principu svi za sve. Pored ostalog poznato nam je i to da Visoki komesarijat i UN snabdjevaju Zenicu robom /prehrambeni artikli/ kao npr. 02. 05. 1993. god. iz Metkovića za Zenicu stiže 14 kamiona hrane samo za muslimane. Muslimani u Željezari Zenica izrađuju projekte za haubice 122 mm i imaju dovoljno projektila. Haubice su raspoređene na prostoru Zavidovića, Maglaja, Tdnja i Žepča. "Natron"-Maglaj i "Pobjeda"-Tdanj
proizvode sve vrste mina za mmo acace. - 129

Dnevno izvješće VOS od 7. svibnja 1993.:

127 Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 245/93 od 30. IV. 1993. Rf3. 128

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 248/93 od 3. V. 1993. Rf3. 107

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 249/93 od 4. V. 1993. Rf3.

Rajon Viteza

Nema značajnijih bitki, ali ima istih provokacija muslimanskih postrojbi koji su locirani i uglavnom na kotama i visovima oko grada i na komunikaciji prema Zenici, Busovači i N Travniku. Uglavnom su civile i vojne postrojbe locirali u gradu kod džamije, ali nemaju dotur niti logističku potporu iz bilo kojeg pravca. Najjače uporište drže na komunikaciji Vitez-Zenica i to na kotama: Kuber, Vjetrenica, Preočica i Brdo, sa većim brojem PAT-ova, PAM-ova i MB 120,82 i 60 mm.

Rajon Busovače

Prisutne su stalne provokacije iz pješačkog naoružanja iz rajona Polja, Bahija i Lončari, a sredstvima podrške su djelovali iz sela Grablje u pravcu grada.

Rajon N Travnika

Zbog rasporeda postrojbi A. BiH po selima Vejzovići, Torine, Sinokos, Isakovići, Pečuj, Opara i čekići cijenimo da se priprema veća ofanziva na N Travnik. Cijenimo da se za napad pripremaju sastavi iz više brigada, a prednjače pripadnici MOS i mudžahedini. U ofanzivne akcije kreću u 2 streljačka stroja. U prvom redu su naoružani bojovnici, a u drugom su nenaoružani sa jekirama i naoružavaju se od svojih poginulih, zarobljenih i opljačkanih pušaka na koje naiđu u ratničkom pohodu sa uzvikom "Alahu Uegber". Cijenimo da je moral kod muslimana razvijen do fanatizma, a raspoloženje osvetničko prema Hrvatima.

Rajon Zenice

U Zenici se nastavlja stradanje i maltretiranje Hrvata. Brutalnosti se prenose na okolna sela naročito na naselja u Čajdrašu i G. Zenici gdje se iz temelja ruše i pale hrvatske kuće uz prethodnu pljačku. Iz dana u dan se povećava broj uhićenih Hrvata i ovi uhićeni u nepoznatom pravcu, iW

Dnevno izvješće VOS od 8. svibnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Snage MOS nastavljaju sa provokativnim djelovanjem uz pojačano djelovanje snajpera po svim crtama obrane. U posljednje vrijeme po hrvatskim kućama djeluju rasprskavajućim i zapaljivim streljivom, a nastavljaju sa praksom paljenja i pljačkanja hrvatskih kuća,

Rajon Busovače

Nastavljeno je provokativno djelovanje MOS-a po crtama branitelja, a najintenzivnije iz rajona Merdani i Gradine. Od djelovanja nisu pošteđeni ni civilni objekti. Putni pravci prema Busovači nisu debokirani, UNPROFOR u tom cilju ne poduzima ništa, promet robe i ljudi je onemogućen, ponovni napadi muslimanskih snaga nisu isključeni.

Rajon N Travnik

Konzistentno je provociranje muslimanskih snaga, a već je počelo ubacivanje DTG u hrvatske dijelove naselja i crte obrane HVO-a. Evidentno je i djelovanje srpskih postrojbi sa Vlašića jer su u fazi velikog straha zbog neprihvatanja VensOwen plana,

Rajon Zenice

Najnoviji saznanji podaci govore daje u KPD Zenici zatočeno oko 2,000 ljudi hrvatske nacionalnosti Ivojnici i civili! Svakodnevna je pojava novih uhićenja, saslušanja, maltretiranja, iseljavanja iz stanova građana hrvatske nacionalnosti. Nakon prvog tretmana i torture pojedine uvaženije Hrvate odvođe u pravcu Arnauta i

¹³⁰ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 252193 od 7. V. 1993. Rf3.

Briznikn gdje se sumnja da su odveli i zapovjednika bivše Zeničke br, Živka Tolića. Njegovu otmicu i ubojstvo njegova 4 pratioca je vjerojatno izvršio pripadnik 7. mu. br. Ramo Durmiš-Pajo. Također raspolažemo s podacima tko je opljačkao i gdje je završavao prema HTV i hrvatskog radija Zenica.¹

Izvjешće Centra za sigurnost Odjela obrane HVO od 9. svibnja 1993. o sigurnosnom stanju u operativnoj zoni Srednja Bosna.:

U cilju potpunog sagledavanja sadašnjeg općeg stanja u Vitezu u najkraćem ću iznijeti karakteristične stanja odnosa A BiH i HVO neposredno prije sukoba.

Karakteristike odnosa između muslimanskog i hrvatskog pućanstva u posljednjih pet do šest mjeseci je sve dublja i oćitija podijeljenost. Ista takva podijeljenost izražena je i u ostalim strukturama kako politićkim tako i vojnim. U samom Vitezu već duže vrijeme egzistirala je dvojna vlast (HVO i muslimanska civilna vlast koja je svakn za sebe radila sa vrlo malim zajednićkim toćknma.) Izražen uticaj na rad organa muslimanske vlasti imali su pojedinci iz Sarajeva, a posebno Zenice.

Kroz ovakav oblik rada za vrlo kratko vrijeme došlo se u situaciju da je na naćem području došlo do realizacije ideja i zamisli, te uputa koje je gospodin Alija Izetbegović ovom rukovodstvu dao još u vrijeme boravka u Zenici neposredno prije sukoba u Busovaći (16. 10. 1992.) godine). Naime, tada je u prisustvu najužeg dijela vojnog i civilnog muslimanskog rukovodstva zagovarao:

"Oni nama dozvole, mi njima dozvole", "Oni nama barikade, mi njima bariknde", "Sa Hrvatima moramo biti prijatelji na bazi snage", "ne smijemo ući u sukob sa Hrvatima zbog prolaza" (misli na prolaz za Hrvatsku), treba primjenjivati politiku "Hladno-vruće" itd.

Realizacijom ovih ideja na ovom području zajednićki život je bio sve teži i teži, što je za posljedicu imalo nagli pad životnog standarda, povećan broj uhićenih i poginulih licam kriminal, šverc itd. Opća nesigurnost kao i nesigurnost prometnih komunikacija prema Hrvatskoj.

Svi pokućaji da se mirnim putem doće do rješjenja koje će biti prihvatljivo za obje strane, bili su bezuspješni, pa se s pravom cijenila da je samo pitanje trenutka kada će i koja strana pribjeći realizaciji ovih ciljeva oružanim putem.

Koristeći ovu priliku želimo poknzati u najkraćim crtama stanje u pojedinim sredstvima, nakon oružanog sukoba.

AHMIĆI

Selo Ahmići i širi region nalazi se između gradova Busovaće i Viteza, te strateški je vrlo znaćajan region, jer uz relativno male snage može doći do presjecanja putnih i svih ostalih komunikacija između ova dva mjesta.

Na taj naćin došlo bi do spajanja muslimanskih snaga Zenićkog rejona (lijeva strana rijeke Lašve) sa muslimanskim snagamasela Rovna, Vranjska, Krušćica (desna strana rijeke Lašve) ćime bi došlo do bloknde i Busovaće i Viteza.

Iskustvo iz prvog sukoba snaga A BiH i HVO u tom dijelu potvrćuje ispravnost ovakve procjene, jer je upravo u ovom dijelu sukob bio najintenzivniji. Oćite su hile ponovne pripreme muslimanskih snaga u ovom dijelu koje su se ogledale u izradi rovova i bunkera, osmatračnica i drugih fortifikacijskih prepreka. Uoćeno je stalno osmatranje komunikacije od Viteza prema Busovaći sa ciljem uvida u transport vojnog materijala od strane HVO, pokreta jedinica itd.

¹³¹ Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 253/93 od 8. V. 1993. R/3.

Operativnim putem došli smo do saznanja da pojedini muslimanski ekstremisti imaju ozbiljne namjere da pronađu pogodnu osobu ili više njih koje će za veću sumu novca izvršiti presretan je vozila u kojima su čelni ljudi HVO (Kordić, Blaškić, Koštroman itd), kao i zapovjednici brigada i pojedini članovi zapovjedništava, te uzvršiti njihovu otmicu ili fizičku likvidaciju.

Da su dio tog smišljenog plana realizirali govori primjer ubojstva pratnje i otmice Živka Totića, zapovjednika brigade "Jure Francetić" iz Zenice.

Otpočinjanjem borbenih dejstava u toku jutro 16. 04. 1993. godine žestoke borbe vođene su u tom dijelu Viteške općine. Intenzitet borbe u tom dijelu bio je iznad očekivanog, a po mojoj ocjeni to je rezultat angažiranosti pojedinaca i grupa koje su izmakle svakoj kontroli i čiji je moto bio Ubiti, opljačkati, spaliti bez obzira na koga naiđu. Ono što je učinjeno u selu Ahmići imali su prilike da vide brojni strani delegati, novinari, Unprofor, Crveni križ itd., paze za očekivati brojne zahtjeve u cilju poduzimanja mjera za pronalaženje krivaca za učinjeno. Svakako da se uvidom u teren stiče utisak da to nije mogao učiniti pojedinac, na tome ćemo se i mi iscrpno angažirati, ali za sada imamo neke neproverene podatke koji ukazuju da se nekontrolirano i zločinački ponašao Miroslav Bralo, zvani "Cicko" iz Viteza.

Poznato nam je da je isti prije izvjesnog vremena pod dejstvom alkohola i u psihičkom rastrojstvu izvršio ubojstvo jednog lica muslimanske nacionalnosti, a nakon toga eksploziv postavio na mrtvo tijelo i aktivirao ga. Od eksplozije dio tijela je potpuno uništen, kao i objekat (kuća) u kome se nalazio nastradali.

Poznato nam je daje Cicko bio u zatvoru Kaonik Busovača, daje protiv njega pokrenut krivični postupak, a oklonosti njegovog puštanja iz zatvora kao i uključenje u hor bene aktivnosti za sada nam nisu poznate.

Konačan broj žrtava u ovom selu nije nam pona, ali po nekim saznanjima mogao bi biti od 50 do 80 mrtvih. Gotovo svi objekti su opljačkani i popaljeni, a do temelja je srušena džamija. Jedan dio stanovništva je prebjegao u Zenicu i sada ga sredstva javnog priopćavanja A BiH intenzivno koriste u cilju propagandnog djelovanja protiv postrojbi HVO.

Ako se bilo šta može sa pravom pripisati kao negativno u cijelom ovom sukobu u Srednjoj Bosni onda je to što je urađeno u ovom selu te smatram da će i evropska javnost inzistirati na sprovođenju istrage i utvrđivanja odgovornosti za počinjena djela.

U tom dijelu sada nema postrojbi ni stanovništva, ali je čitav teritorij u zoni koju kontroliraju snage HVO.

SREDNJI VITEZ

Dio naselja koji se stambeno proteže od crkve do džamije u Vitezu obuhvata vrlo značajne stambene individualne objekte u kojem živi pretežno gotovo 80 % muslimanskog stanovništva. U tom dijelu stacionirane su sve institucije i organi ABiH, kao što su: Vojna i civilna policija, Stab A BiH, logistika, civilna muslimanska vlada, humanitarne organizacije (Igasa, Merheme/). Organi SIS-a srednja Bosna su uradili kvalitetnu procjenu ovoga prostora, sa kompletnim prijedlogom mjera i radnji koje treba poduzeti u slučaju bilo kakvih težih ekscesa ili oružanih sukoba.

Na ovom dijelu puta u dužini od 1,5 kilometara vrlo često. a gotovo uvijek iznenada i neočekivano policija A BiH je postavljala Barikade vršila otimanje naoružanja od pripadnika HVO. oduzimali vozila i sprovodili druge mjere i aktivnosti koje su u krajnjem unosile dozu nesigurnosti kod svih lica druge nacionalnosti. a koja su se kretala kroz ovo područje. Vrlo često su privodili slučajne prolaznike, ispitivali ih o svemu što je vazano za HVO, fizički ih maltretirali itd.

Otpočinjanjem sukoba u ovom dijelu došlo je do značajne početne inicijative od strane snaga HVO, ali je došlo brzo do obrata situacije stavljanjem svih snaga A BiH u okruženje. Takvo stanje je nepromjenjeno do sada.

Težište udara naših snaga trebalo je duž komunikacije od crkve do džamije, sa ciljem uništenja komande Štaba A BiH i ostalih muslimanskih ekstremnih snaga koje su se nalazile u tom dijelu. Neizvršavanje ovoga cilja je posljedica niza razloga i okolnosti, alijedna kojaje prisutna bitnaje da se ovaj put napomene.

Snage HVO iz Nove Bile trebale su izvršiti proboj ovim pravcem od crkve prema džamiji, me~utim nama nije poznato ko je i po kojim kriterijima vršio odabir ove postrojbe, ali je nepobitna činjenica koju možemo dokumentovati brojnim izjavama od lica hrvatske nacionalnosti da je glavnina ovih snaga imala osnovni cilj pljačku imovine.

Za pojedince akcija se završavala u momentu kada bi upalili ili osposobili vozilo za pokret i sa istim bi napuštali i odlazili u suprotnom smjeru. Svakako je kroz ovakav način dolazilo do pada borbenog morala koji je za posljedicu imao zastoj u ofanzivnim dejstvima, tako da je u jednom moment u bilo vrlo teško održati postojeće pozicije, a prijetila je stalna opasnost od protivnapada snaga A BiH. U ovom momentu teško je naći krivca za sve ovo iito se desilo, ali mislim da će se na tome morati raditi.

Trenutno u okruženju se nalazi 150 do 200 naoružanih boraca A BiH, a zajedno sa nima i čelni ljudi kao što su predsjednik SDA Vitez, šef vojne policije, načelnik štaba A BiH i skoro kompletan .~tab ....

KR UŠĆICA

Naselje Kruščica obuhvata širi rejon duž rijeke Kruščice u kojem se nalaze skoncentrisane značajne snage 326. motorizovane brigade ABiH.

Ovaj dio teritorije je od početka sukoba osječen od ostalih dijelova brigade koje se nalaze u rejonu sela Počulica, Preočica, Vrhovine, Bukve, što unosi pometnju me~u snagama ABiH, a pogotovo u pogledu održavanja veze, dotoka hrane, MTS i medicinske zaštite. Priznanje dozapovjednika brigade A BiH kao i izjave nekoliko uhićenih pripadnika govori o tome da je pad morala zbog toga vidljiv jer kako kaže dozapovjednik "svaki naš borac zna da mora ostati ovdje i kada bude ranjen, jer komunikacije nisu otvorene ni prema kojem centru".

Po našoj ocjeni jedini je izlaz za uspostavljanje bilo kakvog načina snabdjevanja je uspostavljanje komunikacije i spoja sa snagama A BiH u mjestu Opara (Novi Travnik) i Fojnica preko Sebešića. Prema našim saznanjima sve izraženiji problemi sa hranom, lijekovima, streljivom i MTS dovode do pada morala, a zabilježeni su slučajevi odbijanja nare~enja, dezerterstva, fizičkih obračuna i drugog što ide nama u korist.

Koordinaciia miera i aktivnosti

Iako da sada iz objektivnih razloga nismo bili u mogućnosti da potpuno sagledamo kompletnu situaciju u pogledu koordinacije aktivnosti od strane vojnih zapovjednWava, civilnih organa vlasti i drugih političkih subjekata, za ovaj put smatram za potrebno da istaknem nekoliko elemenata.

Zapovjedništvo operativne zone Srednja Bosna prilično uspješno sprovodi aktivnosti dobijene od viših zapovjedništava, me~utim ima dosta propusta objektivne i subjektivne prirode.

Osnovna zamjerka koja se može dati na radje ta što i ranije zapovjednWvo nije bilo popunjeno odgovarajućim kadrovima. Nije nam poznat kriterijum za ulazak ljudi u ovo zapovjedništvo, ali stoji činjenica da neki od njih u stručnom pogledu ne

ispunjavaju ni najosnovnije uvjete. Isti problemi su prisutni i u nižim zapovjedništvima.

Osnovni teret pao je na nekoliko ključnih ljudi koji ipak ne mogu sve držati pod kontrolom pa u tom pogledu neki poslovi koje bi trebali da urade, ostaju neurađeni. Do sada nismo imali pravu sliku o strukturi zapovjedništva, pa ćemo kroz operativni rad sagledati sve te elemente.

Koordinacija između zapovjedništava OZ "Srednja Bosna" i brigada na ovom teritoriju postoji, ali su i tu prisutni brojni problemi koji zaslužuju našu pažnju i na čijem sagledavanju upravo radimo.

Do sada je najviše izražen problem nediscipline u vojnim postrojbama, neobučenost i nestručna neosposobljenost vojaka i pojedinih zapovjednika, samovolje, što sve za posljedicu ima veliki broj poginulih vojaka sa naše strane, veliki broj ranjenih itd. Primjera za što smo naveli ima dosta, ali zabrinjava podatak da od 40 poginulih u Vitezu, bar njih 50 % poginulo upravo iz ovih razloga, (konkretne podatke ćemo dostaviti naknadno), ili da imamo 6 teže povrijeđenih u sudaru dva vozila HVO,

U svim zonama gdje su vođena borbena dejstva prateća pojava je kriminal. jedan od zadataka treba da bude upravo sagledavanje i dokumentovanje ovih nezakonitih radnji, ali ovom prilikom moram da iznesem utisak koji sam stekao u više sredina.

Razni oblici kriminala se nisu efikasno suzbijali tako da je većina poštenog hrvatskog naroda razočarana radi ovoga. Svjesni su da iza ovakvih prljavih radnji u nekim slučajevima su stajala lica iz redova HVO Vlada, pojedini zapovjednici itd. Narod očekuje da će se ovome stati na kraj i da će se efikasnim mjerama kazniti svi oni koji su i sami doprinikli ovim pojavama ili su i sami u njima učestvovali.

Ima primjera da su u ovim sukobima pojedinci uz pomoć oružja i na druge načine došli u posjed imovine muslimana čija je vrijednost na stotine tisuća maraka i ukoliko se ne izgradi efikasan mehanizam za osudu takvih lica, mnogi poštenu Hrvati razmišljaju o iseljenju bez obzira ko je pobjednik, a ko poražen, jer smatraju da bi život sa takvim osobama bio nemoguć.

Civilne vlasti u različitim sredinama se različito ponašaju, ali zajedničko im je da ne ostvaruju potrebnu koordinaciju ni između sebe, ni sa vojnim zapovjedništvima. To ovisi od slučaja do slučaja, zavisi o kakvim interesima se radi. Nekada se ponašaju kao civilne, nekada kao vojne, a u većini slučajeva ih nigdje nema, zatvoreni su u podrumske prostorije čvrstih objekata i komunikacija sa narodom imje nikakva.

Nije rijedak slučaj da su oko se he stvorili policijski i vojnopolijski aparat koji ostvaruje samo njihove interese, a ima slučajeva da pojedinci iz vlada HVO imaju svoje mini vojske koje ratuju i ostvaruju samo njima znane ciljeve. I ovaj dio će biti predmetom našeg istraživanja i na vrijeme ćemo vas izvjestiti.

Naprimjer, lice iz vlade HVO Vitez otvoreno kaže da on više ne prizna ni vojnu ni civilnu vlast, kaže da sada on zna ratovati i da već ratuje. Za pukovnika Blaškića kaže daje on zapovjednik OZ "SB", a ne Viteza, te da u Vitezu ništa ne može on odlučiti itd. Ako ovome dodamo da ova osoba zaista ima grupu bojovnika koji izvršavaju sa oružjem u ruci njegove naredbe, da je do sada izdao brojna rjeđenja za stanove, da stanovi i kuće mogu biti podijeljeni samo po njemu znanim kriterijima, onda je svaki komentar takvom ponašanjem suviše banalan.

Što se tiče političkog rada u okviru HDZ ili drugih stranaka opći utisak je da je taj rad sveden na minimum, pa se može reći sa sigurnošću da je rad na tom planu potpuno mrtav. Kakve će posljedice zbog toga biti može se samo naslućivati, ali u

svakom slučaju široke narodne mase su prepuštene same sebi i na tom planu su moguće razne špekulacije.

Prijedlog mjera koje treba poduzeti u cilju potpunog sigurnosnog sagledavanja svih interesantnih pojava sigurno da bi obuhvatio niz konkretnih problema, ovo izvješće samo treba da posluži da da u najkraćim crtama jednu sliku stanju u Srednjoj Bosni. O aktivnostima na konstituisanju Centra ću vas posebno izvijestiti, ali za sada se prednost daje angažiranju lica u onim zonama gdje su vođena borbena dejstva i gdje su sigurnosni problemi najviše izraženi.

KUM 132

Dnevno izvješće VOS od 10. svibnja 1993.:

Rajon Travnika

Na crtama spram srpske vojske pripadnici A. BiH se odnose korektno.

Međutim skloni su stvaranju incidentnih situacija pri odlasku i povratku sa smjene, često plasiraju dezinformacije kako HVO otvara vatru po njihovim položajima. Jako je izražena aktivnost muslimanskih IG i građana na izviđanju naših crta i postrojbi. Po privatnim kućama i džamijama imaju veća skladišta MTS i razmještene veće formacije naoružanih vojnika. Urajonu s. Sline iskopano je 30-40 rovova gdje je smješteno 45 pripadnika 17. krajiške brigade i neutvrđen broj mudžahedina. U samom gradu je stvoren zajednički operativni tim od po 4 predstavnika HVO brigade i postrojbi A BiH koji pokušavaju očuvati mir i spriječiti sukobe.

Rajon N Travnika

Snage A. BiH N Travnika posjeduju položaj: Oitrike (tt 1379)-Taljine Bukve-Pavlovica-Mirkovići-Suha Kosa (tt 1551)-Palinska Kosa.

Snage Rostova imaju zadaću posjedanja crte: Seona-Gajski Potok-Petibar (tt 991)-Hareš duž komunikacije Medenik-Rostovo, Zgonovi (tt 1134) u pravcu tt 1227 (i ivicom šume iznad s. Has).

Snage Bojske povremeno izlaze na komunikaciju G. Vakuf-N Travnika urajonu Guber.

*Postojeći raspored snaga i posjednute crte u cjelosti zatvaraju N Travnika. **Cijenimo da će djelovati prepadima i za,~iedama na naše pravce dotura i presjecanje postojećih komunikacija.***

Dalje namjere muslimanskog agresora su uvezivanje sa snagama Fojnice napraviti čvrstu crtu u pravcu Jablanice.

Rajon Zenice

Nastavljena je dodatna mobilizacija ljudstva na području općine Zenice uz istovremeno hapšenje svih koji su radili u HVO i odvođeni se u zatvor. Glavninu snaga drže u pripravnosti, a vrše i upućivanja dijelova postrojbi na druga područja, najčešće prema Lašvi.

Rajon Busovače

Zarobljene Hrvate muslimani drže u si/osu i uzimaju grupe od po 40-tak za fizičke radove na putu Kaćuni-Polom koji popravljaju.

Zaključak je da agresor vrši pregrupiranje snaga uvodeći novomobilizirane u borbu i priprema se za nastavak agresije na hrvatske prostore. Neprijatelj mijenja ratnu taktiku u smislu izvođenja demonstrativnih i provokativnih napada na naše postrojbe da bi vezao što više naših snaga za dostignutu crtu, a više grupa angažira na osiguranju mogućih pravaca pristizanja pomoći iz Hercegovine. dalje namjere

neprijatelja su da se prikupljena sredstva, streljivo i ljudstvo iz rajona koja su proglašena zaštitnim zonama UN, usmjere na ove prostore sa ciljem potpunog uništenja HVO na prostorima Srednje Bosne.

Tome u prilog ide i izjava Sefera Halilovića prilikom boravka u 3. zeničkom korpusu: Citiram "3. korpus mora pojačati napadna i informativna djelovanja na Travnik Lašvansku dolinu, Busovaču, Vitez i Novi Travnik. 3. korpus će dobiti pojačanje kad UN odradi demilitarizirane zone u Istočnoj Bosni, tada će biti trenutak konačnog obračuna sa ustašama na ovom terenu i put u Hrvatsku ili pod crnu zemlju.

Dnevno izvješće VOS od 12. svibnja 1993.:

Zavidovičko-Maglajsko-Žepačko i Novošehersko boji/ite

Relativno mirno uz rijetka provociranja iz pješackog naoružanja. Odnosi sa muslimanima su dosta složeni i napetost postoji. Učestale su provokacije u vidu muslim. pjesama i uzvika kroz hrvatske dijelove. Tijekom noći 10111. 05. 1993. u rajonu hrvatskog sela Perkovići od nepoznatih osoba pretučena (su) trojica musl. zbog puštanja muslim. "pjesama" auto-radiokaze (fonom, koje su uznemirile hrvatsko pučanstvo. U Zavidovićima je 70 vojnih policajaca po zapovijedi Rejika Lende u gradu hapsilo sve civile-redom. Nakon toga Hrvate su pustili, asve musl. koji nemaju vojnu iskaznicu poslali u Rujnicu kao radni vod na kopanje rovova. U Žepču izvršena podjela MUP-a, s tim daje većinski dio MTS-a, vozila i dr. pripao hrvatskom MUP. u, kao i zgrada. Ovaj potez me~u hrvatskim pučanstvom dočekan sa odobravanjem. Mus/. će na ovim prostorima i dalje nastaviti činiti ovakve postupke na izgled hladno i ravnodu~no. Omogućit će i dostavu pomoći iz Hercegovine. U povoljnom trenutku zatvorit će sve putne pravce, blokirati pučanstvo i jakim pritiscima primorati Hrvate na predaju, ako ne onda vojnom silom ponavljajući "Zenicu" stvarajući velik koncentracioni logor. 134

Dnevno izvješće VOS od 14. svibnja 1993.:

Nema intenzivnijih bid. U raj onima Busovače i Kiseljaka manja provociranja od strane MOS_a. 135

Dnevno izvješće VOS od 15. svibnja 1993.:

Rajon Travnika

Sve su češći slučajevi provokativnog djelovanja pješackim naoružanjem djelovanje snajperista. Uočena su stalna ukopavanja prema hrvatskim selima i utvr~ivanje novih crta namjenjenih za sukob sa HVO. To je najviše izraženo na pravcu Bukovica.Han Bila-Mehurić. Primjećeno je grupiranje snaga u muslimanskim selima što na način da do~u u civilnoj odjeći pa se presvuku u vojnike, te stoga cijenimo da su sva sela ojačana sa većim brojem naoružanih pripadnika MOS-a, a izražena je i jaka opservacija sela i objekata koji su pod kontrolom HVO-a. Pregrupiranjem snaga mudžahedini su se primakli crtama koje drži HVO, a u .~koli Mehurić smješten je Krajiški bataljun. Zapovjednik svih muslimanskih sela je Nihad Purić.Hadžija. Od uhićenog pripadnika MOS saznali smo da je pokolj u s. Miletići odobrio zapovjednik bataljuna Bahrudin Kumro, a ek. \tremiste vodio Senad Luković uz Jasmina Jašarevića i Osmana Tahirovića. Uz mudžahedine su učestvovali: Fuad Delić IH Bila/, Zijad Kasumović IH Bilal, Ešref Prčanović IH Bilal Edin Čolo ID. Maljine/. dalje namjere neprijatelja nakon započetog iseljavanja muslimana iz s.

133 Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 254/93 od 9. ilO. V. 1993. R/3. 134

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 255/93 od 12. V. 1993. R/3.

115 Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 257/93 od 14. V. 1993. R/3.

Brankovac su u njihove kuće doveli pripadnike MOS-a o otpočeti sukobe u tom rajonu. Cijenimo da grupiranje muslimanskih snaga u ovom rajonu ima cilj o[anzivna djelovanja prema G. Gori i Travniku kao i presjecanje komunikacije Travnik- Vitez. kao dobar potez HVO-a je postavljanje punkta u Bristovima I Bugojno koji je onemogućio A. N Travnik dovlačenje MTS, hrane, cigareta i pokreta djelovanja 7. mubr. iz Bugojna za N Travnik.

U rajonu Busovače Armija je provocirala po prvim crtama, dok je u Kiseljaku stanje veoma nape^t 136 o.

Dnevno izvješće VOS od 16. svibnja 1993.:

Već duže vrijeme je SIB u blokadi. ledini put opskrbe je preko Sebešića i to pješački. Muslimanske snage su u totalnom okruženju stavile Žepče i Kakanj. Registriran je masovni dolazak muslimanskih izbjeglica u Žepče što uzrokuje veću napetost i otvara mogućnost izbijanja otvorenih sukoba. Incidentne situacije su sve češća pojava.

U rajonima Travnika situacija je na mrtvoj točki, a civili i postrojbe HVO-a su izloženi stalnim provokacijama i nalaze se blokirani u gradu. Zbog agresivnog nastupa muslimanskih medija hrvatska SIB je u totalnoj informativnoj blokadi, a medije muslimani koriste kao najjače oružje protiv Hrvata kojima je u dobroj mjeri

· I 1¹³⁷

po Ju'Jan mora.

Dnevno izvješće VOS od 17. svibnja 1993.:

Rajon Busovače

nastavljena su provokativna djelovanja A. BiH pješačkim naoružanjem u rajonima Kula, podjele, polom, Lončari, Bakije, i Prosje, kao i paljenje i pljačka hrvatskih kuća u s. Bakoje. Neprijatelj najčešće primjenjuje djelovanje snajperista po crtama branitelja. Bid vrši upućivanjem diverzantskih grupa u pliću dubinu rasporeda postrojbi HVO-a.

Rajon Kiseljaka

Muslimanski agresor nastavlja sa provokativnim djelovanjima na svim crtama obrane. DTG MOS-a je u rajonu Brestovskog izvršila diverziju kojom prilikom su ubijena dva pripadnika HVO-a. Mješovita komisija u pratnji UN-aje obilazila sporna mjesta na crti razdvajanja HVO-a sa agresorom. Prilikom obilaska i ekshumacije sahranjen ih u rajonu groblja Svinjarevo na komisiju i UN je otvorena snajperska vatra od strane MOS kojom prilikom je ranjen jedan pripadnik UN-a.

Rajon N Travnika

U rajonu Rostova do,~lo je do obostranog otvaranja vatre iz pješačkog naoružanja. U tom sukobu je ubijen jedan pripadnik HVO-a, a ranjena su dva pripadnika MOS-a. Najnapetija situacija je u rajonima sela Vranješi IHrvatil i Brijci Im uslimani! ...

ZAKUUČAK:

Postrojbe A. BiH vrše opsežne pripreme za napadna djelovanja kako rasporedom snaga tako i oru~a. pod izgovorom raspore~ivanja postrojbi prema položajima srpske vojske, raspored je takav da se za vrlo kratko vrijeme može premjestiti prema HVO, Svojim postrojbama često daju povišenu big zbog navodno očekivanog napada HVO, Cijenimo da bi glavni pravac napada agresora mogao biti od Liješeva preko Gromiljaka na Fojnicu, a za isti se čeka zapovijed S. Halilovića. 138

136 Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 258/93 od 15. V. 1993. R/3. 137

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 259/93 od 16. V. 1993. Rf3. 138

Dnevno obavještajno izvješće VOS GS HVO br. 260/93 od 17. V. 1993. Rf3.

Dnevno izvješće VOS od 19. svibnja 1993.:

Rajon Kaknja

Tenzije u Kaknju su naglo porasle dolaskom u grad 7. mu. br. sa namjerom da izazovu sukobe sa HVO-om. UNPROFOR je pokušao organizirati sastanak da bi se spriječili uzroci mogućih sukoba.

Rajon Busovače

I dalje muslim. snage ne poriluju dogovoreno i nastavljaju sa provokativnim djelovanjima po svim crtama obrane. Istina, nema jačih bitki, ali logističku potporu ostvaruju od 308. bbr. iz rajona Opara.

Rajon Kiseljaka

Muslimanske snage iz rajona Bilalovca izražavaju minobacačku vatru po objektu crkve i naselja Brestovskog. Prema neprovjerenim informacijama i OT UN-a iz Brestovskog se izvukao urajon Kazagića i otvarao vatru po crtama HVO-a da bi se ponovo vratio na prvu lokaciju. Pored ostalog poznato namje i slijedeće:

1. U Visokom je došlo do obračuna VP i mudžahedina zbog pokušaja mudžahedina da ubiju ranjenika HVO-a.

2. Na temelju zapovijedi 3. korpusa agresorje izvršio prekid puta Sebešić-Busovača i otvorio spoj za 308. bbr.

3. Isti korpus je preko zapovjednika 308. bbr. Bislim Zurapija izdao zapovijed postrojbama da se otvara vatra na helikopter HV-a koji prevozi ranjenike i odredio grupe za izvršenje ove zadaće.

4. U Žepču je boravio Ejup Ganić i propagirao .fi.mdamentalističke programe sandžačke politike o ustrojstvu BiH . 'ito je iritiralo postrojbe HVO i Hrvate. ¹³⁹

Dnevno izvješće VOS od 20. svibnja 1993.:

Žepačko bojište

Odnosi su vrlo složeni. a sukobi na granici izbijanja. Najveći doprinos tome je dolazak u grad pripadnika 7. mubr. koji provociraju i demonstriraju silu. Pripadnici mudžahedina hapse građane srpske nacionalnosti sa ciljem odvođenja na prvu crtu kao živi .vat što je ,priječila VP. Cijenimo da to isto očekuje i hrvatsko pučanstvo ako muslimanske postrojbe preplave grad u većem broju. Za sadaje uočeno kretanje većeg broja naoružanih muslimana u civilnoj odjeći, a presvlačenje i akcija će uslijediti analogno razvoju događaja.

Rajon Kaknja

Dolazak pripadnika 7. mubr. iz Zenice u Kakanj planiran je u namjeri izazivanja općeg sukoba sa Hrvatima. Zadaća dobijena iz Zenice je konkretna: Dizanje u zrak 3 lokala Ivi. 2 Hrvata i 1 Srbini i skidanje hrvatskih zastava u s. Č'atići i drugdje, a zatim hapse civile Hrvate i Srbe i odvođe ih u motel "Sretno" te ih tuku i maltretiraju. Muslimanske snage sa centralom u Zenici imaju razrađen plan djelovanja prema Hrvatima koristeći se najprljavijim i genocidnim postupcima i radnjama. Izvršio su pripadnici 7. mubr. uz mjesečnu naknadu od 100 DM i ratni plijen. Namjera imje očigledna-čišćenje prostora od Hrvata i drugih nemuslimanskih nacionalnosti. Cijenimo da će ove aktivnosti u Kaknju dobiti još veći značaj, a svi dogovori biti bez učinka, a recept Zenice će biti primjenjen u svim rajonima SIB i usore gdje to bude moguće.

Iz rajona Kruščice, Šljivčice i Grbavice Armijaje minobacački djelovala po našim selima Rijeka, Šantići i Divjak u općini Vitez. U rajonu Busovače i Kiseljaka

¹³⁹ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 262/93 od 19. V. 1993. R/3.

Armija je provokativno djelovala. Na području Travnika u tijeku je *recept dovođenja vojnika u civilu u muslimanska sela gdje se oblače i naoružavaju ... Aktivnosti koje agresor poduzima ukazuje na novi metod rada, postupno i dosta detaljno rade na pripremama za napadna djelovanja na postrojbe HVO-a i protjerivanju Hrvata sa ovih prostora od čega u svojoj doktrini ni u snu ne odustaju. U kolikoj im je mjeri do mira stalo ilustrira podatak da su jučer pucali na zajedničku patrolu HVO i A. BiH.*¹⁴⁰

Dnevno izvješće VOS od 21. svibnja 1993.:

Od posljednjeg primirja na sarajevskom aerodromu VRS poštuje primirje na većem dijelu bojišnice. Izuzetak je djelovanje srpske vojske u rajonu Žepča po zoni odgovornosti III. xp brigade.

Rajon Viteza i Kiseljaka, MOS provocira po našoj crti pješačkim naoružanjem. U selima Krčevina i Rijeka /Vitez! nastavlja paljenjem hrvatskih kuća.

Rajon Kaknja

*U Kaknju se nastavlja maltretiranje, zatvaranje i proganjanje zatočenih Hrvata u hotelu "Sretno".*¹⁴¹

Dnevno izvješće VOS od 23. svibnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Iz rajona Bukovice, Zabrnje i Tulići snage MOS-a ne dozvoljava ju izlazak Hrvatima, aus. Kazagići pale i pljačkaju hrvatske kuće ...

Rajon Travnika

Stanje u gradu je izuzetno napeto. Postrojbe A. BiH i dalje primjenjuju taktiku iznenada postavljenih punktova, zaustavljanje vojnika i civila, te razoružanje. pljačka i maltretiranje istih.

Rajon Kaknja

*Kao i u drugim rajonima SIB A. BiH nastavlja sa progonima i torturom svih nemuslimanskih žitelja. Sprovodi se politika klasičnog čišćenja grada i seoskih naselja. MOS nastavlja sa provokativnim djelovanjem izražen ije po nezadovoljnim hrvatskim selima.*¹⁴²

Dnevno izvješće VOS od 24. svibnja 1993.:

Na terenu SIB nema bid izuzev rajona Maglaja gdje su srpske snage krenule u sveobuhvatnu i žestoku ofanzivu u namjera ovladavanja širim područjem grada, stvaranja povoljne osnovice za odsjecanje Usore od SIB i proširenje koridora za spoj Srbije sa Krajinom ...'

U odnosima sa muslimanima stanje ne ide ka smirivanju, napetost ne popušta, a razvoj događaja inicira na obnavljanju sukoba koji bi vjerojatno bili krvaviji i brutalniji nego prethodni. Najizraženije provokacije su u rajonu Viteza gdje se djeluje pješačkim oružjem po selu Zabilje i Grablje. Veoma često je djelovanje snajpera iz sela Jardola, a minobacačka vatra se ozvara iz pravca sela Bukve na prostor Topalavića kuća.

U Kaknju ne prestaju provokacije iz svih vrsta naoružanja sa muslimanskih uporišta Hrastovi, kazagići, Oglavak i Gomionica.

U rajonu Busovače su zabilježene stalne provokacije i djelovanje snajpera iz sela Kaćuna po našim crtama u rajonu sela Palje i Milovice.

¹⁴⁰ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 263/93 od 20. V. 1993. Rf3. 14'

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 264/93 od 21. V. 1993. R/3. ...

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 266/93 od 23. V. 1993. Rf3.

Pored ostalog poznato nam je da je u Sarajevu konačni obračun sa pripadnicima HVO-a izražen svim vrstama napada i pljačke od strane muslimanskih ekstremista.

Prvi korpus A BiH je izdao zapovjed o protjerivanju postrojbi HVO-a. a evidentno je dovlačenje njihovih snaga iza leđa na liim postrojbama na crtama.

Cijenimo da se iz pravca Sarajeva planira ofanziva postrojbi A BiH u višim pravcima na rajone pod kontrolom HVO-a. 143

Dnevno izvješće VOS od 25. svibnja 1993.:

Rajon Travnika

nakon izmjerenja postrojbi HVO, muslimanske snage vršile kontrolu nad svim objektima u gradu. Neprekidno maltretiraju Hrvate u gardu, neke nasilno iseljavaju, dok većina napušta grad uslijed raznoraznih pritisaka. postupno izvlače postrojbe iz grada u prigradska sela sa muslimanskim pučanstvom.

Ubrzano rade na boljoj povezanosti sa Zenicom. Trenutno rade put Kljaci Lupac i preko Vjetrenice imaju spoj sa Zenicom. Namjera im je spajanje Kljaka preko karahodže sa Bandolom, gdje dovode u okruženje i blokadu hrvatska sela sjeverno od ovoga pravca. Nesmetano je angažiranje snaga i sredstava iz Zenice i postoje realni uvjeti za izvlačenje snaga iz Travnika.

Rajon Kiseljaka

Policija muslimanskih snaga iz tarčina, locirana u rajonu Bukovice, Zabrnica, izdala je tjeralicu za pripadnicima HVO koji su stanovali na tom području.

Rajon Busovača

Provokativna djelovanja po liim crtama nastavljena. Snajperisti i dalje rade /plaća najvjerojatnije po učinku!.

Rajon Kaknja

Putem CED-a saznali smo daje situacija u Kaknju dosta napeta, naime borcima HVO koji su na bojWu u Hercegovini raspisanaje tjeralica, a njihove obitelji s eprivode, odnosno odvođe u nepoznatom pravcu. 144

Dnevno izvješće VOS od 26. svibnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Muslimanske snage vršile intenzivne pripreme za izvođenje napadnih djelovanja prema Kiseljaku. Cijenimo polito su cijelu Hercegovinu jednom brigadom vezali za Mostar, te kako kažu na Mostaru su odnijeli odlučujuću pobjedu u borbi za cjelovitu Bosnu i Hercegovinu, kako na vojnom tako i na političkom planu, otvorena su im vrata za zauzimanje S/B. po liim procjenama operacijama bi se rukovodilo sa 19mana. U borbama bi bile angažirane Zukine postrojhe, postrojbe koje bi se izvukle preko aerodroma /lito UNPROFOR "ne bi primjetio"/ iz Sarajeva, kao i postrojbe iz Pazarića. tarčina, Hrasnice, Visokog, Kaknja i Zenice. Uporedo s napadom na Kiseljak polito su puno brojniji iz pravca Zenice i Opore, krenuli bi u napad na Vitez, a za kraj kao poslasticu ostavili bi Busovaču "Ustališko leglo" i pukovnika Daria Kordića. Cijenimo da je situacija toliko alarmantna, da se pod hitno treba na političkom planu rjavati stanje u S/B, te ne dozvoliti iz demilitariziranih muslimanskih područja izvlačenje postrojbi na teren S/B. Trehali bi se zamisliti nad činjenicom da Sarajevo ima pod oružjem između 30.000 i 40.000 ljudi, o tehnici da i ne govorimo. Da samo Goražde ima 12 tenkova. Ljudi iz S/B koji gledaju razvoj situacije u Hercegovini uplašeni su za svoju sudbinu. Gledajući lito se događa

143 Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 267/93 od 24. V. 1993. Rf3. 144
Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 268/93 od 25. V. 1993. Rf3.

Hrvatima u Konjicu više od mjesec dana, a da im nitko ne može pomoći pamcno razmišljaju o predaji oružja muslimanima na jednoj i srbima na drugoj strani, jer valjda će i jedni i drugi imati milosti prema civilima. ¹⁴⁵

Dnevno izvješće VOS od 27. svibnja 1993.:

.. Poznato nam je i to da posredstvom UN-a iz Skradnog muslimani izvlače civilno pučanstvo u s. Grablje gdje su doveli i TV ekipu iz 3. Korpusa vjerojatno sa namjerom plasiranja informacije da Hrvati čine izgone i čišćenje sela od muslimana. Iz pouzdanih izvora saznajemo da se u Zenici vrši mobilizacija vojno-sposobnih obveznika svih nacionalnosti. Mještani muslimanske nacionalnosti i prisiljeni Hrvati iz s. Stranjani, Konjevići, Jagodići i Lokve kopaju rovove prema Ovnaku. MOS po nalogu vojnog vrha vrši opću pljačku Hrvata od kojih otima i uzima svu hranu koju imaju ne ostavljajući im ništa. Time su Hrvati osuđeni na patnje i smrt zbog nedostatka hrane tako da su žepa i Srebrenica raj u odnosu na perspektivu Hrvata u Zenici. Zapovjed koju je uputio 3. Korpus u svezi sa stavljanjem u punu big svih postrojbi ukazuje na uvertiru napada na HVO u SIB, araspored snaga jasno govori o pravcima i metodama planirane agresije sa ciljem odsjecanja od Hercegovine, a u konačnoj zamisli potpuno ovladato vojno i politički ovim prostorima. ¹⁴⁶

Dnevno izvješće VOS od 28. svibnja 1993.:

Muslimanske snage su izvršile blokadu puta vareš-Kraljeva Sutjeska urajonu s. Dragovići. Cilj obe provokacije je razdvajanje postrojbi HVO-a Vareša i Kaknja sa namjerom izazivanja sukoba sa Hrvatima na ovim prostorima. Temelj politike i taktike muslimanskih postrojbi daje oficirski kadar bivše JNA puni iskustva iz Hrvatske sa svim metodama političke indoktrinacije i svim elementima etničkog čišćenja u svom programu, Rezultati KOS-og rada zapovjedništva A. BiH ilustrira podatak da nigdje nisu učestvovali u borbama protiv Srpske vojske nego cijelo vrijeme rade na sukobu Hrvata i muslimana. Zenički model uništenja Hrvata i HVO-a već je prisutan u kaknju, Varešu i ostalim mjestima. cijenimo da će nastaviti obrađivati selo po selo i grad po grad. ¹⁴⁷

Dnevno izvješće VOS od 30. svibnja 1993.:

Rajon Travnika

.. Svi putni pravci su blokirani na pravcu G Gora-Han Bila. U cjelini situacija na području općine Travnik je toliko složena da su oružani sukobi mogući svakog trenutka, a jedan od povoda može biti i organizirani kriminal koji se dešava na

• d T. 'ka ¹⁴⁸

po ruCJu ravm .

Dnevno izvješće VOS od 31. svibnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Po završenom pregrupiranju snaga iz Kaknja i Visokog urajon Lisoco Brdo, kazagići, Badnje i Hrastovi, muslimanske snage su izvršile jak pješački napad iz pravca LLI'ova brda, Petrove meraje i kazagića na rajon s. Badnje i uz jaku topničku vatru i minobacačku poddru uspješni su pomjeriti crtu za 250-300 m. Naše postrojbe su imale gubitaka 13 poginula civila i 7 ranjenih vojnika i civila! Selo Badnje je spaljeno liš-tak kuća/, a sva imovina Hrvata opljačkana.

¹⁴⁵ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 269/93 od 26. V. 1993. Rf3. ¹⁴⁶

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 270/93 od 27. V. 1993. Rf3. ¹⁴⁷

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 271/93 od 28. V. 1993. Rf3. ¹⁴⁸

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 272/93 od 30. V. 1993. Rf3.

Rajon Žepča

B/d nisu izražena. Najznačajniji je dolazak 40-tak pripadnika specijalne postrojbe iz zeničkog MUP-a sa ciljem u postavljanja muslimanskih vlasti u žepačkom MUP-u. Ovaj događaj uveliko podigao tenzije između HVO-a i A. BiH. Ovim postupcima muslimanski ekstremisti nastoje istjerati Hrvate sa svojih ognjišta, a potom medijski svaliti krivicu na Hvo kao što su to čelnici SDA učinili u Zenici.¹⁴⁹

Dnevno izvješće VOS od 1. lipnja 1993.:

Rajon Busovače

Muslimanske snage nastavljaju sa provokativnim djelovanjem sa ciljem vezivanja naših snaga kako bi spriječile pomoć iz pravca Busovače u toku ofanzivnih djelovanja u rajonu Fojnice. Pregrupiranje MOS-a izraženo je u s. Solakovići odakle cijenimo da planiraju težište napada svojih snaga u pravcu Busovače što će biti aktuelno u slučaju sticanja povoljne osnove ovladavanja rajonom Fojnice.

Rajon Kiseljaka

Muslimanske snage nakon pomjeranja crte kod Badnja vrše pregrupiranje snaga i dovlačenje svježih iz Visokog i Zenice. Napadnim djelovanjima na naše crte prethodila je snažna topnička priprema izražena uglavnom po civilnim objektima ... Cijenimo da će iz pravca Kiseljaka biti izražena djelovanja u pravcu Fojnice radi sinhronizacije sa napadima iz pravca Konjica, a ovladavanje Fojnicom ima za cilj osiguranje komunikacija odnosno zacrtanog koridora Visoko-Fojnica-Jablanica ....

Rajon Fojnice

Ujutranjim satima muslim. snage su otpočele jak pješачki napad iz pravca Dudina i Pogorelica u pravcu hrvatskih sela Božići, Deževica. Gojevići i Lužine. Obzirom na žestok i masovan napad naše snage imaju dosta poginulih i ranjenih, a vjerojatno veći broj zarobljenih vojnika i civila. Naj snažniji napadi agresora izraženi su iz rajona Dugo brdo-Zagone dok je topništvo neprijatelja 12 haubice/ djelovalo sa položaja ispod s. Dindići. Ofanzivi postrojbi A. BiH je prethodilo masovno iseljavanje muslimana iz napadnutih sela paze time potvrđena naša procjena iz ranijih izvješća o metodi i provedbi plana ofanzive naših razmjera od strane MOS na prostorima S/B.

Rajon Travnika

Znatno je smanjen intenzitet provokativnih djelovanja. Situacija je i dalje složena a kretanje ljudi i roba onemogućeno zbog čestog djelovanja snajpera. Raspolažemo podatkom daje najavljen veći konvoj civila iz Travnika za Zenicu što će osiguravati postrojbe Travničke muslim. brigade.

Operativnim radom došli smo do saznanja o situaciji u Pazariću ... Posebno je značajan podatak da je preko aerodroma od 28-31. 05. 1993. izašlo oko 500 pripadnika 1. bbr. sa zapovjednikom Mujom Zulićem, a pravac kretanja im je konjičko-mostarsko bojište. Cijenimo da je dio ovih snaga također uključen u napadna djelovanja na Fojnicu.¹⁵⁰

Dnevno izvješće VOS od 2. lipnja 1993.:

Rajon Fojnice

Postrojbe HVO-a su u jučerašnjim borbama odbile napade MOS-a i razoružali muslimanske snage koje su locirane iza naših postrojbi. Pored toga

¹⁴⁹ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 273/93 od 31. V. 1993. Rf3. ¹⁵⁰ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 274/93 od I. VI. 1993. Rf3.

osigurane su dominantne kote i strateški važne točke. Neizvjesna je sudbina jednog dijela hrvatskog pučanstva u s. Tješilo i s. prkos jer su u potpunom okruženju postrojbi MOS-a.

Rajon Busovače i Viteza

Prisutna je otvorena provokativna vatra .. u cilju vezivanja naših snaga zbog bid u rajonima Kiseljaka i Fojnice.

Rajon Travnika

Nema jo~ uvijek otvorenih oružanih sukoba, ali je mnogo slučajeva otvaranja provokativne vatre po crtama branitelja i minobacačke vatre po hrvatskim selima. Obostrano se postavljaju divlji punktovi, oduzimaju automobili, maltretiraju građani, a provale u stanove i pljačka imovine je svakodnevna pojava.

Zaključak:

Prema svim saznanjima Fojnica se napada glavnim snagama iz pravca Konjica i Jablanice, a Kiseljak snagama iz Kaknja. Visokog i Zenice. Za očekivati je žestoke pješačke napade uz mogućnost da udare «ak prema Lepenici obzirom da su na tom dijelu najjači ili da ojačaju snage prema potezu Načetalá-Radar.

Žepačko bojište

Iz Žepča su pod ultimatumom izašle sve postrojbe sa strane izme~u kojih se udaljila i postrojba 7. mubr. Injih oko 601 i otišli su u pravcu Željeznog polja. Događaji u rajonu Žepča ukazuju i potvrđuju procjene na ponašanje i namjerama muslimana na područjima sjeverno od Zenice koja su odsječena u potpunosti. Cijenimo da će se muslim. snage okomiti na cjelokupno hrvatsko pučanstvo. Ovaj problem treba doći na sve razine, probiti infirmativnu blokadu i medijski svakodnevno osticati složenost i težinu stanja u ovim rajonima¹⁵¹

Dnevno izvješće VOS od 3. lipnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Muslimani i dalje vrše aktivna bid u pravcu položaja postrojbi HVO-a. Svi napadi su odbijeni, a crte obrane pomjerene na postojeće granice općine Kiseljak prema Visokom i to: Objdenjak-tt 749-Lijeskovica-Kočetalá i dalje. Time je i jako uporWe muslimana s. Gomionica stabilizirano. U daljnjim aktivnostima vjerojatno će iz pravca s. Liješevo dovoditi svježe snage sa namjerom izvršenja napada i zauzimanja rajona Brestovsko.

Rajon Fojnice

Napadna djelovanja u pravcu Fojnice i dalje izvršavaju postrojbe iz pravca

Parsovića i Jablanice ...

Rajon Travnika

Cijenimo da se opća situacija pogoršava ... Muslim. postrojbe napadaju i zauzimaju objekte kao Dom HVO-a i zgradu "Sebešića" koji su bili pod kontrolom HVO-a.

Aktualne pjesme su "Od Zenice do Kupreških vrata, ni Srbina ni Hrvata" u "U koloni brat do brata protiv srba i Hrvata".

Rajon Zenice

Nastavlja se prisilna mobilizacija Hrvata i Srba koji se šalju na bojišta u Maglaj i Zavidoviće, a muslim. postrojbe sa tih bojišta šalju se u SIB.

¹⁵¹ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 275/93 od 2. VI. 1993. Rf3.

Rajon Visokog
Ništa se ne zna o sudbini prisilno odvedenih Hrvata iz s. Liješevo loko 600 žena, djece i staraca! koji su korWeni koo živi štiti u napadu na Kiseljak.¹⁵²

Dnevno izvješće VOS od 4. lipnja 1993.:

Rajon Busovača

Intenzitet muslimanskih provokacija je opao u određenim segmentima sukoba.

Rajon Kiseljaka

... Energičnom obranom i prelaskom u protivnapad postrojbe HVO-a su obranile prostore Kiseljaka .. Potpuno je neutralizirano muslimansko uporište u s. Gomionica. Utvrđeno je da je napad na s. Badnje i zločine i paljenje počinila 7. mubr. iz Zenice.

Rajon Fojnica

Muslimanske snage su ponovo pokušale napad na postrojbe HVO-a urajonu dionice puta na crti prema Fojnici. Prvi žestoki napadi agresora su odbijeni, a crte se drže sa postojećim snagama. Neophodno ih je inženjerski utvrditi i vojno ojačati.

Rajon Travnika

.. U odnosu sa muslimanima stanje je toliko konfuzno i napeto da operativni podaci i analitika vojnog i političkog stanja ukazuju na neminovnost oružanih sukoba na višim lokalitetima travničke općine. ¹⁵³

Dnevno izvješće VOS od 5. lipnja 1993.:

Rajon Vareša

Muslimanske snage koncentriraju svoje snage urajonima Krevnik, ha/ilovići i Nadžbilj jačine oko 200 vojnika, a urajonima s. Lučići i Dolovi je postrojba isto tolike jačine. Namjera muslimanskih snaga je pres jecanje komunikacije VarešKraljeva Sutjeska i spajanje sa snagama u Mijakovićima i Dragovićima sa krajnim ciljem razdvajanja snaga HVO-a Kakanj i Vareš zbog čega će i prije te akcije izazvati obračun u Kaknju.

Prema potvrđenim podacima o pregrupiranju snaga i borbenom rasporedu cijesimo da bi u roku od 2-3 dana MOS mogao izvesti žestoke ofanzivne napade na Vareš i Kakanj iz više pravaca, a za izazivanje sukoba i vezivanje naših snaga imaju snage već ubačene u gradu, dok je urajonu s. Dolovi koncentrirana postrojba 2. PDO Visokog sa ciljem osiguranja planiranih bit iz tog pravca.

Rajon Travnika

Muslimanske snage iz Travnika nastavile su ofanzivna bit na hrvatska sela.

Početak ofanzive na Travnik izražen je djelovanjem topništva sa položaja A. BiH Bugojno i N. Travnik te Ravnog Rostova i Opare, a vatrenu podršku napada su vršili iz uporišta s. Guvna urajonu G. Vaku. Ciljevi granatiranja su bili civilni objekti i raskrižja puteva i putne komunikacije prema travniku. U tijeku bit su uhapšeni svi Hrvati civili, a pogođen je i autobus pun civila u tranzitu iz Beča za Tuzlu. Zapovijed o općem napadu na HVO Travnik ishlaje iz 3. Korpusa A. BiH preko 306. bbr. iz Han Bile, te 308. d12. bbr. iz N. Travnika i travnika i 303. bbr. iz Zenice. Operativnim radom saznajemo da su u cilju ovog napada postrojbe A. BiH napustile crte prema

¹⁵² Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 276/93 od 3. VI. 1993. R/3. ¹⁵³

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 277/93 od 4. VI. 1993. Rf3.

srpskoj vojsci osim položaja na Ljutoj Gredi. Cijenimo da će sukobi eskalirati i proširiti se na druge rajone.¹⁵⁴

Dnevno izvješće VOS od 6. lipnja 1993.:

Rajon Travnika

Muslimanske snage nastavljaju napade na Travnik. Pored jakih napadnih djelovanja snage MOS-a u samom gradu Travniku vrše etničko čišćenje. Ljudi se odvođeni jedan po jedan kako se ne bi stekao pravi uvid u širinu akcije čišćenja. Nakon odvođenja Hrvata u nepoznatom pravcu njihovi stanovi se useljavaju sa muslimanima. Dakle prisutno je najdrastičnije kršenje Ženevske konvencije, kad je riječ o protjerivanju pučanstva sa svojih ognjišta i etničko čišćenje ...

Rajon Busovača

Muslimanske snage granatiraju prigradska naselja iz rajona Vranjske, a u popodnevnim satima je evidentiran i pješачki napad u pravcu s. Bakije ...

Rajon Kiseljaka

.. Iz pravca Visokog djeluje haubica 155 mm po civilnim objektima Brestovskog, a Hrvate iz Hadrovaca koriste kao živi štit u napadima na Kiseljak.¹⁵⁵

Dnevno izvješće VOS od 7. lipnja 1993.:

U Busovači je zabilježen jak pješачki napad iz pravca Bakija na prvu crtu obrane grada.

U rajonu Viteza muslimanske snage su ofanzivno djelovale prvenstveno iz pravca Dubravice i šantića te iz pravca Mahale na sam grad i zapovjedništvo HVO-a. Intenzivne borbe se vode u rajonu G. Gore, Radonjića. Namjera muslimanskih snaga je da ovladaju tim strateškim rajonom u cilju ostvarenja prave komunikacije sa Zenicom.

U Travničkoj regiji se još uvijek vode ogorčene borbe. Evakuirani su civili iz Travnika. Jedan dio se preko Vile nice prebacio za N. Travnik, a drugi ka Bukovici i dalje prema srpskoj teritoriji /200-500 vojnika/, broj civila nam nije poznat.

Ostvarenje muslimanskog plana o unWenju HVO-a na prostorima S/B se ne ometa ni od UN-a. Prema saznanjima dobivenim iz rajona Kiseljaka stanje u S/B je kritično. U Travniku su Hrvati u potpunosti protjerani, a njihova imovina opljačkana i spaljena. Trenutno se izvodi jak topnički i pješачki napad na N. Bilu koja se napada sa svih strana velikim snagama, prema našim procjenama sa 5 brigada iz pravca Zenice. Cijenimo daje u rajonu Viteza i N. Bile preko 50.000 izbjeglica pristiglih sa ugroženih područja. U toku današnjeg dana i noći za očekivati je žestoke napade na N. Travnik i Vitez. Vlada velika panika među civilnim pučanstvom zbog velikog broja mrtvih i ranjenih, a stanje je bezizlazno. Zbog općeg napada na sve položaje HVO-a, sa odnosom snaga 1:9 za muslimane može vrlo lako doći do egzodusa Hrvata S/B i

b R' . G II, k ,1, 156

pro oja prema ami 1 .a Uju.

Dnevno izvješće VOS od 9. lipnja 1993.:

Muslimanske snage i mudžahedini izvršili su otvorenu agresiju na hrvatske prostore lašvanske regije. Za ovaj napad su angažirali 5 brigada te domaće odrede mudžahedina Travnika i Ravnog Rostova i dijelove 7. mubr .. Ofanzivnim djelovanjima ove snage su u potpunosti protjerale Hrvate iz travničke općine, a u suradnji sa snagama iz Zenice daljnja djelovanja produžili za Guču Goru kako bi

¹⁵⁴ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 278/93 od 5. VI. 1993. R/3. ¹⁵⁵

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 279/93 od 6. VI. 1993. R/3. ¹⁵⁶

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 281/93 od 8. VI. 1993. R13.

ovladavanjem tim rajonom u potpunosti ovladali komunikacijom Travnik-Vitez. Potpuno je iseljeno 39 hrvatskih sela sa oko 25.000 Hrvata. Cijenimo da se broj mrtvih kreće oko 400, ranjenih 400-500, anestalih 500 osoba.

Muslimanske snage svoja napadna djelovanja od jutros usmjerili su pored Travnika na N. Travnik i Busovaču. Zaustavljene su na crti obrane Vitez-Busovača-N. Travnik. ¹⁵⁷

Dnevno izvješće VOS od 10. lipnja 1993.:

Sukobi sa muslimanskim snagama u SIB nastavljaju se nesmanjenom žestinom, a agresija na nove rajone se ne prekida i pored izdate zapovijedi od strane ŠVK A. BiH u čiju djelatnost malo vjerujemo. U rajonu Travnika intenzivno su napdnuta hrvatska sela Šenkovići, Zubići, Bijakovići, Grakovičići, Šušanj i Maljine koja su razmještena na pola puta između N. Travnika i G. Vakufa. Naši položaji prema Travniku se sreću. Zbog zaštite i zbrinjavanja prognanih civila postrojbe HVO-a teiiko organiziraju odsutnu obranu na rezervnim lokacijama ili povratiti dijelove izgubljenog teritorija.

Rajon Viteza

Muslimanske snage su intenzivirale provokativna djelovanja na pravcu Krč-Kratine-Bakija vjerojatno zbog rasterećenja pravca napada na N. Travnik i Travnik.

Rajon Busovače, Fojnice i Kiseljaka

Na području Busovače došlo je do probijanja crte branitelja urajonu Stane-Komori. Na crtama fronte u Kiseljaku i Fojnici su također izražena provokativna djelovanja sa ciljem uzimanja (vali da vezivanja ?) naših snaga i onemogućavanja pomoći snagama HVO-a na težišnim pravcima napada muslimanskih postrojbi. Od kontakata sa UNPROFOR-om značajna pomoć je ostvarena kod spašavanja i evakuacije zatočenih 170 civila iz samostana Guča Gora te sahrane većeg broja poginulih u tom rajonu. Cijenimo da se stav UN-a malo promijenio i sa više želje pokušavaju udovoljiti našim zahtjevima. UN također nailazi na probleme od strane MOS-a koji se kariste i ženama i djecom koja leže po putu i tako blokiraju put do naših sela .~to pokazuje primjer Maljine gdje je vjerojatno izvršen masakr nad našim stanovništvom. ¹⁵⁸

Dnevno izvješće VOS od 11. lipnja 1993.:

Još uvijek su u tijeku žestoke borbe u preostalim hrvatskim selima općine Travnik, N. Travnik, Vitez i Busovača. Agresor vrši nevišena zvjerstva nad civilnim pučanstvom uključujući sve što nije muslimansko. Težišni cilj neprijatelja je ovladati komunikacijom Busovača-Vitez. Intenziviran je i napad na Hrvate u Kaknju odakle prognani panično bježe prema Vareškoj općini ....

Zaključak:

1. Zbog pritiska svjetske javnosti da se operacionalizira Vance-Owenov plan muslimanski agresor svoje neslaganje sa njim iskazuje pojačanim intenzitetom bitki naročito u rajonima gdje su brojniji ili u ravnoteži sa HVO-om kao npr. u N. Travniku i Kaknju.

2. Nastavlja sa ofanzivnim djelovanjima posebno na pojedina sela, mješovita ili čisto hrvatska, na prostorima općina Travnik, N. Travnik i Kakanj.

3. Srpska strana vrši granatiranje grada Travnika i drugih područja sa ciljem daljnjeg izazivanja sukoba.

¹⁵⁷ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 282/93 od 9. VI. 1993. Rf3. ¹⁵⁸

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 283/93 od 10. VI. 1993. Rf3.

4. Sva zlodjela nastoje se vjediti prikriti jer žene na cesti ne dopuštaju prelazak vozilima UN-a i drugim meunarodnim humanitarnim organizacijama u s. malj ine Igdje je oko 300 Hrvata/, G. i D. Čukle, Grahovčići, Ovnak, Brajkovići, Šušanj, Strane, ,(;enkovići i dr.

5. Okončavanjem zadaće etničkog čišćenja ovih rajona nastaviti će se bitka usmjerena na Kakanj i Vard.

6. Krajnji cilj snaga MOS-a je stvaranje jedinstvene A. BiH po svaku cijenu.

7. Cijenimo da će agresor izvoditi bitku manjeg intenziteta usmjerena prvenstveno na presjecanje cesta, zauzimanje dominantnih objekata i postupno okruženje postrojbi HVO-a sa ciljem njegovog uništenja. 159

Dnevno izvješće VOS od 12. lipnja 1993.:

Na svim sektorima bojišnice postrojbe Srpske vojske izražavaju bitku povremeno, a intenzitet doziraju prema svojim planovima. Nešto češća djelovanja su u rajonima Visokog, Tarčina i Pazarića. Muslimanske snage nastavljaju sa agresijom na hrvatska sela i prostor koji kontrolira HVO u SIB.

U rajonu Kaknja intenzivno vrše napade istina slabijeg intenziteta sa nariferom etničkog čišćenja prostora i pljačke imovine Hrvata. Taj cilj su već realizirali u s. Čatić i i G. i D. Slapnica. Najveći dio prognanika se jednim dijelom kreće u pravcu Visokog, a drugim dijelom prema Varešu gdje ih ima prema pouzdanim podacima već 5.000.

U rajonu Visokog po okolnim selima gdje ima malo Hrvata postrojbe MOS-a vrše hapšenje ili progon istih prema Kiseljaku.

U rajonu Vareša trenutno je bez bitki, tenzije su jako visoke, a priliv izbjeglica iz Kaknja intenzivan. Nije isključeno da ovo područje bude jedan od slijedećih pravaca napada muslimanskih snaga.

U Vitezu je konsolidirana obrana i nakon paničnog stanja došlo je do relativnog smirivanja. Muslimanske postrojbe i dalje napadaju. Najživlja aktivnost se odvija oko osiguranja konvoja za Tuzlu što će u toku dana biti završeno.

U rajonu Kreševa tenzije su narasle do usijanja nakon međusobnog hapšenja, a izazvanog od strane muslimana. To je povod za oružani incident u rajonu Mratinići Botunja, što je prouzrokovalo veći broj ranjenih na obje strane, a bitka je podignuta na najveći stupanj.

U Fojnici je iznenađujuće mirno i bez provokacija. Zbog svog značaja, potencijalni pravac napada može se očekivati da će biti punkt HVO-a u Malkoču prema Kačunima. U dijelu grada koji drže muslimani Hrvati se iseljavaju. U prigradskim naseljima i okolnim selima muslimanske snage vrše pregrupiranje, a najintenzivnije iz pravca G. Vakufa i Konjica.

Zaključak:

Naša je prosudba kratka i jasna, da nema nade od novog sporazuma o prekidu bitke. Dalja namjera muslimanskog agresora je G. Vakul i Bugojno s tim da zadrži Konjicu i Jablanicu, a po mogućnosti uzeti i Prozor pa onda pregovarati i tražiti prekid vatre tj. priznanje osvojenog. Muslimani će i dalje intenzivno raditi na propagandi, prikazujući se svijetu u ulozi žrtve. optužujući HVO i HZ H-B, etnički čistiti prostor uz sve brutalnosti prema hrvatskom pučanstvu koristeći slijepilo i nemoć meritornih svjetskih čimbenika. 160

159 Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 284/93 od 11. VI. 1993. Rf3. 160
Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 285/93 od 12. VI. 1993. Rf3.

Dnevno izvješće VOS od B.lipnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Bid manjeg intenziteta i sporadična pucnjava su svakodnevni. Muslimanske snage nastavljaju sa pregrupiranjem i ure-enjem položaja na dostignutim crtama ....

Rajon Fojnice

U Fojnici vlada zloslutni mir uz veliku dozu napetosti i straha. Počelo je premještanje stanovništva u cilju etnički čistih enklava.

Rajon Kreševa

Incidentno stanje zbog me-usobnog hapšenja se smiriva. Sukob u Mratinićima donio je veći broj ranjenih na obje strane.

Rajon Kaknja

Iz pravca Visokog muslimanske snage intenzivno granatiraju položaje postrojbi HVO-a. Naše snage još uvijek drže pod kontrolom komunikaciju VisokoZenica ...

Rajon N. Travnika

Stanje u ovom rajonu je krajnje dramatično i panično. nastavljaju se borbe nesmanjenom žestinom, apostrojbe MOS-a su već zauzele kombinat "Bratstvo".

Zaključak:

Agresor nastavlja sa otvorenim napadnim djelovanjima u rajonima Travnika, N. Travnika, Viteza, Busovače i kaknja. Bid su popraćena masakrima nad civilima i paljenjem kuća i objekata od posebnog značaja. Cilj agresora i dalje ostaje potpuno etničko čišćenje prostora SIB i ostvarenje koridora: Travnik-Vitez-Busovača-Kiseljak i spajanje snaga iz Zenice, Kaknja i Visokog sa snagama u G. Vakufu, Jablanici i Konjicu. Popunjenost postrojbi agresora je simptomatična jer raspolažu sa svim vrstama streljiva i projektilima 60, 82 i 120 mm, zato cijenimo da popunu dobijaju ili putem šverca ili im to doturi UNPROFOR.¹⁶¹

Dnevno izvješće VOS od 14. lipnja 1993.:

Rajon N. Travnika

Muslimanske snage intenzivno napadaju položaje HVO-a i hrvatska sela. Sva sela sa većinskim hrvatskim pučanstvom na pravcu Travnik-Opore-G. Vakuf još uvijek su u totalnom okruženju. U selima Margetići, Zenepići, Hajdarići, Zub ići i Pobrđjani ima veliki broj ranjenih i mrtvih koji se pokušavaju evakuirati uz pomoć UNPROFOR-a ....

Rajon Kiseljaka, Fojnice i Kreševa

Tijekom jučerašnjeg dana i danas postrojbe Srpske vojske vršile su bid po položajima A. BiH na Ormanju, Godu!;i, Pazariću i Košćanu. Po našim položajima nisu bid. U Kiseljaku postrojbe MOS-a nakon jučerašnjeg granatiranja Brnjaka i Ljetovika vrše pripreme za napadna djelovanja. U Fojnici je u tijeku protjerivanje hrvatskog pučanstva iz područja gdje su u manjini. Us. Tješilo i Gradina Hrvati su organizirali i uredili kružnu obranu ....

R(l)jon Kaknja

Nakon višednevnih napadnih djelovanja muslimanske snage su zaustavljene na crti Teševsko brdo-Žitelj-Strijetež-Juke-Puhovac-Vis ff 584--elavići-BrežaniMljać'ići-Zajezda-Bistrani-Bulčići-Veliki Trnovci-Lučići-Suhi Do-Oštri Vrh. Selo Čatići se nalaze već pet dana u okruženju, a pregažena hrvatska sela su: Gora, Slapnica, G. Ranjevac, Brnji, Crnač, Balići i Vlaići. Cjelokupno hrvatsko pučanstvo koje se nalazi u gradu Kaknju privodi se i maltretira od strane MOS-a. U selu

¹⁶¹ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 286/93 od 13. VI. 1993. R13.

Slipnica je izvršem masakr nad hrvatskim pučanstvom, a ostala zauzeta sela do
špd'je'eme')a

Dnevno izvješće VOS od 15. lipnja 1993.:

Rajon Kiseljaka

Po zapovijedi c~VK A. BiH od 20,25 sati 14. 06. 1993. da / . Korpus uputi sve raspoložive snage na pravac napada Kiseljak. Koordiniranom akcijom postrojbe MOS-a su napale Kiseljak iz rajona Visoko djelujući po selima Brnjaci, Korači, Čalikovac i Radmilovići. U Zabru i Bukovici pripadnici MOS-a su uhitili sve Hrvate mahom žene i djecu i svi se nalaze u OŠ u Zabru, a zato vrijeme njihova imovina se

*š -ka' d . 163
p')ac 10 VOZI.*

Dnevno izvješće VOS od 16. lipnja 1993.:

Rajon Usore

Postrojbe Muslimanske vojske vrše intenzivno izvidanje iz pravca kaknja, zenice i Te.~nja naročito u zoni odgovornosti / / / xp Brigade. Cijenimo da je namjera muslimanskih snaga da ufazi najžešćih bojovih djelovanja hlokiraju snage HVO-a iz Usore sa eventualno pomoći postroj hama u S/B.¹⁶⁴

Dnevno izvješće VOS od 17. lipnja 1993.:

Rajon Travnika i N. Travnika

Najintenzivnija bid izvose se na području Rostova. S. Rat i Medenik su pala u ruke muslimanskih snaga. Urajonu Vilenice ima pojava presretarifa i hapšenja pripadnika HVO-a.

Rajon Vareš

U ovom rajonu starife je izuzetno teško i složeno. Poseban problem čine više od 10.000-/5.000 izbjeglica te hojovnika hrigada "Kotromanić i Travnička". U rajonu Kaknja je jedini predstavnik Hrvata u Kraljevoj Sutjesci ostao je tamošrifi gvardijan i njegovi.fi-atri.

Rajon Žepča

U ovom rajonu stanje je izuzetno teško zbog intenzivnog pritiska i ofanzivnih namjera MOS-a u pravcu Usore ...

Rajon Kiseljaka

Intenzivno se napadaju crte HVO-a prema Visokom. Postrojhe HVO-a uspješno hrane postojeće crte, a u jednoj od ofanzivnih akcija su i povratile izgubljeni rajon u s. Kokoška. Nastavlja se djelovanje muslimanske vojske iz s. Grahovci snajperskom vatrom po prometnici Kiseljak-Kohiljača .~to je u jednoj uspjdnjoj akciji osujećeno.

Rajon Kreševo

Muslimanske snage su iz s. Botunja poku.~ale proboj preko hrvatskog sela martinići sa ciljem izbijanja na komunikaciju Kiseljak-Kreševo. 16;

Dnevno izvješće VOS od 18. lipnja 1993.:

Rajon Kiseljaka i Kreševa

nakon uspješne akcije postrojbi HVO-a i povratka izgubljenih položaja na objektu Kokoška uslijedila je jaka i dobro organizirana koordinirana akcija

¹⁶⁰ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 287/93 od 14. VI. 1993. R/3. ¹⁶³

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 288/93 od 15. VI. 1993. R/3. ¹⁶⁴

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 289/93 od 16. VI. 1993. Rf3. ¹⁶⁵

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 290/93 od 17. VI. 1993. R/3.

muslimanskih snaga na crtu Praje-Križ-Deževica u jednom pravcu te na crtu Pirin-Kažanj-Dugi do-punkt Blinje na drugom pravcu. Napad je izvršen iz pravca Gunja, Topolica i Zabrze uz jaku topničku podršku. Snage MOS-a zauzele su i kontroliraju punkt Blinje i nastavljaju sa napadima na s. Pirin. U isto vrijeme MOS ofanzivno djeluje na Gojakovac /pale i pljačkaju hrvatske kuće/ djelujući iz pravca M Sotnice, Devetke, Badnja i radara na crte branitelja. MOS je također izvršio napad na s. G. Bojakoviće, u.~ao do pola sela i pljačka i pali okupirani dio.

Rajon Žepče, Maglaj, Zavidovići i Usora

Muslimanske snage nastavljaju sa provokacijama prema postrojbama HVO-a i maltretiranjem Hrvata. Na Usoru se vrši jak pritisak da priznaju muslimansku vlast političku i vojnu. Područje Žepča karakterizira ukopavanje muslimanskih snaga prema položajima HVO-a, civili su dobi/iprijetnje da se iseljavaju u pravcu zenice, au gradu je povećana koncentracija MOS-a.

Rajon Vareša

Cijenimo da muslimanske snage imaju namjeru napasti (piše napustiti) rajon Vareša iz više pravaca, sajakom topničkom potporom iz pravca Visokog. Ima indicija o pokretu izbjeglica iz Kaknja zajedno sa pripadnicima njihove brigade u pravcu Hercegovine i RH, dok se pripadnici Travničke brigade dobro uklapaju i dijelom već posjedaju pojedine crte.

Rajon N. Travnika

Intenzitet napada muslimanskih snaga je u opadanju. Neprijatelj je zaustavljen na crti Rankovići-Rastovci-Repetitor-Hotel-Pribi/ovići-Budušići-Log. baza-Nević Polje. Pučanstvo sa Rostova se povuklo na Sebešić koji je također u okruženju. Iza navedene crte u pravcu G. Vakufil, Bugojna i Travnika su popaljena sva hrvatska sela, kuće opljačkane, a pučanstvo je izbjeglo ili je u zatočeništvu. Očistivši sve iza svojih le~a muslimanske snage vrše pregrupiranja uvezujući se sa 312. bbr. i 17. krajiškom, anamjera im je nastaviti bid s ciljem zauzimanja prostora do Nević polja gdje bi se uvezali sa snagama iz travnika, G. Gore i Han Bi/e.

Rajon Travnika

Muslimanske snage nastavljaju napadna djelovanja iz pravca Slimena, Dolea niL, Bandola i dalje prema Han Bi/oj. Uvode svježe snage iz Zenice i pojačavaju .. bid 166 zntenzitet 1,.

Dnevno izvješće VOS od 19. lipnja 1993.:

Rajon Kreševa

Snage MOS-a izvode žestoki napad iz pravca Gojakovac prema Lepenici. Prethodno je u s. D. i G. Gojakovac izvršena masovna pljačka i paljenje kuća. Naročito je intenzivan napad na Brestovsko iz pravca Kazagića, Lisova Brda, Bi/alovca i Smajlovića preko s. Duke ....

Rajon Fojnice

Snage MOS-a ovih dana užurbano su krenule sa agresijom na rajon Fojnice, cijenimo da će metoda napadnih djelovanja bito po receptu Kreševa i Kiseljaka.¹⁶⁷

Dnevno izvješće VOS od 20. lipnja 1993.:

Snagama dovedenim iz pravca Tarčina i ojačanjem s oko 300 mudžahedina (koji su se preko aerodroma izvukli iz Sarajeva) doveli su Kreševo u potpuno okruženje. Izvršili su zauzimanje svih dominantnih kota oko grada.

¹⁶⁶ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 291/93 od 18. VI. 1993. R/3. ¹⁶⁷

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 292/93 od 19. VI. 1993. R/3.

Cijenimo da će narednih dana iz pravca Visokog krenuti u još intenzivnija napadna djelovanja prema Kiseljaku i Fojnici kako bi za sebe vazali snage koje su krenule u pomoć Kreševu.

Prijedlog:

Iz pravca Prozora izvršiti proboj preko Hera, Šćipa i Kuta prema Fojnici, te osigurati koridor za dotur MTS-a Srednjoj Bosni, a ujedno i put za evakuiran je vojno nesposobnog pucanstva.¹⁶⁸

Dnevno izvješće VOS od 21. lipnja 1993.:

Nakon provedenog etničkog čišćenja dijela općine N. Travnik pregrupirat će snage N. Travnika, Bugojna, G. Vakufil i Busovače te ih usmjeriti na okupiranje rajona Sebešića kao jedinog preostalog prostora koji ne kontroliraju na južnoj granici. Naročito su izraženi pokreti MOS-a od Šenkovića i Opare prema Sebešiću. ". U noći 17/18. lipnja o.g. preko piste aerodroma zračne luke za Kiseljakje prošlo 250 mudžahedina, a 18/19 još 60. Cijenimo da će ove postrojbe biti prvi ešalon

d K'K'K' 169

agresora u napadu na Iseva i Kreševu
Informacija zapovjednika OG-2 Operativne zone SB od 21. lipnja 1993.
načelniku GS HVO:

Gospodine generale svo moji zahtjevi kod "XY" strane i po pitanju prolaska Travničana iz Vareša i po pitanju nabavke MTS-a i po pitanju podrške oružimajačeg kalibra su pali u vodu. Ovakav stav o mojim zahtjevima prenio mi je Spasoje Čojić navodeći da se netko od naših tomu usprotivio navodeći da bi po tome ispalo da su oni najveći humanisti a zna se da nisu. Nisam dovoljno daleko vid da u ovoj situaciji nepogrešivo gledam na to ali bez pomaka u tom pravcu cijenim da će ići sve lošije, i to veoma brzo.

Zapovijed za gospodina zelića prosljeđena je tek sinoć i nisam u mogućnosti da pratim kako se realizuje. Gospodine generale tražim hitna uputstva za dalje postupanje.¹⁷¹

Dnevno izvješće VOS od 22. lipnja 1993.:

Rajon Žepča

MOS dovodi svježe snage iz Zenice urajon Begov Han-Željezno polje i

Priluk.¹⁷²

Dnevno izvješće VOS od 23. lipnja 1993.:

U rajonu šireg područja Žepča MOS vrši intenzivna ukopavanja prema našim naseljima i postrojbama. Iz pravca Zenice se vrši prebacivanje snaga MOS-a u rajonu Željeznog polja i Begova Hana. Cijenimo da je nakana MOS-a da snagama iz Zavidovića, Maglaja i Željeznog polja dovede HVO Žepča u totalno okruženje odsjecajući spoj sa N. Šeherom i nastaviti djelovanje do konačnog sloma i nanošenja vojničkog poraza HVO-a. MOS u općini Novog Travnika trenutno ne vrši klasična napadna djelovanja već primjenjuje taktiku provokacija i diverzija. Izvršili su uvezivanje snaga preko s. Slimena, padinama Vilenice sa 312. bbr. i 17. krajiškom brigadom iz Travnika, a preko R. Rostova od ranije sa Bugojnom i G. Vakufom. Nepoznato nam je točno stanje branitelja urajonu s. Sebešić ali sigurno znamo da su

¹⁶⁸ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 293/93 od 20. VI. 1993. R/3. ¹⁶⁹

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 294/93 od 21. VI. 1993. R/3.

¹⁷⁰ Vlaka i lica.

¹⁷¹ Informacija OG-2 aZ-SB, Kiseljak, od 21. VI. 1993. R/6.

¹⁷² Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 295/93 od 22. VI. 1993. R/3.

slabi sa MrS i hranom. Iskazima preživjelih iz prethodnih pohoda muslimanskih hordi potvrđeno je da su pored domaćih koji su palili i pljačkali domove Hrvata najveća zlodjela činili pripadnici 17. krajiške brigade posebno POD "Crni kOjoti".¹⁷³

Dnevno izvješće VOS od 24. lipnja 1993.:

Muslimanske snage u rajonu Žepča izvode dovođenje 314. bbr. i dijelova 7. mubr. iz Zenice i izvodi pokrete dijelova snaga iz Kaknja prema Žepču urajone Željeznog polja i Begova Hana. Muslimani nastavljaju sa ukopavanjem prema položajima HVO-a i izmeću nove utvrde. Mogući razlozi pokreta MOS-a su izvršenje napadnih djelovanja usmjerenih prema HVO ili dijelom strah od uvezivanja HVO sa srpskim snagama ....

Rajon Kreševa

1 dalje snage MOS-a vrše napadna djelovanja na općinu Kreševo sa težištem na pravcu Lopata. Muslimanske pozicije trenutno su: Botunja-Hrnkaš-KondžiloVrešnice-Opogor-Obješanjak-Lisin.

Rajon Fojnice

Primjećeni su znatni pokreti snaga tzv. A. BiH u 5.irem rajonu općine Fojnica.

Zap05jednut je Planinski dom, Lopata ti 1362. Gradac 135 i Usin 1537. Zbog sklanjanja svih konkretnih punktova muslimanskih snaga na komunikaciji KiseljakFojnica cijenimo da će uslijediti napad na taj pravac sa ciljem potpunog ovladavanja komunikacijom. Dotur MTS-a iz pravca Tuzle i Zenice sa 2 helikoptera vrši se neprekidno ....

Zaključak

Tiha okupacija Fojnice, njeno naoružanje, postepeno protjerivanje Hrvata, stavljanje vlasti i teritorija pod kontrolu SDA i MOS-a ukazuju na to da će slijedeća faza biti Ipo dosadašnjim iskustvima! primirje, pregrupiranje. daljnje uvezivanje snaga, popuna za MTS i onda ponovno agresija na Kiseljak i Busovaču. Dobru popunu sa MTS-a omogućuje im zločin humanitarnih organizacija pakujući streljivo u originalne posude za jestivo ulje i druge prehrambene artikle. To je ujedno i odgovor Merhametu da nije uspio nahraniti pučanstvo zbog toga što umjesto hrane dotura streljivo, a sva skloništa hrane Istreljiva! su im u RH na javno poznatim mjestima ISplit, Ploče, Zagreb itd.I.¹⁷⁴

Dnevno izvješće VOS od 26. lipnja 1993.:

Tijekom dana muslimanske snage vde žestoke topničke i pješačke napade iz pravca Zenice, kaknja i Tešnja. U gradu Žepča se vode ulične borbe, a HVO drži pod kontrolom veći dio grada. U žestokim uličnim borhama naše snage imaju 15 mrtvih i

k 30 "h 175
pre o ranJenz ...

Pismo zapovjednika ŠVK ABiH od 26. lipnja 1993. načelniku GS HVO:

GLAVNOM STOŽERU HRVATSKOG VJJEČ'A OBRANE -
zapovjedniku, gosp. Milivoju Petkoviću-

Poštovani gospodine,

Prema informacijama kojima raspolažemo. sukobi na području Žepča, Maglaja, Teslića i Zavidovića izmeću postrojhi HVO i jedinica Armije R BiH prijete da prerastu u opšti sukob snaga Armije R BiH i HVO, (ije bi posljedice bile

m Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 296/93 od 23. VI. 1993. R/3. ¹⁷⁴

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 297/93 od 24. VI. 1993. R/3. ¹⁷⁵

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 299/93 od 26. VI. 1993. R/3.

nesagledive. uvjereni smo da dijelite naše mišljenje da je potrebno odmah prekinuti sva dejstva na ovim prostorima i sile, u cilju stvaranja uslova za mirno rješenje sukoba i nastavak suživota hrvatskog i muslimanskog naroda, te stvaranja uslova za nastavak zajedničke borbe protivjedinog i zajedničkog agresora.

I ovom prilikom Vama lično potvrđujemo da je Armija R BiH za poštovanje i provođenje Sporazuma o prestanku sukoba u Bosni i Hercegovini između postrojbi HVO i jedinica Armije R BiH, potpisanog 10.06.1993. u Kiseljaku, te Protokola o Bosni i Hercegovini, potpisanog 15. 06. 1993. na sarajevskom aerodromu, čime smo ponovo potvrdili sporazum iz Međugorja, a time i namjeru da otklonimo osnovne uzroke sukobljavanja između HVO i Armije RBiH.

Protestujemo zbog napada postrojbi HVO najedinice i linije odbrane jedinica Armije R BiH na području Žepča, Maglaja, Teslića i Zavidovića i tražimo da izdate zapovijed o prekidu sukoba, te o pridržavanju odredbi potpisanih sporazuma.

Uvjeravamo Vas da je Armija R BiH spremna da izvršava sve odredbe iz potpisanih sporazuma, te Vam predlažemo, u cilju zaustavljanja sukoba koji prijete nesagledivim posljedicama, da održimo hitan zajednički sastanak uz prisustvo predstavnika UNPROFOR-a za Bosnu i Hercegovinu.

S poštovanjem,

KOMANDANT
ŠTABA VRHOVNE

KOMANDE

Rasim Delić 176

Dnevno izvješće VOS od 29. lipnja 1993.:

Osam brigada MOS iz Zenice, Tešnja, Kaknja pješačkim i tenkovskim napadima prodire na slobodne prostore Žepča. Obrana je vrlo čvrsta i efikasna te u protuudarima nanosi neprijatelju velike gubitke u žls, a rezultat je i veliki broj

žrtvovano

Dnevno izvješće VOS od 30. lipnja 1993.:

Rajon Žepča

Muslimanske snage izvode o (anzivna bid iz pravca Kaknja na crtu branitelja:

Žepačko raskrižje-Orahovica-Bukovik. Snage koje vrše napad su: -

305. Jajačka brigada,

- 309. Kakanjska br.

— i dio snaga 7. mubr. sa 49 specijalaca Žepačke islamske policije. Zaustavljeni su na pomenutoj crti, ali su zaposjeli dominantne kote odakle cijenimo da će nastaviti napadna bid.

Sa desne strane r. Bosne neprijatelj je zaustavljen na crti: Most-Stražba I

5141-Vrančug lk. 5641-Milosavac-varda lk. 6JOI-G. Lovnica.

Sa lijeve obale r. Bosne crta je nepromjenjena. MOS je pokušao u 2 navrata napade iz pravca Željeznog polja snagama 3 I 9. i 314. brigade urajonu Tutnjavac lk. 8591-Orašac s ciljem spajanja sa snagama N. Šehera i Tešnja.¹⁷⁸

Dnevno izvješće VOS od 2. srpnja 1993.:

¹⁷⁶ Pismo SVK OS R BiH, Broj evidencije: 02116-343 od 26. VI. 1993. R/ABiH. 177

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 301/93 od 29. VI. 1993. R/3.

¹⁷⁸ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 303/93 od 30. VI. 1993. Rf3.

Muslimanske snage uporno nastojerazbiti obranu Žepča napadajući dolinom rijeke Bosne sa snagama 312., 314. i 305. Jajačke brigade, podržane sa jednim T-34 i više MB 120 mm. Rezultat neuspjdnog napada MOS-a je 250 mrtvih i poljuljani moral. U daljnjim namjerama agresora cijenimo da i'e, ojačani grufc,ama mudžahedina i dijelovima 7. mubr., nastavit napadna djelovanja istim pravcem.' 9

Izvjješće VOS od 10. VII. 1993. o namjerama MOS-a:

Po izvdenom ispitivanju prebjeglih zatvorenika. Hrvata iz Travnika došli smo do saznanja da su muslimani pripremili ofanzivu za zauzimanje SPS-a i logističke baze. Razlog poznat-hranaje na izmaku a za granate više nemaju ek.lploziva ijedino u što se uzdaju je zauzimanje ova dva objekta i stavljanje pod punu kontrolu Lašvanske doline. Ukoliko stave pod kontrolu pomenute objekte i regiju do 20.07.1993. godine nastavljaju po pripremljenom planu napada na zauzimanju platoa Vlašić i prevoja Komar, da bi pored ostalog došli do streljiva od Srba.

U Travniku svu vlast su preuzeli Krajišnici, a sa postrojbama "Crni Kojoti" brojnosti oko 500 ljudi izbili su na Kajaba, 5u gdje osiguravaju pripreme i uvo~enje snaga za napad na Vlašić .•

Prije tri dana sve Travničane, oko 1.000 koji do sada nisu učestvovali u borbama pokupili su u kamione i autobuse i prebacili na Žepče. Ovi borci su uglavnom slabi i poku, 5at će sa Zeničkim MUP -om i postojećim snagama da zauzmu Žepče. Ukolika ne uspiju onda će učvrstiti postojeće crte i vratiti se na prostor Lašvanske regije i sa 6 brigada napasti plato Vlašića. Turbe neće dirati jer po ovladavanju Vlašića imaju sve u rukama. Sefer Halilović je u Zenici i rukovodi svim operacijama, a Ćuskić je glavni za OG Krajina. 312. brigada iz Travnika je rasturena, i ljudstvo raspore~eno u 17. Kraji.5ku i 7. muslimansku brigadu. Dosta problema ima izme~u 7. mubr i 17. Krajiške oko zapovjedanja i izvršenja zadaća. Za ne izvršavanje zadaća vrše streljan je koje se uredno provodi kroz ratni sud.

Najvi.5e gubitaka imali su na Mravinjcu, Turbetu i Žepču. Političko rješenje će otezati sve do kraja mjeseca i ono što osvoje nema pregovaranja. Smatraju da će uzeti cijelu SB i zaključno D. Vakuf i Jajce. Alija neće pregovarati nigdje sem u Sarajevu jer mu vojni vrh to ne dozvoljava. 180

Izvjješće zapovjednika 111. xp brigade od 30. srpnja 1993. GS HVO:

Od 24. 06. 1993. godine na prostorima ranijih općina Žepče, Zavidovići, Maglaj vode se teške borbe balija i Hrvata. Mi smo uspjeli u potpunosti očistiti sve prostore od bailja osim dijela lijeve obale Zavidovića gdje balije vrže naše selo Biljačić.

Predala nam se kompletna 319. A BiH a uspjeli smo razbiti dijelove brigada koje napdaju na nas iz pravca Zenice. Neprijatelj je od 25. 07. 1993. godine započeo novu ofanzivu na naš prostor i na velikam smo iskušenju.

U proteklo vrijeme imali smo 102 mrtva i 260 ranjenih.

Ljudi su izmoreni, a balije dovode pojačanje i svježe snage iz zenice, kaknja itd. Neistinite su tvrdnje o pomoći Srba u borbi na ovom prostoru.

Oni su uz moju dozvolu stacionirali sena prostoru .5ireg rejona N. Šeher s ciljem operacija prema tdnju, Maglaju gdje smo ima predali položaje nakon šest dana borbe i blokade gradova. Za sad imamo korektne odnose, s tim .5to nap problem čini Usora koja je i dalje u punom savezu s muslimanima.

179 Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 305/93 od 2. VII. 1993. RF3.

180 Dnevno izvješće VOS SB broj 417-8-1193 od 10. VII. 1993. Disketa II. fajl Gsmo7-Mos.

Osim onih koje smo poslali u Grude i dalje imamo kod sebe oko 2000 zarobljenih muslimana vojnika i civila. Oni imaju naitih 46 vojnika zarobljenih i neće zamjenu da vrše. Učinite nešto da se sazna istina o teškom stanju Hrvata u Zenici gdje su izloženi najbrutalnijem napadu balija i maltretiranju i nemaju hrane sve im balije otimaju.

Isto tako sve vojno .\posobne s naših prostora uputili nama da se bore.

Nemojte dozvoliti da nekim nagradama predsjednika Bobana i pred. Tu~mana afirmiramo negativce što u narodu ukupno ruši ugled naših vo~a a isto tako i moral kod nas običnih ljudi koji su u ovom poslu iz ljubavi prema svemu iito je hrvatsko, a

b b'ka¹⁸¹

ne rad oso nog pro It .

Izvjješće VOS od 03. IX. 1993.:

AGRESOR: Prikupljeni podaci

Na područje Lašvanske doline neprijatelj je angažirao snage iz sastava 3.

Korpusa: 312.bbr, 17. Krajiiku, 2 bataljona 7. mubr, 306. bbr, 325. bbr, bataljon 314. mtbr, 333. bbr, 308. bbr, kao i domobranske postrojbe okolnih općina. Brojno stanje brigada kreće se od 1.600 do 2.700 pripadnika.

Angažiranje snaga je po slijedećem:

VITEZ:

_ Crtu Strižerak (ff. 797)-Brdo-Sadovača-Bukve-k.628 po; jeda 21325. bbr.

_ Crtu k. 628- Tolovici-Sivrino selo-Banovac-Kratine-padine Vrane stijene posjeda 11325.bbr.

_ Crtu Poljana-Privila-k. 650-Lupnica-Pintra-Kruičica- Vranjska-G. Rovna posjeda 31325.bbr

_ U Starom Vitezu u okruženju se nalazi oko 300 naoružanih, a neovisni su od brigade od samog okruženja.

_ Urejonu Grbavica, u poluokruženju nalaze se snage jakosti do dvije čete.

STARI VITEZ:

ZM i CV brigade - Preočica, 1/325. bbr - Počulica, 21325 bbr -Bukve. 31325. bbr - Kruičica (vikendice iza "Ribnjaka").

BUSOVAc"A:

_ Crtu od Vrane stijene-Lončari-Komari-Katići-k. 448 posjeda bataljon 314. mtbr.

_ Crtu k. 448 _Žlibe _Solakovići _Milavice _Nezirovići _Kaćuni _Prosje _ PolomKapak-Modri kamen-Pridolci posjeda 333. bbr.

ZM i CV brigade - Silos (Kaćuni) kao ijednog bataijona, a RZM -Bukovci, jednog bataljona Lugovi, i cijenimo jednog u Dusini.

Pravac Pridolci-Pezići-Kruščica kontrolira se IP i lG 333. i 325. bbr.

NOVI TRA VNIK:

_ Crtu Krajkovača-Hercezi-Čakici-Pisanik-D.Zubići-Pečuj po; jeda 2. bataljon 325. bbr

_ Crtu Vatrogasni dom-Autobusna stanica-Begino brdo (Isakovici)- Pribilovska kosa- V.Kik posjeda 3. bataljon.

¹⁸¹ Izvjješće Broj: 02/3-61/93 od 30. VII. 1993. R/6.

_ Crtu Mravinjac-Kamenjass-Medine posjeda I.bataljon (crtu prema Srbima).

1. bataljon:

_ crte prema Srbima, te nemamo konkretnih saznanja Poznato namje daje imao razmješteno: H-I22 urejonu Opore -Krvavica, 2 H-I22 Dalec (šum. rad.), ZIS urejonu Ćorbegov Han.

ZM brigade - SŠC, CV-Kalinska (posljednja zgrada s desne strane) IZM - Opara. ZM I/308.bbr - D.Pecine, 2/308.bbr - OSS Opara, 3/308.bbr SŠC.

TRA VNIK:

_ Crtu od VKika-Slimena-r.Lassva posjeda ojacana ccetadomacih i vod VP Krajissnika koji su zamijenili PDO "Žigosani",

_ Crtu od r.Lašva-Trafo stanica Puticevo-Putičevo-Kula-Kosovo-Karahodže-Han Bila posjeda bataljon 306. bbr sa dvije čete Krajišnika.

ZM 306. bbr - G.Gora, ZM 17, Krajisske - Dolac niL (uz SSibicaru), ZM bataljona Han Bi/a.

Držeći Lašvansku dolinu u okruženju, MOS posjeda dugačku crtu prema nama. Zaposjeo je gotovo sve dominantne objekte i uzvišenja sa kojih kontrolira prostor. Ovo, uz druge okolnosti polozzaj mu ccini povoljnim. Nesmetano vrssi kretanje i mozze brzo manevrisati snagama, sa distance djelovati na nasse crte i dubinu. Povoljan polozzaj omogucava mu uspjessno izvodjenje napadnih djelovanja usmjerenih po pravcu, Ima mogucnost osmatranja i djelovanja po svim komunikacijskim pravicima Busovacca - N. Travnik. Topniceko djelovanje mozze neposredno navoditi, Objekte koje posjeda dobro je utvrdio ssto polozzaje ccini jaccim. Komunikacijama povezan od Travnika sa Zenicam i dalje, a preko Vi/enice (s.Djakovici) sa N. Travnikom i dalje sa Bugojnom, G. Vakufom i Fojnicom.

Problem neprijatelju ccine snage koje su u okruzenju u Starom Vitezu, nesiguran put preko Kacuna kao i preko Vilenice, a može se ubrojati i preko G.Gore. Potesskoce sa putnom povezanossu imace i u rejonu Kruščica i Pezići dolaskom zime, Ne raspolazze potrebnom koliccinom goriva, nedostatak streljiva nadoknadjuju proizvodnjom ali ne u potrebnoj koliccini, dok je sa minama i granatama popunjen.

Moral mu stagnira i ima tendenciju opadanja a razlozi su:pretrpljeni gubici u ljudstvu, neispunjenje obećanja nadredjenih, povecan broj beskucnika, pojava ccestih lazznih informacija od vojnih i civilnih organa, porazi na bojnopolju u BiH, izuzetna stega, pritvaranje i strijeljanje, nedostatak hrane i cigareta, neodazivanje i bjezovanje sa crta, odlučnost i čvrstina pripadnika HVO u obrani prostora. Za razliku od ove opće ocjene, moral kod najekstremnijeg dijela MOS, kada su u pitanju ovi prostori, je izuzetno visok i ima uticaja na manje dijelove ostalih postrojbi.

Occigledna je namjera snaga koje nas okruzzuju da zajedno sa snagama Zenice, Kaknja, Visokog, sa Igmana i Bjelassnice, vojno poraze HVO. Porazom HVO ostvarili bi: kontrolu ovih prostora, uvezali snage, preuzeli kapacitete namjenske proizvodnje, imali vece slobodne snage, zaokruzzili teritoriju, neometano tezziste djelovanja prenijeli prema Hercegovini, opljacekali materijalna dobra Hrvata i iste protjerali ili pretvorili u poslušne.

Ne raspolaze snagama za frontaina djelovanja, te i pored toga neće odustati od napada. Isti će izvoditi na svim dijelovima crta manjim skupinama opredjeljujući se za diverzantske akcije. Pristizanjem snaga sa strane, ili grupiranjem slobodnih

snaga, napade ce izvoditi na pravcima usmjeravajući iste u proboje i povezujući se sa snagama iz suprotnog pravca.

Na Busovačkom dijelu nastojat ce proširiti koridor urejonu Kaćuna napadno djelujući prema Busovači i Kiseljaku. Sa Kubera ce nastojati napadnim djelovanjem presijajući komunikaciju na Kaoniku i spojiti se sa snagama u Pezićima.

Na Viteškom dijelu namjerava prostorno uvezati Stari Vitez sa svojim sadašnjim prostorima, a djelovanja ce ispoljiti iz pravca Grbavice, Bukvi, Sivrinog sela, Krušičice.

Na Novotravničkom dijelu MOS namjerava zauzeti grad. dovodeći ga u okruženje djelovanjem preko Pribilovica i Budušića sa jedne, i Zubića i Rastovaca sa druge strane. Djelovanja ce ispoljiti od Čakica prema Lazinama u namjeri posjedanja dominantnih objekata, u pravcu N. Bile, sa kojih bi imao punu kontrolu doline i pravca Grad - N.Polje.

Na Travničkom dijelu namjera MOS-a je presijecanje komunikacije N. Travnik - Vitez sa pravca Han Bila-Pokrajčiči, u rejonu Nova-Stara Bila.

Djelovanje na bilo kojem pravcu bit ce popraceno vezivanjem naših snaga na crtama obrane. TežWe napadnih djelovanja ispoljit će na Viteške prostore.

Kao moguca djelovanja ističem:

- izvršenje proboja na pravcima

- ubacivanje DG u našu pozadinu, prinudnim dovođenjem Hrvata iza kojih bi bila glavna snaga, sa manjim skupinama koje bi bočno djelovale po ispoljenoj neodlučnosti kod nas.

Kroz dosadašnja djelovanja neprijatelj je upotrebljavao bojne otrove i očekivati upotrebu u narednim djelovanjima.

Raspolaže brojnim sredstvima podrške i djelovanje ispoljava iznenada ne Birajući vrijeme i ciljeve. TežWe djelovanja sredstvima podrške ispoljit će na pravcima napada. Ne raspolaže snagama za brzu intervenciju, ali za 2-4 sata mogu stići iz Zenice.

Neprijatelj razvija jaku psihološko-propagandnu aktivnost sa ciljem razbijanja jedinstva HVO i narušavanja borbenog morala. Raspolaže sredstvima za elektronsko djelovanje. Pokrivenost jedinica sredstvima preko žice, a planove veze ima dobro razradjene. Ističe se disciplinom u održavanju veze meclju postrojbama. Konfiguracija terena koji posjeda omogućuje da neometano osmatra i izvidja.

Na,5im snagama nameću probleme:

- suprostavljanje brojno nadmoćnijem

- osiguranje na dijelovima crta pod šumom

- osiguranje komunikacijske prohodnosti

- okruženi dijelovi MOS vežu nam znatne snage -

!,priječavanje napada na pravcima

- prikrivanje pokreta snaga

- ucjenjivački se odnosi prema pu.5tanju vode čije izvore kontrolira.

- blagovremeno otkrivanje upotrebe Bot

- popuna sa MTS.¹⁸²

Prosudba Sektora sigurnosti od 16. IX. 1993. o stanju u OZ S/B:

I'' Izvješće VOS OZ SB, br. 472-8-1/93 od 3. IX. 1993. Disketa 5 EOIT-VOS rujana, Paket 09 [aji Agresor.

Nakon pada pojedinih područja, na početku muslimanske ofanzive, stanje na crti se uravnotežilo iako je znalo biti kritičnih trenutaka zbog nedostatka streljiva. Napadi Muslimana su skoro potpuno prestali na područjima Kiseljaka, Busovače i Novog Travnika. Što se Žepča tiče tu je stanje drugačije. Vode se žestoke borbe i Muslimani za sada ne pokazuju znakove da će uskoro prestati sa napadima. Pošto je OZ SB u potpunom okruženju, prijete stalna opasnost od nestanka streljiva. Prisutna je i pojava kriminalnih i svojevrsnih ponašanja pojedinih postrojbi i zapovjednika. ¹ S)

Izvod iz Informacije Sektora sigurnosti od 18. IX. 1993. Predstojniku Odjela obrane:

U zadnja dva mjeseca (kolovoz-srpanj) na području Srednje Bosne došlo je do postepenog stišavanja napadačkih djelovanja Muslimana na položaje HVO. Uz to prisutna je i pojava konsolidacije naših postrojbi, koje su bile prilično uzdrmane početnim uspjesima muslimanske ofanzive (porazi u Zenici, Travniku i Bugojnu).

Tada su Muslimani većinu postrojbi poslali na bojišnice oko Žepča, Zavidovića i Uskoplja gdje trpe velike gubitke. Zbog toga su sadašnje muslimanske srednjobosanske borbene crte izrazito mekane, naročito one oko Travnika .....

Stanje u samom Travniku je izuzetno loše, naročito za Hrvate, iako je veliki broj domaćih Muslimana protiv "tvrde politike" prema Hrvatima. Tako je nedavno došlo do sukoba između Muslimana zagovornika "tvrde" i "meke" struje u kojemu je bilo ranjenih i mrtvih.

Osnovni cilj Muslimana na viteškom području je zauzimanje Viteza ili bar tvornice "SPS" te prekid komunikacije Vitez-Busovača. napadi u tim smjerovima su stalni.

Dugoročne prognoze ne naslućuju bilo kakvo smiranjje ratnih djelovanja već nove muslimanske napade čim se na nekoj od trenutno aktuelnih bojišnica desi zatišje. Naše snage su spremne za obranu, uz normalizaciju dopreme streljiva i MTSa (zračnim putem) te nebi trebalo očekivati velelike teškoće na crtama obrane SB, zapravo postoje kvalitetne osnove za naša nova napadna djelovanja. Moral je na visokoj razini, naročito nakon uspjeha naših boraca PPN u N. Travniku i Grbavici, te dostave streljiva. Velik broj boraca se pita zašto se ne ide naprijed.

Veliki problem SB je netrpeljivost civilnih i vojnih vlasti. Vojne vlasti ne priznaju civilne organe i trvenja među njima su svakodnevna. Rad Centra SIS-a je onemogućen, nedozvoljava se obilazak crta obrane, kao i prisustvo sastancima zapovjedništava OZ SB sa obrazloženjem da za to nema potrebe. Omalovažava se rad djelatnika SIS-a što je između ostalog zamjetno i iz posljednjeg dopisa pukovnika Blaškića, koji im zabranjuje pristup crtama obrane, SIS naziva "civilnim" te upućuje da se ne mješaju u rad njegovih postrojbi i zone odgovornosti. ¹⁸⁴

Informacija Centra SIS-a Travnik/Vitez od 21. rujna 1993. :

Političko sigurnosna situacija u Srednjoj Bosni je u posljednje vrijeme izuzetno složena. U toku je jedna od jačih muslimanskih ofenziva koja ima za cilj osvajanje ovih prostora, i protjerivanja ili uništenja Hrvata na istima. Za sada se držimo više nego dobro, svi vojni i ljudski potencijali su angažirani u obrani i sudeći po broju mrtvih balija i ova (:e ofenziva ubrzo ispuhati.

¹⁸³ Prosudba Sektora sigurnosti Dj. br. 02-4-1-1307/93 od 16. IX. 1993. R16.

¹⁸⁴ Informacija Sektora sigurnosti Odjela obrane Broj: 02-4-1-1339/93 od 18. IX. 1993. i Broj: 02-4-1-1338/93 od 17. IX. 1993. predstojniku Odjela Obrane. R16.

Težište napada muslimanske snage su stavile na sam grad Vitez, i sa time i na osvajanje cjelokupnih postrojerifa tvornice SPS u Vitezu koja je blago rečeno stub obrane ne samo Viteza, nego i cijele preostale slobodne teritorije.

Oko samoga SPS se u posljednje vrijeme počinju davati čudne stvari, koje su posljedice samoga nerazjašćenoga odnosa između civilnih i vojnih vlasti, u samoj Srednjoj Bosni, što rezultira problemima koji sve više kulminiraju i prijete da nas na odvedu ravno u sukob, između pojedinih struktura vlasti, pa čak i između pojedinih općina, tj. njihovih vlastodržaca.

Naime, dana 20. 09. 1993. postrojbe regionalne policije koja inače osigurava objekat SPS je upala u prostorije i bukvalno uhitila sve zaposlene, otela ključeve od postrojenja, obustavila svu proizvodnju, i zapečatila objekat kojemu trenutno ne dozvoljava pristup.

To je učinjeno na osnovu zapovijedi načelnika Uprave za obranu Travnik gospodina Ante Puljića Isa kojom su "suglasni" gospoda dario Kordić, Ignjac Koštroman i Anto Valenta, datirane od 20. 09. 93. u kojoj se "na temelju članka 34. stavka 3. Uredbe o oružanim snagama HRHB ("Narodni list HZHB" broj 6192), te "zbog cjelovite procjene stanja loše organiziranosti i opstrukcije u proizvodnji, koja je rezultirala nedopustivo slabim kvalitetom i obimom proizvodnje", po kojoj se svi vojni obaveznici angažirani na lokalitetu SPS, stavljaju na raspolaganje brigadama "Viteška" i "Stjepan Tomašević", dok na radnoj obavezi ostaju samo vojni obveznici koji rade na osiguranju objekta. Ujedno izvršili pečačenje prostorija i pogona na tom lokalitetu, dok će Uprava za obranu Travnik prema potrebi organizirati proizvodnju na odgovarajući način.

Jedan primjerak ove zapovijedi bi trebao biti upućen i gosp. predstojniku Stojiću, te ga putem njega pokušajte proučiti.

Kao prvo mišljenje smo, kojega vjerujemo dijeli većina trezvenih, da je obustavljanje proizvodnje u ovome trenutku ravno veleizdaji, i nije nam jasno što se uopće sa time misli postići.

Ova zapovijed je nepromišljena, i donesena je jednostrano bez konzultacija, te može donijeti samo nove raskole i nemire u ionako problemima bremenitoj situaciji.

Kao drugo, Uprava za obranu nije nadležna da raspolaže sa vojnom industrijom na području HR HB, već je samovoljno preuzela nadležnost Ureda vojne industrije HR HB, kojije utemeljen u prosincu 1992.

Kao treće članka 3413 na kojem se temelji zapovijed se odnosi samo na popunu vojnih postrojbi ljudstvom, a ne na obustavljanje a još manje organiziranje proizvodnje.

Beskrupulozno i neprimjereno je pričati o opstrukciji u proizvodnji, optuživati za "nedopustivo slab kvalitet" ljude koji su svojom lucidnošću, zalaganjem u proizvodnji uveli proizvode koji se nikada do sada nisu radili u SPS, i koji su praktično obranili ovu regiju. Mišljenja smo da je kvalitet proizvodnje i procenat iskoristivosti proizvoda, s obzirom na uvjete u kojima se rade, više nego dobar, čak i za primjer, uzmemo li u obzir da je ratna proizvodnja uglavnom još uvijek u povojima, a da za kvalitetan i pouzdan vojni proizvod treba proći dobrih deset godina, kako bi se isti usvojio.

Ova zapovijed, i ovakvi postupci u Vitezu ni od Beograda nisu mogli proći. u ona vremena, a da u ovom trenutku žestoke muslimanske ofenzive čiji je krajnji cilj upravo SPS, tako nešto dođe iz Busovače, koja je sa Vitezom u istom bosnaskom loncu, nije bilo za očekivati.

U samom SPS-u je bilo propusta, ali su oni kulminirali od trenutka kada je sve nadležnosti oko proizvodnje preuzela Uprava za obranu Travnik. koja je preobimnom

administracijom praktično zakočila proizvodnju. Tu je problem osiguranja objekta, kojeg vrši postrojba regionalne policije, mladi momci kakvi se u Vitezu na ulicama ne može naći, jer su SVI na crtama, čiji je jedini posao dizanje i spuštanje rampe, u jednom krajnje nedoličan posao za bojovnika.

Postrojba reg. policije pod zapovjedništvom Pailke Ljubičića pored dizanja i spuštanja rampe, u vremenu kada njihovi vrilnjaci tupe oštricu konačne balijske ofenzive. u nekoliko navrata uspijeva i provaliti i opljačkati objekt koji bi trebali čuvati. o čemu postoji i zapisnik, ali oni i nisu tema ovog izvješća, niti vjerujemo da su svjesni ilto rade, kao usotalom ni potpisnici ove zapovijedi kojom se praktično u jeku do sada najžešće muslimanske ofanzive van pogona stavlja stub obrane ovog prostora. i stvaraju osnovni uvjeti za apsolutni raskol izme~u Viteza i Busovače, što je u ovom okruženju apsolutno van pameti.

Postoje ljudi koji već otvoreno razmišljaju i govore o prodaji ovih prostora, koji to bez SPS-a i jesu, i u prilog tome navode recentnu zapovijed gen. Slobodana Praljka koji traži da se prvim narednim transportom iz SPS-a za Hrvatsku prebaci Nitroglicerinski reaktor, čime bi praktično hila završena faza rasturanja postrojenja SPS kojije toliko toga dao i Hrvatskoj, i Hercegovini a da doprinos obrani ovih naših prostora i~ne spominjemo.¹⁸⁵

18. X. 1993.

Napadna djelovanja ABiH na Vareš.¹⁸⁶

24. X. 1993.

Pokolj civila Muslimana u selu Stupnom Dolu kod Vareša.¹⁸⁷

30. X. 1993.

Napadna djelovanja ABiH na Vareš.¹⁸⁸

Pismo brigadnog generala A. 1. Ramsaya od 5. XI. 1993. general bojniku

Slobodanu Praljku:

Ovim potvr~ujem primitak Vaileg zahtjeva od 3. studenog 1993. godine.

Snage UNPROFOR-a koje su rUspore~ene u području Vareila i dalje nadgledaju kretanje izbjeglica, uvjete u selima tog područja. ishranu gladnih, kao i evakuiranje ranjenika.

Prema posljednjoj informaciji kojom raspoložemo, tamošnje borbe su gotovo prestale, a veliki hroj bojovnika HVO-a i izbjeglica Hrvata su se bezopasno povukli iz tog područja preko srpskih linija.

Visoki komeserijat za uzbjeglice Ujedinjenih naroda i UNPROFOR gaje nadu da hi se raseljenim osobama te regije trebalo hiti omogućeno da se vrata svojim domovima i da započnu novi život u miru. Organiziranje konvoja hrane i drugih potrepiština za Vareii je za nas prijeka nužda. patrole UNPROFOR-a će posjetiti sela Trihiju. Vijac, Bonvicu, Pogar i Ivančicu. Tako~er ćemo po~jetiti i Daštansko i druga područja u svezi sa kojima je BiH armija izrazila sličnu zabrinutost. Predsjedništvo

¹⁸⁵ Izvješće entra SIS-a Travnik/Vitez, Broj: 21-09-01 od 21. IX. 1993. RJ6.

¹⁸⁶ Ratni zločini muslimanskih vojnih postrojbi nad Hrvatima u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1996., str. 37.

¹⁸⁷ Vi~enje tog doga~anja iz Ureda Predsjednika HR H-B u Kronologiji doga~anja Stupni Do-Vareš od 27. X. 1993. RJ6.

¹⁸⁸ Ratni zločini muslimanskih vojnih postrojbi nad Hrvatima u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1996., str. 37.

Republike Bosne i Hercegovine je izjavilo da su dobro došli i da će voditi računa o svim mirnodposki raspoloženim građanima bez obzira na vjeru i naciju. Ali, UNPROFOR i dalje s velikom zabrinutošću obraća pažnju na sanitetske helikoptere BiH armije koji se još uvijek ilegalno zadržavaju u Međugorju, kao i na to da nadležne osobe HVO-a odbijaju da poduzmu odgovarajuće akcije protiv onih koji ih zadržavaju. Molim Vas da obratite pažnju na to da ..... UNPROFOR-a neće moći organizirati daljnje evakuiranje ranjenika bilo iz bolnice u Vareš ili iz Nove Bile sve dok se HVO ne bude pridržavao duha već postignutog porazuma. Siguran sam da ste suglasni sa činjenicom da je slobodno i neometano izmiještanje ranjenika u interesu obje strane u sukobu, a već sam u svezi s istim razgovarao i s drugom stranom. Molim da također obratite pažnju na to da je Predsjednik Tuđman naredio bezuvjetno otpuštanje tih helikoptera. Ne sumnjam u Vašu mogućnost, kao višeg zapovjednik, da upotrijebite i moralni i legalni ugled kako bi se okončala ta otmica!⁹

6. XI. 1993.

Izvod iz prosvjeda Predsjedništva gradskog odbora HDZ Sarajevo:

Želimo priopćiti cjelokupnoj europskoj i svjetskoj javnosti da je na hrvatski narod u Sarajevu 6. II. 1993. god. u 6 sati (jutro) izvršena agresija od strane pripadnika 1 Korpusa Armije BiH uz zapovijed vrhovnog štaba, kao najvišeg zapovjednog vojnog kadra. Napad pripadnika pomenutog korpusa bio je istovremeno na sve ljude, straže, objekte i crte obrane u Sarajevu koje su držali pripadnici postrojbi HVO grada, izveden je u snazi odnosa 1:1 i to na veoma podmukao i nekorektan način. Razoružane su sve straže i postrojbe koje su držale crtu odgovornosti, te uhapšeno zapovjedništvo HVO. Specijalne jedinice 1 korpusa ABiH, kojoj je povjeren zadatak u objektima HVO, ostavila je vidne tragove vandalizma. Fizički su maltretirani pripadnici HVO, pojedincima su silom gurane pištoljske cijevi u usta, drugima su oprt u usta gurana metalna hrvatska i vjerska znamenja da ih gutaju. Gažene su hrvatske zastave, uništena su sredstva vaze, polupana vrata prostorija, opljačkana riznica, otuđeni ili uništeni prehrambeni artikli iz kuhinje i magazina, oduzeti svi papiri od vrijednosti i sva prateća dokumenta HVO. Sve je ovo urađeno da se zastraši hrvatski narod i na taj način da se kao konstruktivan natjera na poslovnost. Moramo reći da je sve ovo urađeno u situaciji totalne blokade grada, čak i UNPROFOR-a. Pitamo, čime su Hrvati grada Sarajeva "zaslužili" ovakav tretman. Da li su to grobovi ubijenih i poginulih, ranjeni i teški invalidi, svi oni Hrvati koji su branili od agresora kako Hrvate tako i Muslimane. te i sam ovaj grad. Nijednog trenutka ne smije se zanemariti činjenica da dragovoljno prijavljenih Hrvata isto toliko kao i u HVO ima i u postrojbama MUP-a. a i ABiH koji brane grad Sarajevo.

Treba li navoditi koliki je njihov doprinos u obrani, dajući svoju krv, bolje reći proljevajuć je po bojištima. Jedna napomena ovome u prilog, prema značajnijim podacima o mobilizaciji u gradu u postotku najveće učesće u oružanim snagama je iz redova hrvatskog naroda. Za doprinos hrvata u obrani grada, kao i za izuzetno dobru suradnju prije 15-tak dana javno su pohvaljeni zapovjednici i postrojbe HVO naroda od g. Karavelića, zapovjednika 1 korpusa, koji je i tom prilikom izrazio želju da se tako nastavi i ubuduće. Sve navedeno potvrđuje nedvojbeno opredjeljenje hrvata da se Sarajevo mora braniti i da su ini spremni u tome sudjelovati. S toga, blago rečeno, iznenađuje postupak oko "reorganizacije" zapovjedništva brigade "Kralj

¹⁸⁹ Pismo brigadnog generala A. I. Ramsaya Broj: CG/6062/93 od 5. XI. 1993. general bojniku Slobodanu Praljku. R16.

Tvrtko" na način koji je ispod dostojanstva i profesionalnog obnašanja vojnih poslova. Slobodni smo reći da sve ovo više slični na izražavanje mržnje prema svim znamenjima hrvatskog naroda. ^{d 190}

22. XII. 1993.

Pokolj Hrvata u Križančevu selu od strane pripadnika 3. korpusa ABiH. Po Izvornom ABiH b. 74. o. ^{b 191}

Dnevno izvješće VOS od 4. siječnja 1994.:

Na novotravničkom bojištu postrojbe MOS-a intenzivno kapanjem novih rovova i tranšea pomjeraju crtu ....

Busovačka bojišnica je dinamična. MOS u valovima izražava topničkopješačke napade na Prosjec i radenoviće. Napadi teku iz prvca Kaćuna gdje neprijatelj dovodi svježe snage .. " Istovremeno u tijeku pjadčkih napada MOS djeluje topništvom po civilnim ciljevima u gradu iz rajona Šudine, Stubica i Žlibine ... '

Rajon Kiseljaka

Tijekom zadnjih dana iz Sarajeva je izišlo 3-4000 pripadnika MOS-a u cilju operacionalizacije plana preuzimanja z/o između 1. 3. i 6. korpusa MOS-a.

Prema toj preraspodjeli Tarčin, Pazarić i Dusina kao i Visoko i Kakanj bit će u z/o I. K, 3. K. ostaju Uskoplje, Bugojno, Travnik, Zenica i rajoni sjevernije ka Žepču. Rajon Fojnice će najvjerojatnije ostati u dvojnog članstvu a zavisna od zadataka više uz/o 6. K. ¹⁹²

Dnevno izvješće VOS od 8. siječnja 1994.:

Na području lašvanske bojišnice u narednih 5-8 dana sprema se jača ofanziva, jača od božićne, dok će na kiseljačkoj, žepačkoj i vardskoj bojišnici b/d biti usmjerena na vezivanje snaga, a otpočet će prije ove ofanzive poradi odvratanja pažnje sa lašvanske bojišnice .... Cilj i namjere neprijatelja je da .~to bolje uveže snage i krene u odlučujuću ofanzivu na sve prostore koji su pod kontrolom HVO. Napadat će jačim i bolje obučanim specijalnim postrojbama, prvenstveno na Vitez, a i na ostala područja .... Sve ove njegove namjere će biti veoma teško realizirati, prvenstveno što nema snaga, a pogotovu nema snaga za tolika napadna djelovanja.

U principu crte prema postrojbama VRS drže domaći i to mahom starija godWa, a sve druge elitnije i opremljenije postrojbe okrenute su prema crtama HVOa. Na crtama prema Srbima cvjeta šverc cigaretama i alkoholom.

Rajon Kakanja

U završnoj fazi je preseljenje ,~VK A. BiH u Kakanj. Tako~er je zavdano formiranje 310. i 311. bbr .. U samom gradu djeluju četiri policije /policija A. BiH, Crni labudovi, policija OG Bosna i policija Dragana Vikića/. Pored ovih policija namjenjenih za osiguranje pripadnika ŠVK u gradu se nalazi postrojba Mudžahedina jačine 40 pripadnika. ¹⁹³

¹⁹⁰ Prosvjed Predsjedništva gradskog odbora HDZ Sarajevo od 9. XI. 1993. Predsjedniku R BiH i predsjedniku Vlade RBiH. R/6.

¹⁹¹ Ratni zločini muslimanskih vojnih postrojbi nad Hrvatima u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1996., str. 37.

¹⁹² Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 419/93 od 4. I. 1994. R/4. ¹⁹³ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 422/94 od 8. I. 1994. R/4.

9. I. 1994.
Pokolj Hrvata u Buhinim kućama kod Viteza. ¹⁹⁴

Dnevno izvješće VOS od 10. siječnja 1994.:

Potvrđena je naša prosudba o nastavku napadaja MOS-a u valovima na prostore Lašvanske doline. Kao nosilac napadnih bid je 325. bbr. i 7. mubr. koja je ojačana sa 200 uvezenih mudžahedina.

Za napadna bid na lašvansku dolinu 3. Korpus je formirao TG sastava:

_ 303. bbr. "Slavna", 319. bbr., 299. bbr. (noviformirana od 31201. bbr., 27204. bbr. ijedan bat. mobiliziranih-ukupno 975 vojnika).

Ukupna jakost TG je 2.500-3.000 vojnika naoružanih osobnim naoružanjem i sredstvima za POB i MB svih kalibara.

Ovoj TG moguće je priključenje još jedne brigade formirane na eksteritorijainom principu slično kao i 299. bbr.

Rajon N Travnika

MOS je uveo svježe snage na polazne položaje a napadna bid će otpočeti po raspletu situacije oko Viteza ....

Rajon Viteza

Ponovnim napadajima na istim pravcima (Zabilje, Jardol, Krčevine, :')j(radini sa .)jevera i Kruščica, Rijeka i Bobalji sa juga) MOS ne odustaje od nakane potpunog fizičkog presjecanja komunikacije Vitez-Busovača i spoja snaga iz Sivrinog sela i Kruščice.

Probijanjem crte branitelja (zaseok Bešići južno i Buhine kuće sjeverno) izvršili su uklinjavanje u pliću dubinu razmještaja naših snaga i intenzivno se utvrđuju na dostignutim pozicijama. U dosadašnjim aktivnostima intenzivno su koristili maglu zalazeći iza crta obrane a u tijeku posljednjih napad(jja i granate punjene BOt.

Prilikom zaposjedanja crte urajonu Ciganluka gubici 1/325. bbr. su 12 ranjenih i 2 poginula.

Tijekom akcije udarna skupina formirana od 2117. krbr. i 11325. bbr.

zaustavljena je na svim mjestima gdje su naWi na ždci otpor a kod vojnika je bio izražen primjetan strah i neodlučnost.¹⁹⁵

Dnevno izvješće VOS od 11. siječnja 1994.:

Rajon N Travnik

Danas u jutarnjim satima MOS je otpočeo jak topničko pješački napad na naše crte obrane, sa glavnim pravcem s. Pečuj-repetitor-s. Zub ići, sa ciljem zauzimanja s. Zubići, čime bi neprijatelj skratio svoju crtu i oslobodio dio snaga, a ujedno doveo u poluokruženje naše snage u N Travniku.

Neprijatelj tijekom napada ispoljava topničko djelovanje po crti obrane, gradu i rubnim naseljima uključujući i civilne objekte, a najjače topničko djelovanje izraženo je po repetitoru. Za ove napade angažirane sujake snage, među kojima i dio odreda "El Mudžahedin".¹⁹⁶

Dnevno izvješće VOS od 12. siječnja 1994.:

¹⁹⁴ Ratni zločini muslimanskih vojnih postrojbi nad Hrvatima u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine, Sarajevo. 1996., str. 38.

¹⁹⁵ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 424/94 od 10. I. 1994. R/4. ¹⁹⁶ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 425/94 od 11. I. 1994. R/4.

MOS nastavlja sa aktivnim bid na svim crtama bojišnice .... Suiitina strategije (vojne i civilne) muslimanske politike sažeta je u izjavi zap. ,~VK MOS-a Rasima Delića koji tvrdi da će sukobi izme~u muslimana i Hrvata prestati samo onog trenutka kada se predstavnicima HVO-a povuku iz gradova i naselja koje muslimani sada drže u okruženju.

Rajon Viteza

Težište napadaja MOS-aje dato na rajon Buhinih kuća, Jardola i Zabilja. Ima jaku topničku potporu iz rajona Sebešića ....

Rajon Busovače

Pokreti i izvidnička djelatnost MOS-a, uz bid manjeg intenziteta, su ispoljeni u rajonu Prosja, Milavica i Radenovića.¹⁹⁷

Dnevno izvješće VOS od IS. siječnja 1994.:

Aktivnosti MOS-a ... svode se na 3 vala napada u rajonu Busovače na crtu Prosje-radenovići, provokacije i razmještaj topničkog oru~a na novotravničkom bojištu i pregrupiranje snaga ispred crte Gajevi-Brestovsko na kiseljačkom bojWu .... 14. 01. o. g. iz Sarajeva izašlo je oko 200 specijalaca CSB. a odredište im je Lašvanska dolina.

Zaključak

I pored pretrpljenih gubitaka i veoma teške socijalne situacije. što je uvjetovalo mjetan pad morala kod vojske, njihove vo~e ne odustaju od svog cilja. Ako ne mogu sa postrojbama iz 3. K. onda će dovesti Specijalne postrojbe iz drugih korpusa. I dalje je glavni cilj Vitez, a pogotovu Sps. ¹⁹⁸

Dnevno izvješće VOS od 19. siječnja 1994.:

MOS raspolaže saznanjem o uvo~enju naše postrojbe iz sastava br. "Knez Domagoj" i topničkih sredstava na kiseljačku bojišnicu. Cijenimo da će poduzeti mjere odsudne obrane na ovom pravcu a dosada je već poduzeo dodatno utvr~ivanje na pravcu Voznik-C Kamenik 17 novih zemunical te rajon Oroza /4 nove zemunice/ i tt 991 13 nove zemunice! Ovim postupcima utvr~uje pravac prema Dusini i

gabri. ¹⁹⁹

Dnevno izvješće VOS od 22. siječnja 1994.:

Rajon Lašvanske doline

Temeljem činjenice da su naše snage povratile sve nedavno izgubljene položaje cijenimo da će MOS po svaku cijenu nastojati ponovo uzeti iste. Pored zauzimanja tih položaja MOS će nastojati poboljšati sv0/r taktički položaj za nastavak bid sa ciljem spajanja sa snagama iz S. Vitez i Krušćice. ⁰⁰

Dnevno izvješće VOS od 24. siječnja 1994.:

Rajon Žepča

U bid na žepačkoj bojišnici MOS je angažirao 31303. bbr., 31318. bbr. i dijelove 299. lb. ojačane sa nekoliko IDS koje idu u sami špic napada. Cilj im je pmjedaje crte Ivankovac-s. Bistrica-r. Bosna pa će u toj nakani težište usmjeriti po pravcu Javorik-Ivankovac. Cijenimo da će pokušati forsiranje r. Bosne na pravcu s.

¹⁹⁷ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 426/94 od 12. I. 1994. R14. ¹⁹⁸

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 1/94 od 15.1. 1994. R14. ¹⁹⁹ Dnevno

izvješće VOS GS HVO broj 6/94 od 19. I. 1994. R14. ²⁰⁰ Dnevno izvješće

VOS GS HVO broj 9/94 od 22. I. 1994. R14.

Kazići-s. Globalica glede uspostave koridora preko s. G. Lobarice-s. Brodići prema Maglaju.

Rajon Viteza

U našem protuudaru povraćene su sve crte do Grobčiča no MOS je zato ovladao važnom tranšeom u rajonu Brda kod Krištinih kuća iz koje kontrolira s. Sadovaču. Cijenimo da će MOS nastaviti napadna bid u rajonu ,~afradini, Buhine kuće, Krtina Mahala kao i rajon Brda glede pokreta (povratka ??) izgubljenih crta²⁰¹

Dnevno izvješće VOS od 26. siječnja 1994.:

Rajon Žepča

Za izvo~enje napadnog djelovanja na južnom sektoru obrane MOS je formirao novu taktičku skupinu: 318. bbr., 303. bbr., 299. bbr., dijelove 318. mbr. i diverzantske skupine.

U noći 25726. 01. 1994. data je puna big svim postrojbama MOS-a.²⁰²

Dnevno izvješće VOS od 30. siječnja 1994.:

Rajon Kiseljaka

Po izvršenom napadnom djelovanju naših snaga na pravcu Duke-Medovići-Brezovica-zavrtaljka ff 1020 pomjerene su crte i zaposjednuti Granići, Krčevine, Dolovi, Brezovica i Brajkovići. Manja grupa pro.aa je Zavrtaljku, do ff 986, vodila borbu po dubini i povukla se na pomenute položaje. MOS-u su naneseni gubici od oko 30-ak žrtava, a zaplijenjeno je i dosta naoružanja. Napadajući na pravcu Majdan Zimije-Stolac zaposjeli smo ista naselja. Odbijeni su protuudari MOS-a i uspostavljena nova crta .....

Rajon Žepča

Ofanziva MOS-a započeta u trećoj dekadi siječnja postupno slabi. Napadna djelovanja izvode samo sa IDS vezujući naše snage za postavljene crte²⁰³

Dnevno izvješće VOS od 31. siječnja 1994.:

Rajon Kiseljaka

Izražavajući napadna djelovanja na pravcima Lajevac-Bresovica, Zavrtaljka-Krčevine i Velika Sotnica-Pobr~e MOS je pokušao povratiti izgubljene crte. Angažirao je 8-10 borbenih skupina iz Visokog, Zenice, Bilalovca i Fojnice, a najizraženija djelovanja vr!iio je koristeći RPG i PM M-84 za koja sredstva ima granata i streljiva dok MB nisu koristili ....

Rajon Viteza

Učestala su i panična izvje!ića bat. iz Kruščice u Zap. 325. bbr. da više nemaju čime hraniti vojsku te ukoliko hitno ne dobiju bra,5no i masnoću prijete napu!itanjem crta.

U proteklim bid u rajonu St. Vitez (Mahala) MOSje imao značajnij gubitke, a kritično stanje sa hranom izraženo je još drastičnije tako da željno očekuju napad HVO-a ili MOS-a kako bi se predali ili izvukli na teritorij pod kontrolom MOS-a .

... iz Sarajeva i dalje izlaze spec. postrojbe u pravcu Zenice, a po nalogu ,~VK, odredi!ite imje Busovača-Kre!ievo-Novu Travnik²⁰⁴

Dnevno izvješće VOS od 4. veljače 1994.:

²⁰¹ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 11/94 od 24. I. 1994. R/4. ²⁰²

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 13/94 od 26. I. 1994. R/4. ²⁰³

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 17/94 od 30. I. 1994. R/4. ²⁰⁴

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 18/94 od 31. I. 1994. R/4.

Na viteškoj bojišnici MOS i dalje poduzima mjere u cilju izvođenja napadnih bitki na pravcu Bukve-Jardol, odnosno s. Hrasnice-Brezovača sa krajnjom namjerom: ovladavanje ff 472 is. Jardolom.

Urajonu s. Vranjske i Buhinih kuća MOS se dodatno ukopava sa ciljem odsutne obrane ali i učinkovitije podrške u napadnim bitkama na ovom pravcu.

Sve poduzete mjere kao i boravak R. Delića na ovim prostorima ukazuju na pripremu jačih bitki sa težištem na presjecanju komunikacije N. Travnik-N. Bila i ovladavanje širim rajonom Zubića, te presjecanjem komunikacije Busovača-Vitez.²⁰⁵

Dnevno izvješće VOS od 5. veljače 1994.:

Rajon Fojnica-Kiseljak

Muslimani znaju za pomoć VRS u tenkovima i topništvu našim snagama u raju Kiseljaka. Ubijeni su kako u napadaju učestvuju spec. postrojbe dovežene helikopterima. Nasuprot našim snagama nalazi se 310. bbr. u rajonu Bašina brda.

Na Kiseljačkoj bojišnici naše snage su imale jak pješачko-topnički napadaj u rajonu Zavrtaljke. isti je odbijen, a u kontra napadaju osvojena su s. V. Sotnica i Granić. Na Fojničkom dijelu nakon popune MTS i ljudstvom, MOS izvodi pješачki napadaj, a naše snage u protiv napadaju zauzimaju ff-923 ispod Bašina brda. Zaplijenjene su veće količine MTS-a, a neprijatelju su nanešeni gubici u ljudstvu.

U širi rajon Fojnice pristigli su "Crni labudovi" i spec. postrojba kojom zapovjeda Frka. Kako su ovo postrojbe koje izvode diverzantsko prepadna djelovanja, a iste su u stanju pune pripravnosti da će MOS ponovo pokušati povratiti izgubljene erte ....

Rajon Viteza

... Muslimanima u St. Vitezu se poručuje da izdrže još malo te da će uskoro biti oslobođeni i ako treba, da će se angažirati i cijeli 3. K.

Dana 03. 02. 94. godine održano je referiranje u OG "BOS. KRAJINA" s jednom točkom "DEBLOKADA STAROG VITEZA". Sastanku nazočni zapovjednici brigada. Za zadaću imaju malo vremena (8 dana), a ista je povjerena dragovoljcima koje će ustrijiti u jednu postrojbu, a ima ih iz Visokog, Zenice, Kaknja, Travnika i dr. mjesta. Dio zadaće, jedan pravac napada povjeren je dragovoljcima iz 325. bbr. Ljudstvo Travničkog bataljuna 7. Mubr. pozvano je sa odmora i da se javi u Sadovaču. U cilju pripreme za napad rajon zakazan je i sastanak 308. bbr. na IZM u

Pobornicima.

Temeljem prikupljenih podataka cijenimo da se MOS priprema za odlučujuću bitku za zauzimanje Viteza. Od rezultata bitke i ishoda zavisi položaj cjelokupnog vojnog muslimanskog stroja, Očekujemo da će u ovoj ofanzivi koristiti sva raspoloživa sredstva, sredstva kao što su Bot, eksplozivne i zapaljive naprave i zarobljene Hrvate kao živi ,Wt²⁰⁶

Dnevno izvješće VOS od 6. veljače 1994.:

Rajon N. Travnika

Danas je neprijatelj intenzivno napadao pješачki urajonu Zubića, a ispaljeno je i više topničkih granata s kemijskim punjenjem. interventne postrojbe dobile su odmor od 2 dana što govori da će glavni udar uslijediti nakon par dana, asadašnje djelovanje ima ograničen cilj i svrha muje iznuravanje naših snaga.¹⁰⁷

²⁰⁵ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 23/94 od 4. II. 1994. R14. ²⁰⁶

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 24/94 od 5. II. 1994. R14. ²⁰⁷

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 25/94 od 6. II. 1994. R14.

Dnevno izvješće VOS od 8. veljače 1994.:

Rajon Kiseljaka

Nakon ispoljenog MOS-ovog djelovanja MB 120 mm po crtama obrane u rajonu Crnici i Bjelovića kod naših vojnika se pojavila glavobolja što ukazuje da muslimani ponovo koriste Bot.

Nakon uspješnog odbijenog napadaja urajonu Mračaja MOS-u su nanešeni znatni gubici u tehnici i ljudstvu ....

Rajon Žepče

... Borbenog djelovanja nije bilo od strane MOS-a fo0 našim crtama obrane, jer im velike probleme nameće intenzivni bid postrojbi VRS. 08

Dnevno izvješće VOS od 9. veljače 1994.:

Rajon Viteza

MOS diktira tempo bid izražavajući pješačke napade pravicima:

- 1. iz pravca s. Grebak po crtama urajonu s. Krčevine*
- 2. pravcem Sivrinovo selo-Pirići*
- 3. i pravcem s. Kruščica-Bobaši ....*

Zaključak

... Jako grupiranje snaga MOS-a Idobrovoljci Rasima Delića! u širem rajonu s. Počulica navodi samo na jedan cilj: zauzimanje lokaliteta tvornice SPS u Vitezu i presjecanje Lašvanske enklave preko Viteza na 2 dijela.²⁰⁹

Dnevno izvješće VOS od 10. veljače 1994.:

Zbog mogućnosti da Sarajevo bude proglašeno i stavljeno pod protektorat UN, zamjećeno je u zadnjih mjesec dana intenzivno izmještanje zapovjedništva 1. K. u Visoko i GS A. BiH u Kakanj. Ukoliko bi eventualno došlo do realiziranja plana o protektoratu UN nad Sarajevom, HVO Kiseljaka i Viteza bi došli u veoma nezgodan položaj, obzirom da bi većina muslimanskih postrojbi iz Sarajeva bile dislocirane u rajon centralne Bosne i time stvorili sve uvjete za lakše ovladavanje Lašvanskom i Kiseljačkom enklavom .... Pored ostalog poznato nam je i to da u srednjoj Bosni udruga UNHCR-a sa gorivom, u velikim količinama. snabdjeva MOS. Istina i našim postrojbama daju izvjesne količine ali odnos je zasigurno 1 :20 lit.²¹⁰

Dnevno izvješće VOS od 13. veljače 1994.:

MOS je glavninu svojih snaga usmjerio na rajon Žepča. Na ovo područje treba da stignu specijalne postrojbe Vikića koje će činiti udarnu skupinu u bid. Njih oko 200 se nalazi u Zenici ....

Na Viteškoj bojišnici MOS koncentrira snage urajonu Vranjske i Je/ike a iznimno veća koncentracija vojske je u Kruščici-u ovom rajonu se nalazi oko 100 Vikićevih specijalaca ....

U trenutnoj taktici MOS poduzima ograničene napada je demonstrativnog i provokativnog tipa sa nakanom iscrpljivanja naših snaga i njihovog utroška streljiva. Jednovremena drže naše snage u stalnoj psihozi i nedopuštaju odmor ljudstva dok, s druge strane pri ovakvoj taktici, MOS ustvari odmara svoje ljudstvo.²¹¹

Dnevno izvješće VOS od 14. veljače 1994.:

²⁰⁸ Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 27/94 od 8. II. 1994. R/4. ²⁰⁹

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 28/94 od 9. II. 1994. R/4. ²¹⁰

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 29/94 od 10. II. 1994. R/4. ²¹¹

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 31/94 od 13. II. 1994. R/4.

Nakon neuspjelih dosadašnjih pokušaja da izvrše deblokadu S. Viteza pojedinci unutar MOS-a pristupaju formiranju specijalnog zapovjedništva i udarnih skupina za izvršenje ove zadaće. Nosilac aktivnosti je 11325. bbr. u sadjelovanju sa 17. krbr. u koje će nastojati uključiti i 306. bbr.

Do uspostave zamjenog zapovjedništva i napadnih skupina 11325. bbr. će u sadjelovanju sa 217. mubr. izvršiti napadaj na Marića kuće tako da na ovom pravcu trebaju biti izmnu pozornost.²¹²

Dnevno izvješće VOS od 15. veljače 1994.:

Rajon Busovače

Pripadnici 7. mubr. su napustili položaje u rajonu G. Rovna i otišli za Kaćune. Trenutno te položaje drže izvidnici 17. Krbr. i inter. vod 11325. bbr., do dolaska čete iz 333. bbr. Na položaju su sada 63 borca.

Urajonu Poloma i Kaćuna MOS očekuje naš najveći udar, pa na tom području vrši pregrupiranje snaga i inž. utvrđivanje položaja.

Obavještajni organi snaga MOS-a stacionirani urajonu Bilalovca i Fojnice dobili su zadatak da urade procjenu naših snaga koje drže crtu od Fojnice do s. Kazagići, s vjerojatnim ciljem planiranja bitki na ovom pravcu.²¹³

Dnevno izvješće VOS od 16. veljače 1994.:

Rajon Viteza

Urajonu Buhinih kuća MOS je imao 7 mrtvih iz 325. bbr. i 6 iz bataljuna VP

"h"²¹⁴

6

aranjem.

Dnevno izvješće VOS od 20. veljače 1994.:

Rasim Delić je govorio danas, na skupu u Travniku, a njegovo izlaganje je prenosio i Radio Travnik. Pozivao je na borbu do konačne slobode, veličaj uči ABiH, ističući da govori u slobodnom Travniku koji je rebao biti centar 10. provincije "nekakve" Herceg Bosne, HVO je blatio i ne smatra ga nikakvim partnerom u sukobu. Taj "nekakav" HVO je pokazao koliko je jak, prilikom "oslobodilačkog pohoda A BiH". HVO je nitko i ništa bez HV koja je došla i na prostore Srednje Bosne (Vitez). U njaskorije vrijeme, a najkasnije na proljeće, najvaljuju borbu na svim bojišnicama protiv HVO, do konačnog oslobođenja, od ustalike nemani. Spominjao je aktivnosti oko Žepča, gdje je pitanje dana kada će taj dio biti "oslobođen".²¹⁵

Na većini crta bojišnice MOS ne poduzima jača napadna bitka, čak se broj vojnika i smanjuje, a znatna koncentracija neprijateljskih vojnika uočava se na viteškoj bojišnici .... Najjača koncentracija vojnika MOS-a iz sastava I .. 2. i 3. K. je u rajonu Kruščica-Zabr-e-Krajkovača.²¹⁶

Dnevno izvješće VOS od 27. veljače 1994.:

Pripadnici MOS-a na viteškoj bojišnici inženjerski uređuju sve svoje crte, vrše popunu streljivom i ljudstvom izražavajući provokativno djelovanje po našim crtama obrane. Uprkos postojećoj zapovijedi ŠVK MOS-a o prekidu bitki lokalni

²¹² Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 32/94 od 14. II. 1994. R/4. ²¹³

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 33/94 od 15. II. 1994. R/4. ²¹⁴

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 34/94 od 16. II. 1994. R/4.

²¹⁵ Dopuna izvješća ObO ZP Vitez, Broj 201-8-1/94 od 20. II. 1994. R/4. ²¹⁶

Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 37/94 od 20. II. 1994. R/4.

zapovjednici ne odustaju od nakane deblokade St. Viteza o čemu je poznato političko
i VOjno vrhovstvo MOS 217
-d.

¹¹⁷Dnevno izvješće VOS GS HVO broj 43/94 od 27. II. 1994. R/4.